

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

**Τμήμα Επικοινωνίας
& Ψηφιακών Μέσων**

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΨΗΦΙΑΚΑ ΜΕΣΑ

Θέμα:

Μια εμπειρική προσέγγιση για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη στη σύγχρονη ψηφιακή εποχή

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΤΗΣ**

ΒΑΡΒΑΡΑΣ ΜΠΕΛΕΡΗ (Α.Μ.1061)

**Επόπτρια
Δρ. Μαρία Μπότσιου**

Εξεταστική επιτροπή:

1. Λάππας Γεώργιος, Καθηγητής
2. Κλεφτοδήμος Αλέξανδρος, Επίκουρος Καθηγητής

Φλώρινα, 2020

"An empirical approach to democratic citizenship in the information age"

Ευχαριστίες

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια του Διατμηματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Δημόσιος Λόγος και Ψηφιακά Μέσα» του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας. Η εκπόνηση της διπλωματικής εργασίας έγινε υπό την επίβλεψη της Καθηγήτριας, κ. Μαρίας Μπότσιου, την οποία ευχαριστώ θερμά για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε και για την καθοδήγηση της σε κάθε βήμα αυτής της εργασίας. Την ευχαριστώ επίσης για τις πολλές συζητήσεις πάνω σε διάφορες λεπτομέρειες, την ανταλλαγή ιδεών και την ανθρώπινη στάση απέναντι μου.

Στη συνέχεια θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Καθηγητή, Πρόεδρο του Τμήματος Ψηφιακών Μέσων και Επικοινωνίας του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας κ. Γεώργιο Λάπα και τον Επίκουρο Καθηγητή του Τμήματος Ψηφιακών Μέσων και Επικοινωνίας του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας κ. Αλέξανδρο Κλεφτοδήμο, γιατί δέχτηκαν να είναι εξεταστές της διπλωματικής μου εργασίας και για τις εποικοδομητικές παρατηρήσεις τους κατά την παρουσίαση της εργασίας μου.

Τέλος ευχαριστώ όλους τους φίλους μου για την ηθική και ψυχολογική υποστήριξη τους σε όλη τη διάρκεια του μεταπτυχιακού, το σύζυγό μου Λάζαρο που μου συμπαραστάθηκε κυρίως στις δυσκολίες μου, τα παιδιά μου και τη φίλη μου Σοφία Στεργίου, φιλόλογο, που ασχολήθηκε μαζί μου υπομονετικά σε όλη τη διάρκεια εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας.

Copyright © Βαρβάρα Μπελερή, 2019

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. Allrightsreserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα. Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν τον συγγραφέα και μόνο.

Όνοματεπώνυμο: Βαρβάρα Μπελερή

A.E.M.: 1061

Ηλεκτρονική διεύθυνση: vabeleri@hotmail.com

Έτος εισαγωγής: 2018

Τίτλος διπλωματικής εργασίας: “Μια εμπειρική προσέγγιση για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη στη σύγχρονη ψηφιακή εποχή”

Δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία δεν αποτελεί προϊόν λογοκλοπής, είναι προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας, η βιβλιογραφία και οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα με παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή. Επισημαίνεται πως η συγκεκριμένη επιλογή βοηθά στον περιορισμό της λογοκλοπής διασφαλίζοντας έτσι το/τη συγγραφέα.

Ημερομηνία 07 -03 - 2020

Η δηλούσα

Βαρβάρα Μπελερή

Στα παιδιά μου
Ζωή και Αντώνη
με την ευχή να υιοθετήσουν στη ζωή τους
τη «δια βίου μάθηση»

Περίληψη

Η εποχή στην οποία ζούμε είναι γνωστή και αναφέρεται ως ψηφιακή εποχή. Στην εποχή αυτή η τεχνολογία αλλάζει και αναπτύσσεται ταχέως. Οι ψηφιακοί πολίτες πρέπει να διαθέτουν εκτεταμένες δεξιότητες, γνώσεις, πρόσβαση στο Διαδίκτυο και την τεχνολογία. Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η μελέτη της συμπεριφοράς του σύγχρονου πολίτη. Στόχος είναι η διερεύνηση της πολιτειότητας των χρηστών του διαδικτύου, με απώτερος στόχο τη διερεύνηση των πιθανών σχέσεων μεταξύ των παραγόντων που συνθέτουν τις ψηφιακές δεξιότητες και των παραγόντων που συνθέτουν την ψηφιακή πολιτειότητα.

Για τη διεξαγωγή της έρευνας χρησιμοποιήθηκε δομημένο ερωτηματολόγιο το οποίο συμπληρώθηκε ηλεκτρονικά από τους συμμετέχοντες μέσω της πλατφόρμας Google Forms, με τη μέθοδο της χιονοστιβάδας. Το εργαλείο έρευνας αποτελείται από 13 ερωτήσεις, εκ των οποίων οι δυο είναι πολυμεταβλητές και αφορούν αντίστοιχα στη ψηφιακή πολιτειότητα και στις δεξιότητες χρήσης ΤΠΕ. Η μεθοδολογία έρευνας κατόρθωσε τη συγκέντρωση δείγματος 237 ατόμων.

Στις δύο πολυμεταβλητές εφαρμόστηκε διερευνητική παραγοντική ανάλυση, και στη συνέχεια πραγματοποιήθηκε έλεγχος συσχετίσεων μεταξύ των παραγόντων. Τα ευρήματα της έρευνας καταδεικνύουν ότι η αξιοποίηση του διαδικτύου για ψηφιακή πολιτική ενημέρωση (παράγοντας) αυξάνεται όσο αυξάνεται η αυτοπεποίθηση σε δεξιότητες ΤΠΕ που αφορούν στη διαχείριση πληροφορίας(παράγοντας), την επικοινωνία(παράγοντας) και τη χρήση του διαδικτύου για εμπορικούς/επαγγελματικούς σκοπούς(παράγοντας). Επίσης, η αυτοπεποίθηση στη διαχείριση της πληροφορίας εμφανίζει στατιστικά σημαντική και θετική σχέση με την αξιοποίηση του διαδικτύου για πολιτική ενημέρωση. Επιπλέον, η αυτοπεποίθηση στη χρήση του διαδικτύου για επικοινωνία σχετίζεται με την αξιοποίηση του διαδικτύου για πολιτική δράση και συμμετοχή. Τέλος, οι συμπεριφορές που αφορούν στον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής και της προσωπικότητας των άλλων στο διαδίκτυο συνδέονται με την ικανότητα διαχείρισης πληροφοριών.

Συμπερασματικά, η μελέτη έχει εντείνει την περαιτέρω κατανόηση σχετικά με το νόημα και τη φύση της ψηφιακής πολιτειότητας των πολιτών. Τα στοιχεία που προκύπτουν από τη μελέτη είναι πολύ χρήσιμα για την ενημέρωση των συνεχιζόμενων προσπαθειών στον προγραμματισμό και τη διενέργεια προγραμμάτων παρέμβασης για την παραγωγή ψηφιακών πολιτών. Αυτές οι προσπάθειες δικαιολογούνται για να βοηθήσουν τους πολίτες να

αναπτύξουν τα χαρακτηριστικά των ασφαλών, υπεύθυνων και ηθικών χρηστών της ψηφιακής τεχνολογίας.

Λέξεις Κλειδιά: ψηφιακή πολιτεότητα, ψηφιακές τεχνολογίες, ψηφιακή εποχή, ψηφιακός πολίτης

Abstract

The era we live in is known and referred to as the digital age. Technology is changing and evolving rapidly at this time. Digital citizens need to have extensive skills, knowledge, access to the Internet and technology. The purpose of the present research is to study the behavior of modern citizens. The aim is to investigate the citizenship of internet users, with the ultimate goal of exploring the possible relationships between the factors that make up digital skills and the factors that make up digital citizenship.

A structured questionnaire was used for conducting the survey which was filled out electronically by participants via the Google Forms platform using the avalanche method. The research tool consists of 13 questions, both of which are multivariate and relate to digital citizenship and ICT skills. The research methodology succeeded in collecting a sample of 237 individuals.

Exploratory factor analysis was applied to the two multivariate variables, and then correlations between factors were tested. Research findings indicate that the use of the internet for digital policy information (factor) is increasing as confidence in ICT skills related to information management (factor), communication (factor) and use of the internet for commercial / business (factor) increases.). Also, confidence in information management has a statistically significant and positive relationship with the use of the Internet for political information. In addition, confidence in using the Internet for communication is related to utilizing the Internet for political action and participation. Finally, behaviors that respect the privacy and privacy of others on the Internet are associated with the ability to manage information.

In conclusion, the study has intensified our understanding of the meaning and nature of digital citizenship. The data from the study are very useful in informing ongoing planning efforts and in developing intervention programs for the production of digital citizens. These efforts are justified to help citizens develop the characteristics of safe, responsible and ethical users of digital technology.

Keywords: digital citizenship, digital technologies, digital age, digital citizen

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο. ΠΟΛΙΤΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ..... 15

1.1. Ορισμός του πολίτη	15
1.1.1 Ο πολίτης κατά τον Πλάτωνα και τον Αριστοτέλη	15
1.1.2. Ο Πολίτης σήμερα	16
1.1.3. Πολίτης στο διαδίκτυο (ψηφιακός πολίτης)	17
1.1.4. Ιστορική αναδρομή της πολιτειότητας	19
1.2. Δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη	21
1.2.1. Εννοιολογική Αποσαφήνιση.....	21
1.2.2. Ιδιότητα του πολίτη κατά τον Πλάτωνα	22
1.2.3. Πώς άλλαξε η ποιότητα του πολίτη στο πέρασμα των αιώνων;.....	22

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο ΨΗΦΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΟΤΗΤΑ.....27

2.1. Ανάλυση της έννοιας της ψηφιακής πολιτειότητας.....	27
2.2. Ορισμός της πολιτειότητας ως μορφή σχέσης.....	30
2.3. Από την Παραδοσιακή Πολιτειότητα στην Ψηφιακή πολιτειότητα.....	32
2.3.1. Δημογραφικό ψηφιακό χάσμα	34
2.3.2. Ψηφιακή νοημοσύνη.....	36
2.4. Τεχνολογικές και κοινωνικές δεξιότητες της ψηφιακής πολιτειότητας	38
2.4.1. Εικονικός κόσμος και κοινωνία της πληροφορίας.....	39
2.4.2. Έξυπνη τεχνολογίας, διαδραστικότητα και ψηφιακός τρόπος ζωής	39
2.5. Ψυχοδυναμική του Ψηφιακού Πολίτη	40
2.5.1. Τεχνολογικά εγγράμματος (technologically literate citizen).....	40
2.5.2. Έχει αντιληπτή πραγματικότητα του εικονικού κόσμου και του ψηφιακού πολιτισμού.....	41
2.5.3. Έχει κατανοήσει βαθιά την έννοια του διαδικτύου	41
2.5.4. Γνωρίζει τους νόμους της ψηφιακής και της ασφαλούς επικοινωνίας.....	42

2.5.5. Έχει ηθική ένσταση με γνώση της επικοινωνίας	42
2.5.6. Είναι ενεργός χρήστης κοινωνικών μέσων	43
2.5.7. Έχει επίγνωση των συζητήσεων σχετικά με τον ψηφιακό σεβασμό και την ιδιωτική ζωή	43
2.5.8. Συμμετέχει και υποστηρίζει το αξίωμα της συμμετοχικής δημοκρατίας	44
2.6. Πρακτικές και Εξάπλωση της Ψηφιακής Πολιτειότητας - Δημοκρατίας	45
2.6.1. Καθιέρωση πολύπλευρης επικοινωνίας	45
2.6.2. Σύντομος συντονισμός, συγκέντρωση και διασπορά μέσω άμεσων μηνυμάτων ..	45
2.6.3. Συνεχής εποπτεία της κυβέρνησης	46
2.6.4. Συζητήσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης	46
2.6.5. Εφαρμογές ηλεκτρονικού κράτους και ψηφιακή ισότητα	47
2.6.6. Ηλεκτρονική μάθηση, εκπαίδευση εξ αποστάσεως, ηλεκτρονική διδασκαλία	48
2.7. Οφέλη από την Ψηφιακή Πολιτειότητα – Δημοκρατία	48
2.7.1. Εικονική διεύρυνση ψηφιακού δημόσιου χώρου και κοινωνίας των πολιτών	48
2.7.2. Αύξηση της οριζόντιας οργάνωσης	48
2.7.3. Ενίσχυση της παγκοσμιοποίησης	49
2.7.4. Ανωνυμοποίηση	49
2.7.5. Εξασθένιση της αποκέντρωσης και της ιδέας της κεντρικής κυβέρνησης	50
2.7.6. Καταπολέμηση της επαχθούς γραφειοκρατίας	50
2.7.7. Δημόσιες πολιτικές με διάφορους φορείς	51
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	53
3.1. Σκοπός της έρευνας	53
3.2. Ερευνητικά Ερωτήματα	53
3.3. Ερευνητικό Εργαλείο	53
3.4 Δείγμα της έρευνας	55
3.5. Διαδικασία συλλογής των ερευνητικών δεδομένων	55

3.6. Μεθοδολογία στατιστικής επεξεργασίας και ανάλυσης	55
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	57
4.1. Δημογραφικά χαρακτηριστικά.....	57
4.2. Περιγραφικά Χαρακτηριστικά ψηφιακής πολιτεότητας.....	62
4.3. Βαθμός αυτοπεποίθησης κατά τη χρήση της ψηφιακής τεχνολογίας.....	70
4.5. Συνήθης συσκευή πρόσβασης στο διαδίκτυο και τρόπος ενημέρωσης.....	75
4.6. Συχνότητα χρήσης ψηφιακής τεχνολογίας	77
4.7. Παραγοντική ανάλυση κλίμακας ψηφιακής πολιτεότητας.....	78
4.8. Παραγοντική ανάλυση κλίμακας αυτοπεποίθησης στη χρήση ΤΠΕ.....	80
4.9. Έλεγχος συσχετίσεων παραγοντικών σκορ	82
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	87
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	92
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι - ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ.....	98
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ – ΠΑΡΑΓΟΝΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ Q1 ΚΑΙ Q2	108

Πίνακες

Πίνακας 3.1 Κωδικοποίηση ερωτήσεων ερευνητικού εργαλείου.....	54
Πίνακας 4.1. Περιγραφικά Χαρακτηριστικά Ψηφιακής Πολιτειότητας.....	63
Πίνακας 4.2. Περιγραφικά χαρακτηριστικά βαθμού αυτοπεποίθησης από τη χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών.....	71
Πίνακας 4.3. Περιγραφικά Χαρακτηριστικά συχνότητας χρήσης διαδικτύου (Q5).....	78
Πίνακας 4.4 Διερευνητική ανάλυση παραγόντων στην πολυμεταβλητή Q1.....	79
Πίνακας 4.5: Διερευνητική ανάλυση παραγόντων στην πολυμεταβλητή Q2	81
Πίνακας 4.6. Έλεγχος συσχετίσεων παραγοντικών σκορ.....	86

Διαγράμματα

Διάγραμμα 4.1. Φύλο.....	57
Διάγραμμα 4.2. Ηλικία	58
Διάγραμμα 4.3. Εκπαιδευτικό Επίπεδο.....	59
Διάγραμμα 4.4.Οικογενειακή Κατάσταση.....	60
Διάγραμμα 4.5. Επάγγελμα.....	61
Διάγραμμα 4.6. Ατομικό μηνιαίο εισόδημα	62
Διάγραμμα 4.7. Συσκευή που χρησιμοποιούν πιο συχνά	76
Διάγραμμα 4.8. Τρόπος ενημέρωσης σχετικά με κοινωνικά, πολιτικά, οικονομικά και πολιτισμικά θέματα.....	77

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΠΟΛΙΤΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

1.1. Ορισμός του πολίτη

1.1.1 Ο πολίτης κατά τον Πλάτωνα και τον Αριστοτέλη

Ξεκινώντας με την ανάλυση της λέξης «πολίτης», κρίνεται απαραίτητο να γίνει αναφορά στη σημασία της έννοιας. Σύμφωνα, λοιπόν, με τη σημασία της λέξης, «πολίτης» χαρακτηρίζεται κάθε αυτόχθονας ή πολιτογραφημένος άνθρωπος - μέλος ενός κράτους ο οποίος δικαιούται κάθε προνόμιο το οποίο προκύπτει από τη συγκεκριμένη ιθαγένεια (Μπαμπινιώτης, 1998).

Η εννοιολογία της λέξης «πολίτης» γεννήθηκε κατά την ελληνική αρχαιότητα στο πλαίσιο της «πόλεως». Ειδικότερα, σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, ο άνθρωπος έμφυτα αποτελεί ένα όν που ζει και διενεργεί σε πόλη, όποιος όμως είναι άπολις, εκ φύσεως και όχι λόγω τυχαίων περιστατικών, θεωρείται είτε αχρείος είτε ανώτερος σε σχέση με τους κοινούς ανθρώπους (ό άνθρωπος φύσει πολιτικόν ζῷον, και ὁ ἄπολις διὰ φύσιν και οὐ διὰ τύχην ἤτοι φαῦλός ἐστιν, ἢ κρείττων ἢ ἄνθρωπος) (Αριστοτέλης, Πολιτικά 1, 1253a3-4).

Σχετικά, λοιπόν, με την εννοιολογία του πολίτη, εκείνη «συνδέεται άμεσα με τους όρους λαός και εξουσία, όπου λαός αναφέρεται σε μεγάλο πλήθος που αποτελεί ενότητα είτε ψυχολογικής υφής, είτε ενότητα θεσμικά προσδιορισμένη π.χ. εκλογικό σώμα, όπου τα άτομα που αποτελούν τέτοια σύνολα εμφανίζονται ως μέλη ομοιογενούς συλλογικής ταυτότητας. Αν και ο όρος πολίτης φανερώνει και τη διάσταση του υπηκόου, κατά μία άλλη έννοια η έννοια του πολίτη εμπεριέχει και την αναγνώριση της ατομικότητας, ώστε να μπορεί να «συναλλάσσεται με τους ομοίους του», αλλά ταυτόχρονα να «μετέχει» (Βλάχος, 1995).

Επομένως, αναφέρεται «στη συμμετοχή του στις συλλογικές ευθύνες», όπως, επίσης, και «στην πολιτική του ελευθερία» που πηγάζει από το δικαίωμα ψήφου» (Βλάχος, 1995). Έτσι, στον Αριστοτέλη, ο ορισμός της έννοιας του πολίτη, που παρουσιάζεται ως «τω μετέχει κρίσεως και αρχής» στα Πολιτικά, ολοκληρώνεται με την ιδιότητα της «φρόνησης» ως «πολιτικής αρετής» στα Ηθικά Νικομάχεια, χρησιμοποιώντας ο ίδιος την εννοιολογία του ενάρετου συνδέοντας με αυτόν τον τρόπο την ηθική με την πολιτική (Βλάχος, 1995).

Στη σημερινή εποχή, η έννοια του πολίτη επικεντρώνεται, κυρίως, στα ίσα δικαιώματα του ανθρώπου και στις ισότιμες υποχρεώσεις του, προσεγγίζοντάς την ξεκάθαρα με μια νομική σκοπιά, ενώ ο Ζ. Παπαδημητρίου τονίζει, μέσω μιας φιλελεύθερης σκοπιάς, ότι η έννοια αποκτά μια άλλη διάσταση από αυτή του ανθρώπου (Γρόλλιος, 1999), απέναντι στην κοινωνία (Μπάλιας, 2008) και μέσα από την ένταξή του σε ομάδες, όπου αναπτύσσονται διάφοροι δεσμοί αλληλεπίδρασης (Καρακατσάνη, 2003).

Ο Πλάτωνας κατέχει ίσως τον τίτλο του πρώτου φιλοσόφου ο οποίος επιχειρεί μια τέτοια συσχέτιση και υποστηρίζει ότι υφίσταται στην πραγματικότητα μία συνεκτική σχέση που χαρακτηρίζει τον κάθε άνθρωπο με το κράτος. Η «ιδανική πολιτεία» σχετίζεται με έναν ορισμένο τρόπο κατά τον οποίο οργανώνεται η ζωή των πολιτών, η οποία όμως εξαρτάται από την ανθρώπινη ψυχολογία αυτών που την αποτελούν (Συνοδευτικό κείμενο, 2000). Όπως, επίσης, ο ίδιος αναφέρει, ως άνθρωποι, οι πολίτες προσομοιάζουν στην κρατική οντότητα, γιατί έχουν τρία ξεχωριστά μέρη στην ψυχή τους που επηρεάζουν τις σχέσεις ανάμεσά τους. Απεναντίας, ως στοιχεία του κράτους και μέλη των τριών τάξεων, οι πολίτες χαρακτηρίζονται από αρετές και από τα τρία σημαντικά γνωρίσματα τα οποία τους ξεχωρίζουν. Έτσι, τους οδηγούν στη δημιουργία της ιδανικής λειτουργίας της πολιτείας αφού η κάθε τάξη κατακτά το ανώτερο σημείο της αρετής της, καθώς ακολουθεί τον κοινό μονόδρομο που έχει ως προορισμό το «ιδεώδες δίκαιο» (Annas, 2006).

1.1.2. Ο Πολίτης σήμερα

Στη σύγχρονη εποχή, ως πολίτης θεωρείται ένα μέλος της πολιτικής κοινότητας, το οποίο είναι ισάξιο με κάποιο άλλο, στην ίδια κοινότητα. Πρόκειται για ένα φυσικό πρόσωπο, το οποίο είναι απόλυτα καταρτισμένο ως μέλος της πολιτικής κοινότητας που κυριαρχεί. Ακολουθώντας τη σύγχρονη θεώρηση των πραγμάτων, κάθε πολίτης σχετίζεται με τον τόπο στον οποίο γεννήθηκε ή τον τόπο διαμονής του και φέρει τα ατομικά, κοινωνικά και πολιτικά του δικαιώματα. Αυτή η αντίληψη δεν είναι απόλυτα αποδεκτή, γιατί δεν συνυπολογίζονται οι μετανάστες, η διαφορετικότητα των γενεών και η πολυπολιτισμικότητα στις περισσότερες κοινωνίες, όπως, επίσης, η αρετή και τα βασικά γνωρίσματα που αποτελούν το περιεχόμενο της έννοιας του πολίτη (Σωτηρόπουλος, 2004).

Ως μέλος της κοινότητας, ο πολίτης απολαμβάνει κάθε προνόμιο από αυτήν και αποδέχεται, συγχρόνως, το μερίδιο που του αναλογεί σχετικά με τα βάρη και τις ευθύνες που εκείνος πρέπει να αναλάβει. Το περιεχόμενο της έννοιας του πολίτη αντιπαρατίθεται με την υποδούλωση,

αφού οι σκλάβοι δεν έχουν καμία θέση ανάμεσα στους πολίτες. Παρότι έχουν καταγραφεί πολλές και διάφορες σημασίες ως προς την εννοιολογία του πολίτη, οι Έλληνες και οι Ρωμαίοι μας παραχώρησαν δυοεξαιρετικά σημαντικές θεωρήσεις για αυτήν, τη νομική και την πολιτική σημασία. Αντίθετα, οι παλαιότεροι εξέφρασαν τη δημοκρατική άποψη, αποτελώντας το επίκεντρο της σύγχρονης επιστημονικής σκέψης (Σωτηρόπουλος, 2004).

1.1.3. Πολίτης στο διαδίκτυο (ψηφιακός πολίτης)

Σήμερα, πραγματικότητα αποτελεί το γεγονός πως η Τεχνολογία των Πληροφοριών και των Επικοινωνιών (Τ.Π.Ε.) οδήγησε στην έκρηξη και στην αποθέωση της επικοινωνίας. Επίσης, κάθε τομέας της κοινωνίας χαρακτηρίζεται από την επικοινωνία, επομένως, ίσως σωστά να συζητείται έντονα η ύπαρξη της κοινωνίας της επικοινωνίας. Παρόλα αυτά, αφού η κοινωνία δεν στηρίζεται στην τεχνολογία, ως προς την οργάνωσή της, αλλά στις ανθρώπινες σχέσεις και αξίες, η τεχνολογία δεν μπορεί να δημιουργήσει «κοινωνία». Είναι αναμφισβήτητο πλέον το γεγονός ότι η κοινωνία των πληροφοριών, ο ψηφιακός κόσμος, είναι πλέον αισθητά στη ζωή μας και, όπως αναφέρει ο Ν. Νεγρεπόντης, θα κυριαρχήσει, καθώς η κοινωνία των πληροφοριών δεν περιορίζεται από όρια ταχύτητας. Επίσης, σύμφωνα με τον Μ. Δερτούζο, υποστηρίζεται πως «η τεχνολογία είναι εξίσου απεριόριστη με την ανθρώπινη φαντασία», αφού υπάρχουν πάρα πολλά προγράμματα στο διαδίκτυο τα οποία μπορούν να σε ταξιδέψουν σε οποιοδήποτε μέρος του πλανήτη. Έτσι, εύλογα δημιουργείται το εξής ερώτημα: δύναται η εποπτεία αυτή όλου του κόσμου, από κάθε πολίτη του κόσμου, να οδηγήσει στην αλλαγή της αντίληψής του για τον κόσμο;¹

Η πορεία και εξέλιξη του διαδικτύου ξεκίνησε κάπως έτσι, χωρίς προγραμματισμό. Αυτή προσφέρει ελεύθερη πρόσβαση σε όλους, χωρίς κανένα περιορισμό, και έτσι έκανε την πρώτη του εμφάνιση ως επιστημονικό δίκτυο και ως δημόσιος τρόπος έκφρασης ιδεών, ώστε να εξελιχθεί αργότερα σε ένα παγκόσμιο δίκτυο ενημέρωσης, ψυχαγωγίας, επικοινωνίας κτλ., καθώς και σε έναν τρόπο έκφρασης άμεσης δημοκρατίας. Στη σύγχρονη ψηφιακή εποχή καθετί θα μπορεί να υπάρχει σε ψηφιακή μορφή. Μάλιστα πολλά σχολεία, πολλοί δήμοι και κράτη, αλλά και επιχειρήσεις λειτουργούν και ψηφιακά. Η ελεύθερη και άμεση πρόσβαση όλων αυτών στον παγκόσμιο ιστό είναι ίσως το μεγαλύτερο πλεονέκτημά της. Γεγονός είναι πως, στην εποχή του διαδικτύου, ένας μεγάλος και συνεχώς αυξανόμενος αριθμός ανθρώπων, είτε ως μονάδες είτε ως ομάδες, δημιουργούν δίκτυα, οργανώνοντας έτσι κοινότητες που έχουν ως

¹http://digital.atempo.at/el/Digital_citizen/

σκοπό να έχουν ενεργό ρόλο στα πολιτικά δρώμενα. Προτείνουν, αλλά, κυρίως, ελέγχουν με το να απαιτούν να υπάρχει διαφάνεια από όλους: από τη βουλή, την κυβέρνηση, τα κόμματα και τους πολιτικούς. Έτσι οι πολίτες καινοτομούν στην πολιτική, και επιδρώντας στην «Ημερήσια Διάταξη», επηρεάζουν το πολιτικό γίγνεσθαι (Τσέκερης, 2016).

Για κάθε σημερινό μαθητή και μελλοντικό ψηφιακό πολίτη προαπαιτούνται γνώσεις και ικανότητες στη διαχείριση της πληροφορίας, έτσι ώστε να έχει ρόλο ενεργό εντός της κοινωνίας της γνώσης και της πληροφορίας, ελεύθερα αλλά και υπεύθυνα. Συμπερασματικά λοιπόν, είναι γεγονός πως οι Τ.Π.Ε. δύνανται να συνεισφέρουν ουσιαστικά στο να προωθηθεί η δημοκρατία. Συγκεκριμένα, κάθε πολίτης θα έχει τη δυνατότητα: α) Να ασκεί το εκλογικό του δικαίωμα σε οποιοσδήποτε εκλογές και δημοψηφίσματα, από τον προσωπικό του υπολογιστή στο σπίτι είτε μέσω ειδικών μηχανημάτων τα οποία θα βρίσκονται εντός κεντρικών σημείων της πόλης, όπως για παράδειγμα τα Α.Τ.Μ των τραπεζών, β) Να πραγματοποιεί δημόσιο έλεγχο, γεγονός που πραγματοποιείται όταν υπάρχει πλήρης δημοσίευση και διαφάνεια κάθε δημόσιας υπόθεσης. Συγκεκριμένα, όταν κάποιος πολίτης πραγματοποιεί ανάληψη δημοσίου αξιώματος, κατά την έναρξη ή κατά τη λήξη της θητείας του, πρέπει να δέχεται τον έλεγχο που προβλέπεται. Δημοσιεύοντας πλήρως τις προκηρύξεις διαγωνισμών του δημοσίου, το «πόθεν έσχες», τις αποφάσεις και τις εγκυκλίους μέσω του διαδικτύου δίνεται η δυνατότητα να ασκηθεί άμεσος έλεγχος από τους ενδιαφερόμενους πολίτες (Τσέκερης, 2016).

Σαφώς, για να εφαρμοστεί η ηλεκτρονική δημοκρατία απαιτείται η ύπαρξη κάποιων προϋποθέσεων, όπως: α) η παροχή της απαραίτητης τεχνολογίας, αν και στη σύγχρονη εποχή η ύπαρξή της είναι δεδομένη. Μάλιστα, έχουν ήδη εφαρμοστεί πειραματικά σε Η.Π.Α., Ελλάδα, κτλ., με στόχο να φτάσουν σε πλήρη επιτυχία ηλεκτρονικά δημοψηφίσματα, ηλεκτρονικές συνελεύσεις πολιτών, κτλ. Άρα, πρόκειται, για κάτι απόλυτα εφικτό χωρίς να απαιτείται υψηλό κόστος, β) η ύπαρξη μιας επιτυχημένης και αποτελεσματικής δημόσιας διοίκησης. Για αυτόν ακριβώς το λόγο θεωρείται αναγκαίο, να δημιουργηθεί στην Ελλάδα μια σύγχρονη, ευέλικτη και αποτελεσματική δημόσια διοίκηση, γ) η ύπαρξη αντικειμενικής πληροφόρησης-ενημέρωσης για τα θέματα που βρίσκονται υπό διαπραγμάτευση - συζήτηση. Θεωρώντας δεδομένο, ότι υπεύθυνος πολίτης είναι ο ενημερωμένος πολίτης, η δημοκρατία προϋποθέτει απαραίτητα την ενημέρωση. Επειδή όμως, τα δύο άκρα, πρώτον, η παντελής απουσία ενημέρωσης και δεύτερον η αχαλίνωτη επιδίωξή της, οδηγούν τελικά στην έλλειψη ενημέρωσης, είναι απαραίτητο να υιοθετηθούν ορισμένες μέθοδοι ώστε ο κάθε πολίτης να

λαμβάνει έγκυρη ενημέρωση, όπως παραδείγματος χάριν μέσω του ραδιοηλεκτρονικού καναλιού της Βουλής. Σαφώς, η τεχνολογία των πληροφοριών και των επικοινωνιών δύναται να αναπτύξει σε ακόμη μεγαλύτερο βαθμό την ελευθερία και τη δημοκρατία. Ταυτόχρονα, όμως, οι εχθροί της ελευθερίας και της δημοκρατίας μπορούν να χρησιμοποιήσουν αυτή την τεχνολογία. Ο πολίτης μπορεί, άμεσα και πλήρως, να ενημερώνεται για κάθε τι που συμβαίνει. Παρόλα αυτά, υπάρχει ήδη τεράστιος καταγισμός πληροφοριών από το διαδίκτυο (Τσέκερης, 2016). Ο άνθρωπος, κάνοντας μεγάλη και συστηματική προσπάθεια να απελευθερωθεί από τους περιορισμούς που χαρακτηρίζουν την πληροφορία οδηγείται τελικά στη δουλεία.

Συμπερασματικά, στη σύγχρονη εποχή ο ψηφιακός πολίτης της ηλεκτρονικής δημοκρατίας βρίσκεται σε ιδιαίτερη πλεονεκτική θέση. Μπορεί, δηλαδή, να αποφασίζει με την ψήφο του για κάθε ζήτημα, μείζονος ή ελάσσονος σημασίας, και όντας μάλιστα απλά στο περιβάλλον του σπιτιού του. Έτσι, δίνοντας το παρόν μέσα από το διαδίκτυο, απουσιάζοντας η αμεσότητα της επικοινωνίας και συμμετέχοντας εξ αποστάσεως προκαλείται η κοινωνική απομόνωση. Παρατηρείται, λοιπόν ξεκάθαρα η εξής αντιφατικότητα: από τη μια πλευρά, μέσα από το διαδίκτυο, διευρύνονται τα όρια του κόσμου, καθώς μέσω αυτού ταξιδεύουμε παντού, σε όλο τον πλανήτη, όμως, από την άλλη πλευρά, οδηγούμαστε σε περιορισμό των ορίων του κόσμου, αφού ο πολίτης καθλώνεται στην οθόνη του ηλεκτρονικού υπολογιστή.

1.1.4. Ιστορική αναδρομή της πολιτειότητας

Πραγματοποιώντας μια σύντομη ιστορική αναδρομή, μεταφερόμαστε στη Ρώμη εν έτη 212 π.Χ., όπου ο αυτοκράτορας Καρακάλας νομοθετεί και παραχωρεί την ιδιότητα του Ρωμαίου πολίτη σε κάθε ελεύθερο κάτοικο που ζει στην αυτοκρατορία του. Αξιοσημείωτο είναι πως εκείνη την εποχή επικρατούσε η θεώρηση πως οι σκλάβοι δεν είναι «άνθρωποι» και, εκ των πραγμάτων, ούτε «πολίτες», ενώ επίσης τα χρόνια εκείνα οι γυναίκες υποτάσσονταν στον άνδρα προστάτη - κηδεμόνα τους, αρκετοί διέπρατταν παρανομίες θέτοντας σε κίνδυνο την ιδιότητα του πολίτη, ενώ υπήρχαν και κάποιοι που τηρούσαν πιστά, ως θέσφατο, τους νόμους που ίσχυαν. Επιπλέον, το ρωμαϊκό δίκαιο καθιστούσε ικανούς τους πολίτες να δημιουργούν συμμαχίες και να διαχειρίζονται την περιουσία τους κληρονομώντας την και κληροδοτώντας την, ενώ ο Καίσαρας ήταν ο αρμόδιος κριτής των πράξεών τους. Σύμφωνα με την απονομή των δικαιωμάτων τους, απαγορευόταν εντελώς η συμμετοχή τους στη θέσπιση των νόμων,

[2http://digital.atempo.at/el/Digital_citizen/](http://digital.atempo.at/el/Digital_citizen/)

αφού, ουσιαστικά, αποκλείονταν αυστηρά να εμπλακούν στη συγκεκριμένη διαδικασία. Αρμόδιοι για τη νομοθεσία ήταν, αποκλειστικά, ο αυτοκράτορας, αλλά και οι γεροϋσιαστές οι οποίοι εμπλέκονταν σε σημαντικό βαθμό στη δημιουργία των νόμων (Peonidis, 2016).

Επίσης, στοιχεία επιβίωσης της δημοκρατικής άσκησης της εξουσίας παρατηρούνται στις ελληνικές πόλεις της Ανατολής, χωρίς βέβαια να μπορούν οι στρατιωτικές αρχές να ακυρώσουν κάποια απόφαση που έχει ληφθεί από τη συνέλευση των πολιτών. Στα τέλη του Μεσαίωνα, ο Ρωμαίος πολίτης μεταμορφωμένος σε αστό, βρίσκεται κάτω από τον έλεγχο του δημοτικού νόμου που ισχύει στην πόλη του, χωρίς να κατέχει απαραίτητα το ρόλο του νομοθέτη.

Στη χρονική περίοδο της Αναγέννησης, στις ιταλικές πόλεις, όπου ανάμεσα σε αυτές διακρίνεται ιδιαίτερα η Φλωρεντία, υπήρχε κάποια μειονότητα πολιτών που είχε τη δυνατότητα να θεωρεί πως απαρτίζεται από κοινοτικά μέλη, πλήρως ενηλικιωμένα για σύντομα χρονικά διαστήματα. Αυτή η κοσμοαντίληψη τους οδήγησε στην ανάταση των ιδεωδών που σχετίζονταν με την αστική ζωή, την ελευθερία και την ολιγαρκεία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν πολλά συγγραφικά έργα, όπως των Machiavelli, Bruni και Palmieri. Ωστόσο, τα τότε πολιτειακά καθεστώτα υπέφεραν από έντονες εχθρότητες και πολιτικές διαμάχες μέχρι που τελικά εξουσιάστηκαν από τους νόμους των ολιγαρχών και των ευγενών. Αλλά, κατά τη διάρκεια της Γαλλικής Επανάστασης, το «ιδεώδες» της έννοιας του πολίτη επανέρχεται στο προσκήνιο.

Στα χρόνια της προεπαναστατικής Γαλλίας, είναι γεγονός πως η κοινωνία έθεσε τις βάσεις της στην «ανισότητα» και στα «προνόμια». Έτσι, μετά την έκρηξη της Επανάστασης, ο τίτλος του πολίτη ήταν πλέον κοινωνικά αποδεκτός και πολιτικά ορθός και ολόκληρη η Γαλλία αποτελούσε το κυρίαρχο έθνος-κράτος. Ο Γάλλος πολίτης είχε πολλά πολιτικά δικαιώματα, που εγκρίθηκαν από την εθνική σύνοδο του 1789 και παρουσιάζονται απαριθμημένα στη Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Αυτά τα δικαιώματα εφαρμόστηκαν σε κάθε έναν πολίτη δίνοντας το προνόμιο συμμετοχής στη θέσπιση νόμων, ή ατομικά ή μέσω των αντιπροσώπων τους. Ως βασική υποχρέωση των ανδρών τέθηκε η υπεράσπιση της πατρίδας τους με σθένος σε περίοδο πολέμου και να στρατολογούνται στον εθνικό στρατό. Βέβαια, αυτή η σύλληψη της έννοιας του πολίτη, παρόλο που χαρακτηριζόταν από μια ιδιαίτερη πρωτοτυπία, είχε και μειονεκτήματα, αφού οι γυναίκες στερούνταν πολιτικών δικαιωμάτων (απουσία δυνατότητας ψήφου) ενώ υπήρχαν και πολλοί οι οποίοι δεν πλήρωναν τους προβλεπόμενους φόρους (Peonidis, 2016).

Στα χρόνια που ακολούθησαν και την εποχή του έντονου φόβου, παραβιάστηκε νόμος του Jacobin και πολλά ατομικά του δικαιώματα, που ουσιαστικά, στην περίπτωση αυτή, η Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων κατέστη άκυρη. Όμως, κατά τη διάρκεια της Γαλλικής Επανάστασης, τέθηκαν οι βάσεις για μια ιδιαίτερος καινοτόμο αντίληψη της εννοιολογίας του πολίτη, κατά την οποία κάποιος θεωρούταν πολίτης όχι μόνο μέσω του τόπου στον οποίο διέμενε ή είχε γεννηθεί αλλά και μέσω της παροχής πολιτικών και δημοσίων προνομίων, που ήταν συνταγματικά κατοχυρωμένα.

Στην αρχαία Ελλάδα σύμφωνα με τους κλασικούς Έλληνες, ο πολίτης διέθετε τα εξής βασικά χαρακτηριστικά: ήταν ενήλικος άνδρας, ελεύθερος, ο τόπος διαμονής του ήταν μία συγκεκριμένη πόλη-κράτος, όπου έμενε μαζί με την οικογένειά του και έπαιρνε ισότιμα μέρος στην πολιτική ζωή σε σχέση με τα υπόλοιπα μέλη. Το να συμμετέχεις στα πολιτικά δρώμενα ήταν κάτι περιορισμένο σύμφωνα με το πολίτευμα της ολιγαρχίας ή της τυρρανίας, στοιχείο όμως που δεν βρισκόταν σε ισχύ στο πολίτευμα της δημοκρατίας. Συγκεκριμένα, ο πολίτης της δημοκρατίας συμμετείχε στην εκκλησία του δήμου και λάμβανε αποφάσεις ως μέλος του δικαστηρίου. Επίσης, είχε τη δυνατότητα να λαμβάνει δημόσια αξιώματα, με συγκεκριμένη θητεία, λαμβάνοντας έτσι ενεργά συμμετοχή στην πολιτική κοινότητα. Μάλιστα, οι δημοκρατικοί πολίτες της Αθήνας υπερασπίζονταν την πατρίδα τους σε περίοδο πολέμου, υπάκουαν όχι μόνο με ευλάβεια στους θεσπισμένους νόμους αλλά και σε όλους εκείνους που είχαν υπό την κατοχή τους αξιώματα και συνεισέφεραν στην εύρυθμη λειτουργία της πόλης. Οι πολίτες χαρακτηρίζονταν από δικαιοσύνη, ισότητα, ευσέβεια και αυτοπεριορισμό. Τέλος, τα παιδιά, οι γυναίκες και οι ξένοι ήταν αποκλεισμένοι εντελώς από το γνώρισμα του πολίτη, παρόλο που προστατεύονταν νομικά (Peonidis, 2016).

1.2. Δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη

1.2.1. Εννοιολογική Αποσαφήνιση

Καθώς οι κοινωνικό-οικονομικές αλλαγές δημιούργησαν νέα δεδομένα και καινούριες ανάγκες σε κάθε επίπεδο, η δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη άλλαξε περιεχόμενο. Είναι γεγονός πως εξαιτίας αυτών των αλλαγών, μεταξύ άλλων, σημειώθηκε ανατροπή στα παραδοσιακά δεδομένα που ίσχυαν στον εκπαιδευτικό χώρο και αναδείχτηκε η «διά βίου εκπαίδευση» ως ένα μέσο απαραίτητο για την ενίσχυση της ιδιότητας του πολίτη. Αλλά, στην προκειμένη περίπτωση, τίθενται δυο ερωτήματα, πρώτον, κατά πόσο η «διά βίου εκπαίδευση» ενισχύει αποτελεσματικά τη σύγχρονη ιδιότητα του πολίτη και, δεύτερον, κατά πόσο οι

αναπτυσσόμενες ευρωπαϊκές πολιτικές μπορούν να ευνοήσουν μια συμμετοχική αντίληψη που να χαρακτηρίζει τον πολίτη ή να στηρίζουν με αποτελεσματικότητα τον τρόπο που λειτουργεί η αγορά. Με βάση την παρούσα προσέγγιση, είναι γεγονός ότι οι συγκεκριμένες πολιτικές εξυπηρετούν, κατά κύριο λόγο, την αγορά και, μετέπειτα, τα ιδανικά της δημοκρατίας (Annas, 2006).

1.2.2. Ιδιότητα του πολίτη κατά τον Πλάτωνα

Στο έργο του Πλάτωνα “Πολιτεία”, παρουσιάζονται οι προσωπικοί του έντονοι προβληματισμοί και ο δικός του τρόπος σκέψης για το ιδανικό κράτος, που είναι βασισμένο στον ενάρετο πολίτη και στοχεύει να προσεγγίσει την ανώτατη δικαιοσύνη. Όλη η επιχειρηματολογία της πλατωνικής θεωρίας, στηρίζεται στην εμπειρία. Έτσι, συμπεραίνεται ότι «η διαφορετικότητα στη ζωή είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη διαφορετικότητα της ψυχής και πως ο τριμερής ψυχικός διαχωρισμός είναι αντίστοιχος με τον τριμερή ταξικό διαχωρισμό ενός κράτους». Μελετώντας τους σωκρατικούς διαλόγους στην Πολιτεία, καθώς και την πλατωνική συσχέτιση ανθρώπου-κράτους, συμπεραίνεται, ξεκάθαρα, ότι ο ψυχικός κόσμος των πολιτών του κάθε πολιτεύματος αντικατοπτρίζεται μέσα σε αυτό (Annas, 2006).

Δίνοντας έμφαση στο δημοκρατικό πολίτευμα, φαίνεται ξεκάθαρα πως η απόφαση της Πολιτείας αποδοκιμάζει τη Δημοκρατία, παρόλα αυτά δεν πρόκειται για μια απόφαση οίκτου. Σύμφωνα με τον Πλάτωνα, στο δημοκρατικό πολίτευμα, «η έλλογη ιδιοσυγκρασία των πολιτών δε διαδραματίζει κυρίαρχο ρόλο, αλλά, αντίθετα, υπερισχύει το ατομικό ηθικό καλό από το συνολικό». Ένα τέτοιο πολίτευμα δεν είναι ιδανικό, καθώς δεν υπερισχύει η ευδαιμονία και η δικαιοσύνη της πόλης, αντίθετα, δημιουργούνται πολυάριθμα ερωτήματα σχετικά με τη μελλοντική του πορεία. Σαφέστατα, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η Πολιτεία αποτελεί ένα φιλοσοφικό διάλογο μιας συγκεκριμένης ιστορικής περιόδου, όμως ταυτόχρονα το περιεχόμενο του θεωρείται τόσο επίκαιρο. Η αναφορά του στο δημοκρατικό πολίτευμα, συν τοις άλλοις, δεν γίνεται για να προκληθεί μίσος ή φόβος γύρω από αυτό, αλλά για να υπάρξει έντονος προβληματισμός ως προς το σπουδαιότερο πολίτευμα το οποίο σημειώνει τη γέννησή του στην Αθήνα του 5ου αιώνα π.Χ. (Coleman, 2006).

1.2.3. Πώς άλλαξε η ποιότητα του πολίτη στο πέρασμα των αιώνων;

Εξαιτίας των σημερινών συνθηκών και της επίδρασης κάποιων παραγόντων και εξελίξεων, το περιεχόμενο της ιδιότητας του πολίτη παρουσιάζει σημαντικότερες αλλαγές, με κυριότερες αυτές που συνδέονται με το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης. Αρχικά, κατά τις τελευταίες

δεκαετίες, η υπονόμηση του κοινωνικού κράτους επιδείνωσε την κατάσταση με αποτέλεσμα να αποκλειστούν κοινωνικά και πολιτικά ευρέα κοινωνικά στρώματα των δυτικών δημοκρατικών κοινωνιών. Πιο συγκεκριμένα, εδώ και τρεις περίπου δεκαετίες, το κοινωνικό κράτος επηρεάστηκε σε κάθε επίπεδο με την περισσότερη επιρροή να σημειώνεται στο οικονομικό, από το «νεοφιλελεύθερο δόγμα» της ατομικής επιλογής. Το γεγονός αυτό, από τη μία πλευρά, διευκόλυνε την επιχειρηματική δραστηριότητα των ανώτερων τάξεων, αλλά από την άλλη, έθεσε στο περιθώριο τις κατώτερες τάξεις σε κοινωνικό-πολιτικό επίπεδο, δηλαδή τις απέκλεισε από την κοινωνική και «πολιτική» ιδιότητα του πολίτη (Purvis & Hunt, 1999).

Κατά τις δύο όμως τελευταίες δεκαετίες, καθώς επικράτησε η ατομική επιλογή και η «λογική της αγοράς» ταυτόχρονα με τον άκριτο και αυτονομιοποιούμενο καταναλωτισμό, παρατηρήθηκε υπερβολική σπατάλη των φυσικών πόρων και μια τεράστια περιβαλλοντική κρίση που πρώτη φορά έκανε την εμφάνισή της στην πορεία όλων αυτών των χρόνων, με πολύ δυσοίωνη μελλοντική πορεία σχετικά με τη βιώσιμη ανάπτυξη, τη ζωή και την υγεία, τόσο των σημερινών όσο και των μελλοντικών γενεών (Φόστερ, 2005). Συνεπώς, ο σημερινός πολίτης αναλαμβάνει μία νέα, τεράστια ευθύνη, η οποία δε σχετίζεται απλώς με το φυσικό περιβάλλον αλλά έχει άμεση και καθοριστική σχέση με τους ζωτικούς όρους, δηλαδή, πιο συγκεκριμένα, με τα πρωταρχικής σημασίας ανθρώπινα δικαιώματα που χαρακτηρίζονται από μια διάσταση οικουμενική, όπως ακριβώς αυτό συμβαίνει και στην περίπτωση του οικολογικού προβλήματος. Μέσω του γεγονότος αυτού, αναδεικνύεται η «οικολογική διάσταση της ιδιότητας του πολίτη» (Σταμάτης, 1999), όπως και οι υποχρεώσεις του κάθε σημερινού πολίτη απέναντι στην ανθρώπινη κοινότητα. Έτσι, το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης εντάθηκε, αναδεικνύοντας τις παραπάνω ευθύνες, και οι συνέπειές του ήταν καταλυτικότερες για την ανθρώπινη ζωή και την κοινωνία γενικότερα.

Πραγματικότητα αποτελεί πλέον, πως το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης δημιουργήθηκε από τις οικονομικές και τις τεχνολογικές εξελίξεις, και, σαφώς, έχει προκαλέσει αλυσιδωτές συνέπειες σε κάθε τομέα της κοινωνικής ζωής, σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Η παγκοσμιοποίηση, βέβαια, οδήγησε στο να αλλάξει ο τρόπος ζωής των ανθρώπων, όπως και των κοινωνικών και πολιτικών θεσμών (π.χ. οικογένεια και κράτος-έθνος, αντίστοιχα), με σημαντικότερο επακόλουθο να αυξηθούν οι ανισότητες στις δυτικές κοινωνίες όπως και ανάμεσα στις πλούσιες δυτικές δημοκρατίες και τις φτωχές χώρες, οδηγώντας σε ανυπολόγιστες ανθρωπιστικές καταστροφές. Συνεπώς, υπό συνθήκες παγκοσμιοποίησης, το γνώρισμα του πολίτη κατέχει μια άλλη διάσταση, περισσότερο οικουμενική και διεθνική,

ξεπερνώντας την κατά παράδοση ταυτισή της με το εθνικό κράτος σε πολλά επίπεδα, ενώ επίσης στοχεύει σε στάσεις και δράσεις διεθνικές, όπως είναι για παράδειγμα οι δράσεις των μη κυβερνητικών οργανώσεων που αποσκοπούν στην προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου, της ειρήνης και του περιβάλλοντος (Purvis & Hunt, 1999).

Τα τελευταία χρόνια, όλες αυτές οι εξελίξεις συνδέθηκαν με τη σταδιακή εμφάνιση του πολυπολιτισμικού κράτους, που στιγμάτισε την τελική έκβαση της εθνικής ένταξης («the End of National Belonging») (Castles&Davinson, 2000), όπως επίσης και με τη σχέση που αποσταθεροποιήθηκε ανάμεσα στην ιδιότητα του πολίτη και την εθνική ταυτότητα, οδηγώντας ιδιαίτερος στη μετανάστευση και στις διεκδικήσεις των πολιτικών και κοινωνικών δικαιωμάτων των πολιτών που χαρακτηρίζονται από διαφορετική πολιτισμική προέλευση ή και εθνική (Purvis & Hunt, 1999).

Σύμφωνα με τον Χάμπερμας, το παραδοσιακό έθνος-κράτος, καθώς και η αντίστοιχη ιδιότητα του πολίτη, πλέον δεν μπορεί να ανταποκριθεί εντός πραγματικότητας και στις σύγχρονες αναγκαιότητες των πολυπολιτισμικών κοινωνιών, που πάνω από όλα επιβάλλεται να προβάλλουν την πολιτική αυτονομία του πολίτη (Φόστερ, 2005). Άλλωστε έτσι, εντάσσοντας έναν αρκετά μεγάλο αριθμό εθνικών κρατών σε υπερεθνικούς οργανισμούς, όπως π.χ. η Ε.Ε., προκλήθηκε αλλαγή στο περιεχόμενο της ιδιότητας του πολίτη ή μέσω μείωσης («δημοκρατικό έλλειμμα») ή μέσω διεύρυνσης των πολιτικών δικαιωμάτων του (π.χ. το δικαίωμα να ασκεί το εκλογικό του δικαίωμα στο κράτος που διαμένει για τις ευρωεκλογές και τις τοπικές εκλογές).

Κάτω από αυτές τις συνθήκες, η ιδιότητα του πολίτη αποκτά ένα μεγάλο εύρος περιεχομένου που βρίσκεται σε αντιστοιχία με τα διάφορα είδη ευθυνών, που ο πολίτης του σήμερα επιβάλλεται να αναλάβει: στη σύγχρονη εποχή, η ιδιότητα του πολίτη τοποθετείται σε ένα μεγάλο σταυροδρόμι (Balibar, 1992). Επιπρόσθετα, στις σύγχρονες αναπτυγμένες κοινωνίες, εξαιτίας των οικονομικών και τεχνολογικών εξελίξεων παρουσιάζονται ολοένα και περισσότερο νέα προβλήματα και ανάγκες.

Αυτές οι νέες ανάγκες και η σημαντικότητα των προβλημάτων συμβάλλουν στην ανάδειξη της νέας ιδιότητας του πολίτη, που οφείλει να μεταφράζει την απαίτηση για δημοκρατική διαχείριση των παραπάνω αναγκών και προβλημάτων, καθώς σχετίζονται άρρηκτα με τη ζωή του κάθε πολίτη. Συνεπώς, ο τρόπος με τον οποίο θα διαχειριστούν τα σημερινά προβλήματα δεν δύναται να στηριχθεί εκ των πραγμάτων στους «ειδικούς» ή τις πολιτικές ελίτ, επομένως

δε γίνεται να βασιστεί ούτε στη «μινιμαλιστική δημοκρατία». Η αδιαφορία κάθε λαού και ατόμου απέναντι στους άλλους και στο κοινό καλό οδηγεί στη μη ικανοποίηση ολοφάνερων συμφερόντων του, πράγμα που επιβεβαιώνεται περίτρανα από τη σταδιακά αυξανόμενη ανάγκη για διεθνή συνεργασία σε διάφορα θέματα που σχετίζονται με το φυσικό περιβάλλον, καθώς και μέσω της σταδιακής αλλαγής του ατόμου - καταναλωτή σε άτομο - πολίτη, επί της ουσίας δηλαδή σε ένα άτομο υπεύθυνο που αναλαμβάνει τις ευθύνες του και εκπληρώνει τις υποχρεώσεις του για ένα κοινό μέλλον. Έτσι, κάτω από αυτές τις σημερινές συνθήκες, προβάλλεται πιο έντονα η ανάγκη ανάληψης μεγαλύτερου μεριδίου συμμετοχής και ευθύνων των πολιτών στη διακυβέρνηση των σύγχρονων κοινωνιών, συνεπώς και η ανάγκη για «εκδημοκρατισμό της δημοκρατίας» ενισχύοντας την «κουλτούρα της κοινωνίας των πολιτών» (Γκίντενς, 2001).

Όμως, πώς δύναται να πραγματοποιηθεί κάτι τέτοιο; Είναι κοινώς αποδεκτό πως η σύγχρονη εποχή συμβαδίζει κατά ένα πολύ μεγάλο βαθμό με την αστικοφιλελεύθερη παράδοση, που στηρίχθηκε στην αντίληψη πως η εκπαίδευση είναι εκείνη που αποτελεί το θεμέλιο μέσο για την ανάπτυξη της δημοκρατικής κοινωνίας ή, προσεγγίζοντάς το υπό άλλη οπτική γωνία, της ιδεολογικής προετοιμασίας της νέας γενιάς ώστε να γίνουν πολίτες του αστικού κράτους-έθνους. Η παραπάνω άποψη αντιπροσωπεύει ξεκάθαρα, είτε έτσι είτε αλλιώς, τη σύγχρονη δημοκρατική ιδεολογία διαπερνώντας τη φιλοσοφία των συστημάτων της εκπαίδευσης στις δημοκρατικές κοινωνίες. Οι τροποποιήσεις και οι μεταβολές των τεχνολογικών και οικονομικών εξελίξεων σε αυτές τις κοινωνίες ανέδυσαν την ιδέα της καινούριας διευρυμένης ιδιότητας του πολίτη, όπου ο ρόλος που διαδραματίζει ο θεσμός της δια βίου εκπαίδευσης έπαιξε ιδιαίτερος σημαντικό ρόλο στη διαδικασία της δημιουργίας της (Γκίντενς, 2001).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο ΨΗΦΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΟΤΗΤΑ

2.1. Ανάλυση της έννοιας της ψηφιακής πολιτειότητας

Η συνεχόμενη ανάπτυξη της τεχνολογίας πληροφοριών και επικοινωνιών (ΤΠΕ) επαναπροσδιόρισε την κοινωνία. Οι ΤΠΕ έχουν ριζώσει και αναδιαμορφώσει την ζωή μας. Με την εν λόγω αλλαγή, η χρήση ψηφιακών εργαλείων αυξάνεται και πρωταρχική απαίτηση για τα άτομα είναι να χρησιμοποιούν αποτελεσματικά τις ΤΠΕ πέραν της ψυχαγωγίας και για αναζήτηση και ανταλλαγή πληροφοριών, για επικοινωνία, για πρόσβαση, για νομικές υποχρεώσεις και κατανάλωση.

Ως λογική απόρροια, έχει υπάρξει αλλαγή στα κοινωνικά χαρακτηριστικά των κοινοτήτων και των ατόμων σαν μονάδες. Η ψηφιακή εποχή όπου χρησιμοποιούνται ευρέως τα ψηφιακά εργαλεία προσπαθεί να δημιουργήσει ψηφιακούς πολίτες από την ψηφιακή κοινωνία. Ο Schuler (2002) διαμορφώνει την άποψη ότι οι ψηφιακοί πολίτες χαρακτηρίζονται ως «το χαρακτηριστικό μιας γνήσιας ψηφιακής πόλης». Σε μια ευρεία έννοια, ως ψηφιακός πολίτης χαρακτηρίζεται «αυτός που χρησιμοποιεί το διαδίκτυο τακτικά και αποτελεσματικά» (Mossberger, Tolbert & McNeal, 2011).

Τα χαρακτηριστικά του ψηφιακού πολίτη απαιτούν κατανόηση των ανθρωπίνων, πολιτιστικών και κοινωνικών ζητημάτων που σχετίζονται με την τεχνολογία και την πρακτική νομική και δεοντολογική συμπεριφορά. Επίσης, οφείλει να υποστηρίζει και να ενεργεί με ασφαλή, νομική και υπεύθυνη χρήση πληροφοριών και τεχνολογίας, να αντιμετωπίζει με θετική στάση τη χρήση τεχνολογίας που υπερασπίζεται τη συνεργασία, τη μάθηση και την παραγωγικότητα, να επιδεικνύει προσωπική ευθύνη για τη διά βίου μάθηση και να επιδεικνύει ηγετική στάση στην ψηφιακή πολιτειότητα (Ribble, 2008). Η Λευκή Βίβλος του οργανισμού Common Sense Media (White Paper Common Sense Media, 2011) ορίζει την έννοια της ψηφιακής ιδιότητας του πολίτη, ως την ευχέρεια χρήσης της τεχνολογίας σε ικανοποιητικό βαθμό, την δυνατότητα του πολίτη να ερμηνεύει και να κατανοεί το ψηφιακό περιεχόμενο και να αξιολογεί την αξιοπιστία του, την ικανότητά δημιουργίας, έρευνας και επικοινωνίας με τα κατάλληλα εργαλεία, την ικανότητα κριτικής σκέψης για τις δεοντολογικές ευκαιρίες και τις προκλήσεις του ψηφιακού κόσμου, την ικανότητα σαφούς κατανόησης των χαρακτηριστικών των ψηφιακών πολιτών και της ψηφιακής πολιτειότητας (Isman & Canan Gungoren, 2014).

Σύμφωνα με τους Hobbs και Jensen (2009: 5) η ψηφιακή πολιτειότητα ορίζεται ως «οι

δεξιότητες και οι γνώσεις εκείνες οι οποίες κρίνονται απαραίτητες προκειμένου το άτομο να μπορεί να λειτουργεί αποτελεσματικά σε ένα ολοένα και πιο απαιτητικό περιβάλλον κοινωνικής δικτύωσης (*social media environment*), εντός του οποίου ο διαχωρισμός [...] της δημόσιας από την ιδιωτική σφαίρα παραμένει αδιόρατος, αναδεικνύοντας νέες προκλήσεις σε ήθη (*ethical challenges*) και ταυτόχρονα ένα (διαφορετικό) πλέγμα ευκαιριών» στο σύνολο του (ηλικιακού) πληθυσμού που βρίσκεται σε άμεση και καθημερινή επαφή με τις νέες τεχνολογίες.

Η ψηφιακή υπηκοότητα, αποτελεί βασικό σημείο αναφοράς σύμφωνα με τον Ribble (2009), που αποτελεί σημαντική βοήθεια για όλα τα μέλη της κοινότητας να μάθουν για την υπεύθυνη χρήση της τεχνολογίας σε όλα τα περιβάλλοντα. Βασικοί σκοποί της ψηφιακής πολιτειότητας για τον 21ο αιώνα είναι ταυτόχρονα να εκπαιδεύσει, να ενδυναμώσει και να προστατεύσει (White Paper Common Sense Media, 2011). Οι Ribble & Bailey (2007) ανέλυσαν αυτούς τους τρεις σκοπούς ως σεβασμό (εθιμοτυπία, πρόσβαση, δίκαιο), εκπαίδευση (επικοινωνία, εγγραμματισμός, εμπόριο) και προστασία (δικαιώματα και υποχρεώσεις, ασφάλεια, υγεία και ευεξία).

Η τεχνολογία γεννά μοναδικά ζητήματα οπότε όλοι οφείλουν να γνωρίζουν για την ψηφιακή πολιτειότητα, ώστε καθένας να είναι ενήμερος για τους κινδύνους και τις παγίδες καθώς και τα πλεονεκτήματα που συνδέονται με την ανάληψη του ρόλου του ψηφιακού πολίτη σε μια διεθνή κοινότητα. Οι ρίζες της πολιτειότητας μπορεί να προέρχονται από παρόμοια θεμελιώδη περιβάλλοντα τόσο σε επιγραμμικά όσο και σε μη επιγραμμικά περιβάλλοντα, η ψηφιακή ιδιότητα του πολίτη δημιουργεί μια σειρά ειδικών περιπτώσεων που πρέπει να θεωρηθούν ότι προκαλούν κατάλληλες και υπεύθυνες ενέργειες σε ηλεκτρονικές ρυθμίσεις. Διεξάγεται έτσι το συμπέρασμα ότι η ψηφιακή πολιτειότητα ορίζεται ως η ηθική, δεοντολογική και υπεύθυνη χρήση της τεχνολογίας για να διασφαλιστεί η ασφάλεια ενός ατόμου και άλλων όταν συνεργάζεται σε μια όλο και περισσότερο ψηφιακή, δικτυωμένη και παγκόσμια κοινωνία (Ribble, 2009).

Ο διαχωρισμός σε εννέα τομείς συμπεριφοράς στους οποίους πρέπει να στηρίζεται η πολιτειότητα, από τους Ribble & Bailey (2007), διαμορφώθηκε ως εξής: πρόσβαση, εμπόριο, επικοινωνία, εγγραμματισμός, εθιμοτυπία, νομοθεσία και δικαιώματα. Η συσχέτιση αυτών των στοιχείων έχει να κάνει με τη χρήση (*use*), την κακή χρήση (*misuse*) και την κατάχρηση (*abuse*) της τεχνολογίας, ορίζοντας έτσι την ψηφιακή πολιτειότητα, μέσω ενός διευρυμένου οπτικού πεδίου, παρέχοντας μια προσέγγιση για την περαιτέρω κατανόηση της έννοιας της. Ο διαχωρισμός στα εννέα στοιχεία διαμορφώνεται σύμφωνα με Ribble (2011), ως:

1. *Ψηφιακή Πρόσβαση (Digital Access)*: Ολοκληρωτική ηλεκτρονική συμμετοχή
 - Πρόσβαση σε ψηφιακά εργαλεία, όπως φορητούς υπολογιστές, κάμερες, διαδίκτυο.
 - Αναγνωρίζοντας τις ατομικές ανάγκες και τα εμπόδια στη συμμετοχή, συμπεριλαμβανομένων των ειδικών αναγκών.
2. *Ψηφιακό εμπόριο (Digital Commerce)*: Ηλεκτρονική αγοροπωλησία προϊόντων
 - Αγορά και πώληση προϊόντων σε ιστότοπους δημοπρασιών και / ή ηλεκτρονικά καταστήματα.
 - Χρήση ηλεκτρονικών κουπονιών.
 - Αγορά και λήψη αγαθών, διαμέσου ιστότοπων όπως το iTunes.
3. *Ψηφιακές Επικοινωνίες (Digital Communication)*: Διαδικτυακή συνομιλία για ανταλλαγή πληροφοριών
 - Email, blogs, κοινωνικοποίηση μέσω του Facebook και του Twitter, άμεση αποστολή μηνυμάτων / γραπτών μηνυμάτων.
 - Διαμόρφωση και διαχείριση μιας ταυτότητας στο διαδίκτυο - ψηφιακό αποτύπωμα.
 - Κατανόηση της ιδιωτικής ζωής και των δημόσιων ρυθμίσεων και καταστάσεων κατά την επικοινωνία στο διαδίκτυο.
 - Επιπτώσεις των σε απευθείας σύνδεση σχέσεων σε σχέση με πρόσωπο με πρόσωπο.
4. *Ψηφιακός Εγγραμματισμός (Digital Literacy)*: Διαδικτυακός τρόπος διδασκαλίας και μάθησης για την τεχνολογία και τη χρήση της.
 - Ικανότητες στην αποτελεσματική εύρεση και αξιολόγηση των πηγών διαδικτύου.
 - Χρήση εργαλείων για τη διαχείριση και φιλτράρισμα μέσω από το διαδίκτυο, όπως κοινωνικό bookmarking, ρυθμίσεις απορρήτου, spam.
 - Δημιουργία συνδέσεων μεταξύ ψηφιακών εργαλείων για τη βελτίωση της μάθησης.
5. *Ψηφιακή Δεοντολογία/Εθιμοτυπία (Digital Etiquette)*: Μέθοδοι συμπεριφοράς του ατόμου σε ψηφιακό περιβάλλον «διδάσκοντας με και μαθαίνοντας για τη χρήση της τεχνολογίας».
 - Χρήση της τεχνολογίας για να αντανακλά τις ορθότερες συμπεριφορές και κώδικες δεοντολογίας.
 - Χρήση της τεχνολογίας όταν είναι αναγκαία.
 - Σεβασμός της ιδιωτικότητας και των δικαιωμάτων των άλλων.

6. Ψηφιακό Δίκαιο (DigitalLaw): υποχρεώσεις και νομικά κωλύματα που αφορούν τη διακίνηση και χρήση των ψηφιακών πληροφοριών
 - Δημιουργία πρωτότυπων έργων που είναι απαλλαγμένα από λογοκλοπή
 - Σεβασμός στα ψηφιακά δεδομένα και πληροφορίες άλλων, συμπεριλαμβανομένων των πνευματικών δικαιωμάτων και των δημιουργικών κοινών.
 - Δεν υπάρχουν σκόπιμες κακόβουλες πράξεις, όπως η πειρατεία ηλεκτρονικών υπολογιστών, η ανάπτυξη ιών, η κλοπή ταυτότητας.
 - Εκφοβισμός.
7. Ψηφιακή Ασφάλεια (DigitalSecurity): Ηλεκτρονικές αμυντικές πράξεις για την προστασία των εκπαιδευόμενων, του προσωπικού και των οργανισμών
 - Υπακούοντας αποδεκτές Πολιτικές Χρήσης.
 - Χρήση της τεχνολογίας με υπευθυνότητα.
 - Αναφορά και καταγραφή περιστατικών για να διασφαλιστεί ότι η ασφάλεια και η προστασία θα διατηρηθούν για όλους.
8. Ψηφιακή υγεία και ευεξία (DigitalHealth&Wellness): Φυσική και ψυχολογική ευημερία σε έναν ψηφιακό κόσμο
 - Ορθή κατανομή του χρόνου που αφιερώνεται στο διαδίκτυο με το χρόνο που

αφιερώνεται εκτός διαδικτύου.

- Αναγνώριση τραυματισμών λόγω καταπόνησης που σχετίζονται με υπερβολική χρήση συμπεριλαμβανομένης της καταπόνησης των ματιών.
9. Ψηφιακά Δικαιώματα και Υποχρεώσεις (DigitalRights&Responsibilities): Ελευθερίες που συνδέονται με όσους βρίσκονται σε ψηφιακό κόσμο
 - Διατηρώντας τις συσκευές και τις ταυτότητες σας online ασφαλείς με ιδιωτικούς κωδικούς πρόσβασης.
 - Προστασία της προσωπικής ασφάλειας με τη διαχείριση των προσωπικών πληροφοριών που δημοσιεύονται στο διαδίκτυο.

2.2. Ορισμός της πολιτειότητας ως μορφή σχέσης

Η διαφοροποίηση στις μορφές των ανθρώπινων σχέσεων είναι ένα αδιαμφισβήτητο γεγονός. Η πολιτειότητα, εντάσσεται σε ένα είδος μορφής των ανθρώπινων σχέσεων, καθώς αναφέρεται στην σχέση ανάμεσα στο άτομο και στο κράτος. Μεγάλο μέρος των μύθων αναφέρει ότι η εξουσία και το ηθικό κύρος είναι συγκεκριμένα σε μερικούς ανθρώπους και είναι θεόσταλτο

δώρο. Αντίθετη άποψη φαίνεται να έχει ο Κομφούκιος, περίφημος φιλόσοφος που έζησε στην Κίνα τον 6ο αιώνα π.Χ. (Kindersley 2011). Στο βιβλίο του «Analeckt», θεωρεί τους ανθρώπους ως εκπρόσωπους του ουρανού οι οποίοι έχουν επιλεχθεί για να εκπληρώσουν τα δικά τους θελήματα και να οδηγήσουν τον κόσμο στην ηθική τάξη. Ένας ηθικός άνθρωπος, ο οποίος ενστερνίζεται τις αξίες της ηθικής ζωής, δε συνιστά μόνο έναν άνθρωπο που βρίσκεται στη κορυφή της κοινωνικής ιεραρχίας, αλλά έναν άνθρωπο που αντιλαμβάνεται τη θέση του στην κοινωνική ιεραρχία και που το αγκαλιάζει. Η αρετή της πίστης, που συνιστά απαραίτητο στοιχείο της κοινωνικής ευημερίας, πραγματοποιείται στην κοινωνική διαστρωμάτωση (YangandTamney 2011). Ο διαχωρισμός των σχέσεων στην κοινωνική διαστρωμάτωση είναι σύμφωνα με τον Kindersley (2011):

- Σχέση ηγέτη – υποκειμένου (Ruler-Subject). Υποδηλώνει μία καλοπροαίρετη σχέση όπου ο ηγέτης χρησιμοποιεί την εξουσία του με σύνεση για το καλό των υποκειμένων του. Οι ηγέτες πρέπει να είναι φιλόανθρωποι και τα υποκείμενα πρέπει να είναι πιστά.
- Σχέση πατέρα - γιου: Ο εκάστοτε γονιός πρέπει να είναι τρυφερός και το εκάστοτε παιδί να υπακούει.
- Σχέση του συζύγου με τη σύζυγο: Ο σύζυγος απαιτείται να είναι δίκαιος και ευγενικός και οι σύζυγοι πρέπει να κατανοούν.
- Σχέση μεγαλύτερου αδελφού - μικρότερου αδελφού: Ο πιο μεγάλος αδελφός απαιτείται να διαθέτει καλοσύνη και ο μικρότερος να είναι ευσεβής.
- Σχέση φίλου και φίλου: Ο μεγαλύτερος φίλος απαιτείται να είναι προσεκτικός και ο μικρότερος σε ηλικία να είναι ευσεβής.

Όσον αφορά αυτήν την ομαδοποίηση των σχέσεων, δύο έχουν κάθετη ιεραρχία και μια έχει οριζόντια ιεραρχία. Η κάθετη ιεραρχική οργάνωση είναι είτε από πάνω προς τα κάτω είτε από κάτω προς τα πάνω. Από τις προτεινόμενες σχέσεις του Κομφούκιου, η μοναδική σχέση με αλληλεπίδραση και σε οριζόντιο επίπεδο είναι η σχέση φίλων. Αντιθέτως σε άλλες μορφές σχέσης που έχουν τη μορφή κάθετης οργάνωσης υπάρχει μονόδρομη αλληλεπίδραση. Οι σχέσεις οριζόντιας οργάνωσης προϋποθέτουν την ύπαρξη αμοιβαίας εξαρτώμενης σχέσης μεταξύ δύο ίσων παραγόντων, οντολογικού και δεοντολογικού επιπέδου, στα καθήκοντα και στις ευθύνες.

Ο ορισμός της πολιτειότητας, με την νεότερη έννοια, κάνει την εμφάνισή του μονάχα σε δημοκρατικές κυβερνήσεις. Κοινωνικές ομάδες που υπέστησαν μια υπερβατική κυβέρνηση,

όπως η παρία, η υποδούλωση, η δουλεία και η σκλαβιά είχαν ήδη αναφερθεί. (Özpolat 2009). Οι σχέσεις που διαμορφώνονται σε κάθετη ιεραρχία, είναι αποτέλεσμα απολυταρχικών, έγκυρων και μονοκατευθυντικών αρχών κυριαρχίας. Οι σύγχρονες κοινωνίες επιλέγουν τις κυβερνήσεις τους μέσω των εκλογικών διαδικασιών, και η κυβέρνηση που εκλέγεται βρίσκεται σε ισχύ μέχρι την επόμενη εκλογική περίοδο. Η Γαλλική επανάσταση αποτέλεσε σημαντική επιρροή για την εκπροσώπηση της πολιτειότητας στη σύγχρονη δημοκρατία.

Τόσο η επιρροή της Γαλλικής επανάστασης όσο και η Αρχαία Ελληνική δημοκρατία, προσδιορίζουν την πολιτειότητα μέσω της προσέγγισης των δίπολων αντιθέσεων (binaryoppositions). Ξεκινώντας με την πρώτη, γίνεται αναφορά στην ιδιότητα του πολίτη ως καθήκον και ευθύνη που γίνεται αποδεκτή με επιμονή ή υπερηφάνεια. Συνεχίζοντας στη δεύτερη, η πολιτειότητα χαρακτηρίζεται ως η υιοθέτηση μιας κατάστασης, μιας εγγύησης, του δικαιώματος ή ενός συστήματος δικαιωμάτων που λαμβάνουν χώρα παθητικά. Είναι περιττό να αναφερθεί, ότι οι υφιστάμενες δημοκρατίες παίρνουν την πρώτη περίπτωση ως ουσιαστικό έδαφος. Σε αυτό το σημείο δεν λαμβάνεται υπόψη η διάσταση της ενεργού και συμμετοχικής πολιτειότητας (Dağtaş 2007). Ωστόσο, το σύγχρονο μοντέλο αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας είναι ξεπερασμένο.

Ο εκδημοκρατισμός της καθημερινής πολιτικής ζωής, η εταιρική οργάνωση και οι μορφές σχέσεων δέχονται την συμβολή των ψηφιακών πολιτών της εικονικής κοινότητας, χωρίς να περιμένουν τα περιοδικά φεστιβάλ της δημοκρατίας (δηλ. τις εκλογές). Θεωρείται, βάσει λογικής, ανεπαρκές για την τρέχουσα δημοκρατία να προσδιορίζει τις κυβερνήσεις μέσω επαναλαμβανόμενων εκλογικών διαδικασιών (Dursun 2001).

2.3. Από την Παραδοσιακή Πολιτειότητα στην Ψηφιακή πολιτειότητα

Η έννοια της πολιτειότητας ορίζει πως είναι το καθεστώς που απονέμεται από ένα κράτος στο λαό του σε ίσο επίπεδο. Στην παραδοσιακή πολιτειότητα έχουμε διττή έννοια: πόλωση ατομικής κατάστασης και πόλωση δικαιώματος-καθήκοντος. Ο ορισμός δε φανερώνει την κοινή αλληλεπίδραση, αλλά αντιπροσωπεύει μια “παραδοσιακή έννοια της πολιτειότητας” όπου το κράτος διαδραματίζει ένα ρόλο λήψης καθηκόντων τα οποία κυριαρχούν, είναι ενεργητικά και απαραίτητα ενώ ο πολίτης και η ελευθερία του, διαδραματίζουν παθητικό και δευτερογενή ρόλο. Η παραδοσιακή έννοια του ψηφιακού πολίτη και της ιδιότητάς του, επέφερε αλλαγές που παρατίθενται παρακάτω.

Η διττή φύση του ορισμού αναφέρεται στην μονόπλευρη κυριαρχία και συγκαταβατικότητα

του κράτους, αυταρχικών και ολοκληρωτικών κοινωνιών. Τα δικαιώματα, τα άγια, ο πατέρας, η ψυχή και η ουσία, που θεωρούνται πρωταρχικές ιδιότητες, ανήκουν όλα στο κράτος. Η έντονη άσκηση ισχύος που επιβάλλεται, συνοδεύεται από μεγάλη και βαθιά του αφοσίωση, δικαιώματα και ελευθερίες στους πολίτες. Η κυβέρνηση έχει την ισχύ να αποτελέσει το κεντρικό, αποτελεσματικό, ενεργό και ικανό υποκείμενο και να αποτελέσει αντικείμενο το οποίο δεν δύναται να λειτουργήσει από μόνο του, αλλά κάτω από την προστασία και εγγύηση του κράτους (Üstüner&Keyman, 2012).

Στους πολίτες του κράτους, παρέχεται προστασία, αίσθηση της ομαδοποίησης και του “ανήκειν”, έχουν ένα μέρος διαβίωσης με φαγητό και νερό και την σιγουριά ότι θα πεθάνουν κάπου. Κοινός τους κώδικας είναι η προστασία πρωτίστως της τιμής και της αξιοπρέπειας του κράτους, μιας και το κοινό είναι μια υποενότητα που είναι προσαρτημένη στην πολιτεία. Οι πολίτες έχουν την ελευθερία να δείξουν σαφέστατα τις αντιδράσεις τους και την υποστήριξη τους, χωρίς να περιμένουν τις εκλογές, διότι έχουν γίνει δραστήριοι και ικανοί από τις αυξανόμενες ευκαιρίες που τους παρουσιάζονται. Εξάλλου, το κράτος προάγει τη λειτουργία ενός «μέσου» που βοηθάει στην καθημερινότητα των πολιτών και ρυθμίζοντας την κοινωνική ζωή τους σύγχρονες κοινωνίες στις οποίες ο πολυπολιτισμισμός και η πολυμορφία έχουν ευρέως εγκατασταθεί.

Ένας πολίτης με διάφορα καθήκοντα και ευθύνες φαίνεται πως δείχνει η έννοια του παραδοσιακού πολίτη. Οι απαιτήσεις για συμμετοχική δημοκρατία, προτείνουν να σώσουν τον κυβερνητικό μηχανισμό που τίθεται υπέρ των ηγεμόνων και αποτρέπει τον κυβερνώντα από το να γίνει διπολικός. Τα αποτελεσματικά και άμεσα εργαλεία συμμετοχής δε δημιουργούν σχέσεις ατομικών σχέσεων μεταξύ των πολιτών με τη μορφή αιτίας- αποτελέσματος (διαχρονική) που αναφέρεται πριν και μετά στη χρονολογική σειρά, αλλά για να τους κάνει να καταλάβουν ότι λαμβάνει χώρα με τη μορφή πολυδιάστατης και κοινής παροδικής αλληλεπίδρασης (συγχρονισμένη) σε ένα έδαφος. Επομένως, ο εκάστοτε πολίτης ξεκινά να βλέπει τον εαυτό του ως ένα υποκείμενο που αναπτύσσει, μετασχηματίζει και διατηρεί την κοινωνική ζωή επιτυγχάνοντας την αυτογνωσία. Η υπέρμετρη ελευθερία που είχε το κράτος περιορίζεται και επεκτείνεται αυτή του πολίτη. Παρατηρείται λοιπόν, μια διχοτόμηση. Τα σύγχρονα δημοκρατικά κράτη επεκτείνοντας τα πλαίσια του δικαιώματος της ελευθερίας, θεσμοθέτησαν νέες υποχρεώσεις, ευθύνες και ψηφιακούς περιορισμούς στους πολίτες, τα οποία δεν είχαν προηγουμένως προγραμματιστεί, προκειμένου να αποτραπούν οι αυξανόμενες περιπλοκές και απειλές. Η δεσμευτική σχέση μεταξύ κράτους και πολιτών η οποία είναι κυρίως

ενάντια στους πολίτες έχει αναπτυχθεί σε μία σχέση αλληλεπίδρασης σε εικονικές κοινότητες (Işikli, 2015).

Υπάρχει μια διαρθρωτική αναλογία ανάμεσα στην κεντρική κυβέρνηση και στα εργαλεία που χρησιμοποιούνται από τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης. Ο παραδοσιακός τρόπος μετάδοσης των πληροφοριών από τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης στους καταναλωτές γίνεται μέσω ενός καναλιού. Αυτή η μονοδιάστατη ροή πληροφοριών προς τους καταναλωτές έχει ως συνέπεια τη μονόπλευρη ενημέρωση του κοινού και την ενίσχυση της δύναμης της κεντρικής αρχής. Ο μετασχηματισμός της πολυκεντρικής και πολύπλευρης επικοινωνίας σε αλληλεπίδραση καθώς και η πληθώρα των κέντρων επιτρέπει την προβολή του καθενός και των πάντων ως περιβάλλοντος. Η παράλληλη και πολυκατευθυνόμενη διαδικασία μεταφοράς πληροφοριών από την περιφέρεια στο κέντρο και από το κέντρο στην περιφέρεια φανερώνει την εξασθένιση του συστήματος που ενισχύεται από τη γραφειοκρατία. Το σύνολο που αναπτύσσεται από τα παραδοσιακά μέσα αντικαθίσταται από την κοινωνία των δικτύων που αναπτύσσεται στο Διαδίκτυο. Οι κυβερνήσεις παραδοσιακού τύπου υιοθέτησαν τη τάση να ελέγχουν τα κανάλια επικοινωνίας προκειμένου να εξουσιάζουν το κοινό. Παρόλα αυτά τόσο τα διαδικτυακά κανάλια επικοινωνίας όσο και τα κανάλια επικοινωνίας των κοινωνικών μέσων δικτύωσης δεν βρίσκονται στην εμβέλεια ελέγχου των κυβερνήσεων και των διαχειριστών παραδοσιακών μέσων (Işikli, 2015).

2.3.1. Δημογραφικό ψηφιακό χάσμα

Στην δεκαετία του 1990, τίθεται χρονολογικά ο όρος «ψηφιακό χάσμα» που έχει βορειοαμερικανική προέλευση και χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά σε μια επίσημη δημοσίευση από την Εθνική Υπηρεσία Τηλεπικοινωνιών και Πληροφοριών (Gunkel, 2003). Στις πρώτες εκθέσεις σχετικά με την κατάστασή του, ο όρος ψηφιακό χάσμα προσδιορίστηκε με τη φυσική πρόσβαση στις ΤΠΕ, χρησιμοποιώντας ως ανεξάρτητες μεταβλητές δημογραφικούς παράγοντες όπως φυλή, φύλο, ηλικία, οικονομική κατάσταση, επίπεδο εκπαίδευσης, είδος νοικοκυριού και γεωγραφική θέση. Η χρήση των υπολογιστών και του διαδικτύου, γίνεται εντονότερη στις ανεπτυγμένες χώρες, ο όρος άρχισε να εξελίσσεται και αναπτύχθηκαν πιο πολύπλοκες αντιλήψεις. Με τον παραμερισμό της απλοϊκής έννοιας του «ψηφιακού χάσματος», δημιουργήθηκαν πιο ολοκληρωμένα μοντέλα στην έρευνα ψηφιακού χάσματος που περιελάμβαναν μια σειρά δεικτών πρόσβασης στο Διαδίκτυο: κάλυψη της ευαισθητοποίησης, αυτονομία χρήσης, συμπεριφορές, φυσική και υλική πρόσβαση, πρόσβαση σε δεξιότητες, χρήσιμη και ωφέλιμη πρόσβαση (Berrío-Zapata&Rojas-Hernández, 2014). Το

ψηφιακό χάσμα λοιπόν, διαιρείται σε τρεις κατηγορίες. Η πρώτη επικεντρώνεται στις διαφορές της πρόσβασης του χρήστη στην υποδομή, συμπεριλαμβανομένων παραγόντων όπως η αυτονομία και η συνεχής πρόσβαση (Newhagen&Bucy, 2004). Μόλις ο πληθυσμός καταφέρει να έχει ελεύθερη πρόσβαση σε πόρους, εμφανίζεται μια δεύτερη κατηγορία ψηφιακού χάσματος που σχετίζεται με τον τύπο χρήσεως και τις απαιτούμενες ικανότητες (Zillien&Hargittai, 2009). Οι μελέτες για το δεύτερο είδος συνέβαλαν σε πολυάριθμες ταξινομήσεις του είδους των δραστηριοτήτων που διεξάγονται από τον πληθυσμό στο διαδίκτυο και των απαιτούμενων ικανοτήτων (Blank&Groselj, 2011; VanDeursen&VanDijk, 2014). Η τελευταία κατηγορία ψηφιακού χάσματος αναφέρεται στην πρόσφατη ανησυχία, η οποία εμφανίζεται όταν δύο άτομα έχουν αυτόνομη και απεριόριστη πρόσβαση στο Διαδίκτυο και έχουν τις απαιτούμενες ικανότητες, αλλά δεν αποκομίζουν τα ίδια οφέλη όταν το χρησιμοποιούν (VanDeursen& Helsper, 2015). Έχει αποκαλυφθεί από πολυάριθμες μελέτες, η ύπαρξη αλληλεπιδράσεων μεταξύ των διαφόρων τύπων πρόσβασης, η τρέχουσα κατανόηση αυτών των αλληλεπιδράσεων είναι περιορισμένη (VanDeursen&VanDijk, 2014) στους ηλικιωμένους.

Οι μελετητές υποστήριζαν ότι «υπάρχει ισχυρή συσχέτιση μεταξύ ηλικίας και του λεγόμενου ψηφιακού χάσματος» και έχουν δημιουργηθεί οι όροι «ψηφιακό χάσμα λόγω ηλικίας» για να περιγραφεί η έλλειψη πρόσβασης, δεξιοτήτων και / ή γνώση που μπορεί να οδηγήσει σε «φτωχή πληροφόρηση» των ηλικιωμένων πολιτών» (Tirado-Moruetetal., 2018).

Η διαφορά στο φύλο, αποτέλεσε ένα άλλο επίκεντρο μελέτης, με στοιχεία της Eurostat και άλλες έρευνες που έδειξαν ότι ενώ η χρήση του Διαδικτύου είναι ισότιμη μεταξύ των φύλων στο γενικό πληθυσμό, οι ηλικιωμένες γυναίκες εξακολουθούν να παραμένουν πίσω από τους ηλικιωμένους άνδρες κατά την υιοθέτηση ψηφιακών συσκευών και τη χρήση του Διαδικτύου (Kimetal., 2016). Αρκετές μελέτες δεν έχουν εντοπίσει σημαντικές συσχετίσεις μεταξύ του φύλου και της χρήσης ΤΠΕ, αντιθέτως άλλες μελέτες όπως η μελέτη των Kimetal. (2016) διαπίστωσε ότι οι ηλικιωμένοι άνδρες “είχαν περισσότερες πιθανότητες από τις γυναίκες να έχουν πρόσβαση και να χρησιμοποιούν ψηφιακή τεχνολογία για διαφορετικούς σκοπούς”.

Αξιοσημείωτο είναι, ότι σε αρκετές μελέτες, έχουν βρεθεί διασυνδέσεις μεταξύ της ψηφιακής δραστηριότητας και των κοινωνικοοικονομικών μεταβλητών όπως το εισόδημα, το επίπεδο εκπαίδευσης, η απασχόληση ή η εργασία (Tirado-Moruetetal., 2018). Πάρα ταύτα θα μπορούσε να επιβεβαιωθεί ότι η επίδραση των κοινωνικοοικονομικών χαρακτηριστικών στην πρόσβαση στις ΤΠΕ είναι σχετική. Για παράδειγμα, μελέτες που έγιναν από τους Tirado-

Moruetetal. (2016, 2017) όσον αφορά την πρόσβαση στο Internet στον Ισημερινό, απέδειξαν ότι τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά επηρεάζουν ιδιαίτερα τη φυσική (υλική) πρόσβαση, ενώ η ευφυής εκμετάλλευση των ΤΠΕ εξαρτάται από την ψηφιακή ικανότητα των χρηστών.

2.3.2. Ψηφιακή νοημοσύνη

Η YuhyunPark (2016) εισήγαγε το πλαίσιο της αποκαλούμενης ψηφιακής νοημοσύνης στο Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ. Αυτή είναι μια νέα έννοια που βασίζεται στη θεωρία του HowardGardner (1983). Πάντως πριν διεξαχθεί το συμπέρασμα σε αυτή τη θεωρία, θα πρέπει να υπογραμμιστεί ότι είναι πολύ δύσκολο να προσδιοριστεί ακόμη και η έννοια της ίδιας της νοημοσύνης και διαφορετικοί ψυχολόγοι παρέχουν διαφορετικές απόψεις πάνω σε αυτήν. Ας αποδεχθούμε όμως, τον ορισμό της AlenaPlháková (2003), σύμφωνα με την οποία η νοημοσύνη μπορεί να οριστεί, πολύ γενικά, ως ατομικό επίπεδο και ποιότητα των πνευματικών λειτουργιών, η οποία αντικατοπτρίζεται στην επίλυση διαφόρων προβλημάτων. Αδιαμφισβήτητα, η ανάπτυξη της νοημοσύνης είναι αναγκαία. Η νοημοσύνη δεν παραμένει σταθερή, δεν παραμένει υπο-ανάπτυκτη ούτε χωρίς να διαμορφώνεται και να αλλάζει στην πορεία της ζωής, η οποία είναι σημαντική από παιδαγωγική άποψη. Η ανάπτυξη όμως επηρεάζεται από πολλούς εσωτερικούς και εξωτερικούς παράγοντες. Υπάρχουν διαφορετικές προσεγγίσεις στη μελέτη και την ταξινόμηση της νοημοσύνης. Επίσης το YuhyunPark (2016) ορίζει την ψηφιακή νοημοσύνη (DQ) ως το σύνολο κοινωνικών, συναισθηματικών και γνωστικών ικανοτήτων που επιτρέπουν στα άτομα να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις και να προσαρμοστούν στις απαιτήσεις της ψηφιακής ζωής. Αυτές οι ικανότητες μπορούν να χωριστούν σε οκτώ αλληλοεξαρτώμενες περιοχές (YuhyunPark, 2016):

1.Ψηφιακή ταυτότητα: Η δυνατότητα δημιουργίας και διαχείρισης της ηλεκτρονικής ταυτότητας και της φήμης του ατόμου. Αυτό περιλαμβάνει την επίγνωση της ηλεκτρονικής ταυτότητας κάποιου και τον έλεγχο της βραχυπρόθεσμης και μακροπρόθεσμης επίδρασης της ηλεκτρονικής ταυτότητας κάποιου.

2.Ψηφιακή χρήση: Η δυνατότητα χρήσης ψηφιακών συσκευών και μέσων, συμπεριλαμβανομένης της γνώσης του ελέγχου, προκειμένου να επιτευχθεί μια υγιής ισορροπία μεταξύ της διαδικτυακής και μη-διαδικτυακής ζωής.

3.Ψηφιακή ασφάλεια: Η ικανότητα διαχείρισης κινδύνων σε απευθείας σύνδεση (π.χ. διαδικτυακή παρενόχληση) καθώς και προβληματικό περιεχόμενο (π.χ. βία και βωμολοχία)

και αποφυγή και περιορισμός αυτών των κινδύνων.

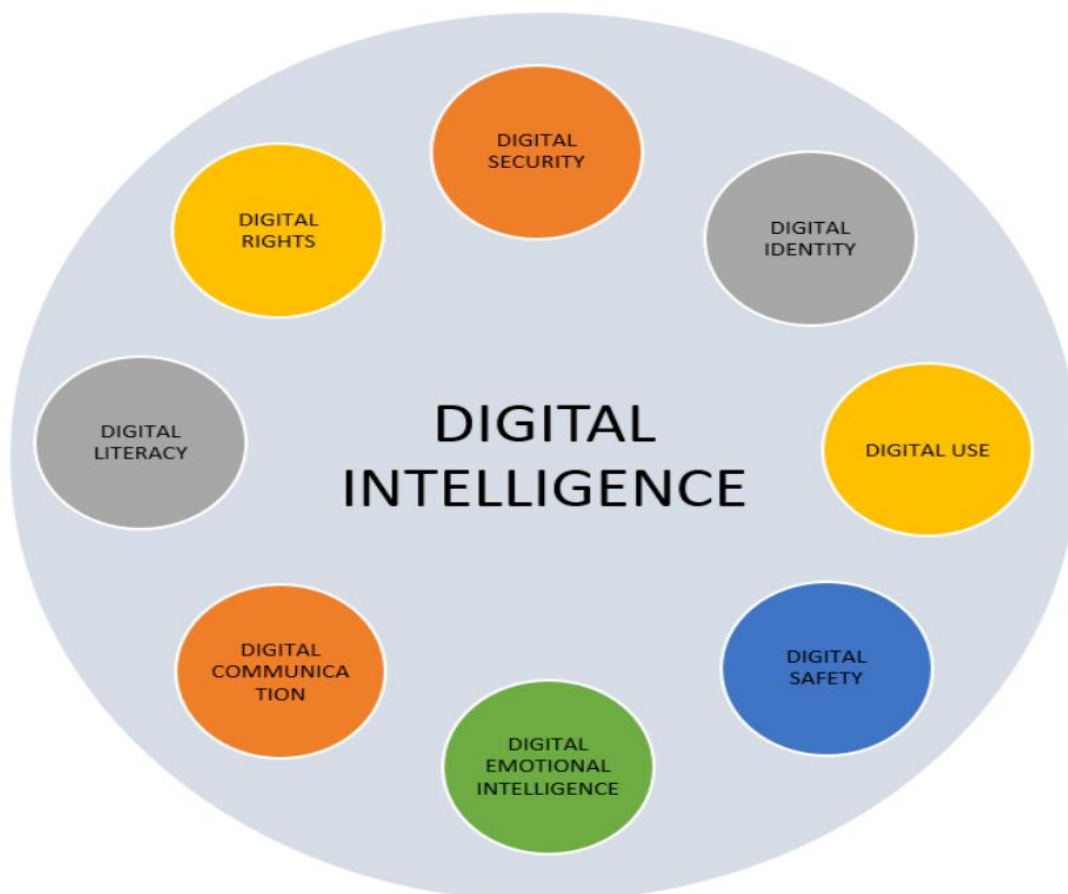
4. Ψηφιακή προστασία: Η δυνατότητα ανίχνευσης απειλών στον κυβερνοχώρο (π.χ. hacking, απάτες, κακόβουλα προγράμματα) για την κατανόηση των βέλτιστων πρακτικών και τη χρήση κατάλληλων εργαλείων ασφαλείας για την προστασία δεδομένων.

5. Ψηφιακή συναισθηματική νοημοσύνη: Η ικανότητα ενσυναίσθησης και δημιουργίας καλών σχέσεων με άλλους σε απευθείας σύνδεση.

6. Ψηφιακή επικοινωνία: Η δυνατότητα επικοινωνίας και συνεργασίας με άλλους μέσω ψηφιακών τεχνολογιών και μέσων.

7. Ψηφιακή παιδεία: Η ικανότητα εύρεσης, αξιολόγησης, αξιοποίησης, κατανομής και δημιουργίας περιεχομένου καθώς και ικανότητας στην υπολογιστική σκέψη.

8. Ψηφιακά δικαιώματα: Η ικανότητα κατανόησης και διαφύλαξης των προσωπικών και νομικών δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων σεβασμού της ιδιωτικής ζωής, της πνευματικής ιδιοκτησίας, της ελευθερίας του λόγου και της προστασίας από εχθρικών λόγων. Η ψηφιακή νοημοσύνη μπορεί να εκπροσωπείται σε απλοποιημένη γραφική μορφή ως εξής (Σχήμα 2.1):

Σχήμα 2.1. Ψηφιακή νομημοσύνη. Πηγή: YuhyunPark, 2016

2.4. Τεχνολογικές και κοινωνικές δεξιότητες της ψηφιακής πολιτειότητας

Ο ουσιαστικός μετασχηματισμός της έννοιας της πολιτειότητας ήταν δυνατός από την συμβατική εικονικότητα στην πληροφόρηση και την επικοινωνία, άρα η ψηφιακή πολιτειότητα είναι ένα κοινωνικού και τεχνικού τύπου φαινόμενο. Ο ψηφιακός πολίτης έχει δεξιότητες σχετικά με γνωστικά, συναισθηματικά και ψυχοκινητικά πεδία του ψηφιακού (αριθμητικού) και του εικονικού κόσμου. Ο ψηφιακός κόσμος είναι μια μικρογραφία του πραγματικού κόσμου. Μπορεί η διαδικασία της προσομοίωσης και της ψηφιακής εμπειρίας να είναι εικονικά, αλλά οι συνέπειες είναι πραγματικές. Είναι εκπαιδευτική, μετασχηματιστική και προγνωστική και δεν συνδέεται υποχρεωτικά με τον πραγματικό κόσμο. Ο ψηφιακός πολίτης είναι ένα τμήμα του ιδανικού που προσπαθεί να πλησιάσει στη σοφία του εικονικού κόσμου. Η πολιτισμική, τεχνολογική, οικονομική και κοινωνική κατάσταση συνοδεύει την ψηφιοποίηση της πολιτειότητας και ως εκ τούτου η ψηφιακή ιδιότητα του πολίτη δεν συνιστά

μια μεταμοντέρνα αντίληψη της δημοκρατίας που χαρακτηρίζει μόνο τις δημοκρατικές χώρες (Işikli, 2014).

2.4.1. Εικονικός κόσμος και κοινωνία της πληροφορίας

Σημαντική διαφορά καταγράφεται ανάμεσα στον εικονικό κόσμο και την κοινωνία της πληροφορίας. Η ηλεκτρονική τεχνολογική εικονική κοινωνία είναι η βάση για την κοινωνία των δικτύων που είναι αποτέλεσμα έξυπνης τεχνολογίας. Από την αντίπερα όχθη, η κοινωνία των δικτύων παραπέμπει σε κοινωνικά δίκτυα που έχουν ως βάση το διαδίκτυο, η εικονική κοινωνία συνιστά μια κοινότητα που είναι εφοδιασμένη με τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών, καθώς και από φωτεινές οθόνες και πλημμυρισμένη από αντικείμενα που είναι ήδη χρησιμοποιημένα. Ο εικονικός κόσμος φανερώνει έναν κόσμο προσομοίωσης όπου επικρατεί φως, ο ήχος, τα εφέ, η οθόνη και τα ταχείας ροής πλαίσια. Είναι ένας κόσμος ενεργών και αποτελεσματικών ομόλογων συστημάτων, όπου τα πρωτότυπα και οι απομιμήσεις αντικαθιστούν το ένα το άλλο. Ο εικονικός κόσμος αναδύεται από την αναπαραγωγή της πραγματικότητας προκαλώντας τον εκτοπισμό της υφιστάμενης πραγματικότητας. Άρα, θέτει τις βάσεις του σε ένα πιο οντολογικό υπόβαθρο. Στην κοινωνία του δικτύου που είναι ένας κοινωνιολογικός όρος, εξαλείφοντας την ανάγκη για κοινωνικές οργανώσεις, πραγματικοί χώροι και ταυτόχρονη παρουσία για τις κοινότητες και τις ομάδες τίθενται υπό αμφισβήτηση. Ο κόσμος των δικτύων, ο οποίος προβλήθηκε ως αυτονόητο γεγονός για την κοινωνία με την έναρξη της χιλιετίας του 2000, αφορά κυρίως στην προώθηση δικτύων επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης που έχει ως βάση το διαδίκτυο σε ένα τελικό στάδιο της εικονικής κοινότητας (Işikli, 2014).

2.4.2. Έξυπνη τεχνολογία, διαδραστικότητα και ψηφιακός τρόπος ζωής

Πλέον, η αλληλεπίδραση μεταξύ ατόμων που βρίσκονται μακριά ο ένας από τον άλλο, γίνεται μέσω των χαρακτηριστικών όπως η διαδραστικότητα, ο συγχρονισμός, τα πολυμέσα και η υπερκειμενικότητα που παρουσιάζουν οι έξυπνες τεχνολογίες ύστερα από την σύνδεσή τους στο διαδίκτυο (Binatli 2011). Ισχυρά, κοινά, φτηνά και χρήσιμα υλικά συνθέτουν το λογισμικό των έξυπνων τεχνολογιών για τον ψηφιακό πολιτισμό. Οι ενταγμένοι ενήλικες της γενιάς Y³ και οι νέοι της γενιάς Z⁴, φαίνεται να είναι επικεφαλής μιας κινητοποιημένης ζωής

³Η γενιά Y είναι νεότερη γενιά που υπάρχει στον εργασιακό χώρο, γεννημένη από το 1980 μέχρι και το 2000.

⁴Η γενιά Z αποτελείται από εφήβους που γεννήθηκαν μετά το 2000.

εξοπλισμένη με έξυπνη τεχνολογία. Πολύ περισσότερο οι δεύτεροι διέθεσαν τον περισσότερο χρόνο τους δουλεύοντας μπροστά από εικονικές οθόνες έξυπνων συσκευών οι οποίες δύνανται να συγχρονίζονται μεταξύ τους. Η νεολαία, που έχει υιοθετήσει αυτόν τον τρόπο ζωής, τίθεται υπέρ μιας τάσης για λιγότερη ιεραρχία, ισότητα, ανεξαρτησία, αποκέντρωση, μεγαλύτερη συμμετοχή, λιγότερους περιορισμούς, μεγαλύτερη ελευθερία, επιχειρηματικό πνεύμα, χωρίς καμία ιδεολογία αλλά με αβεβαιότητα.

2.5. Ψυχοδυναμική του Ψηφιακού Πολίτη

Κατανοώντας τη στάση, τη συμπεριφορά και τις προσδοκίες του ψηφιακού πολίτη είναι δυνατόν να μεταφερθεί το πρόβλημα στο όριο βασικών εννοιών όπως ο εικονικός κόσμος, ο ψηφιακός πολιτισμός, η κοινωνία δικτύων, η έξυπνη τεχνολογία και το Διαδίκτυο. Έχοντας την ταυτότητα της πολιτειότητας μόνο μίας χώρας, σημαίνει άμεση κατοχή δικαιωμάτων, ελευθερίας, καθηκόντων και ευθυνών που καθορίζονται από το δίκαιο αυτής της χώρας. Η πολιτειότητα (εθνικότητα) δεν είναι θεμελιώδης και είναι ευμετάβλητη, αλλά το να καταστεί κάποιος χωρίς κράτος (stateless) θεωρείται παραβίαση του ανθρώπινου δικαιώματος. Στην πλειονότητα του εικονικού κόσμου του Διαδικτύου, ο ψηφιακός πολίτης είναι ικανός να χρησιμοποιήσει τα δικαιώματα που απορρέουν από την ιδιότητα του πολίτη και να εκπληρώσει τα καθήκοντά του με τη χρήση των διαπιστευτηρίων του. Πάρα ταύτα, όποιος χρησιμοποιεί το Διαδίκτυο δεν ανήκει στους ψηφιακούς πολίτες, αν δεν έχει τα διακριτικά χαρακτηριστικά τους που περιγράφονται παρακάτω (Izikli, 2014).

2.5.1. Τεχνολογικά εγγράμματος (technologically literate citizen)

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι οι ψηφιακοί πολίτες είναι τεχνολογικά εγγράμματοι δεδομένου ότι διαθέτουν τις γνώσεις των υλικών και του λογισμικού, καθώς επίσης διαθέτουν τις δεξιότητες χρήσης των μηχανημάτων και της ηλεκτρονικής τεχνολογίας. Ταυτόχρονα κάνουν χρήση του διαδικτύου για κάθε επιθυμητή εργασία και διαδικασία. Συνεχώς είναι η χρήση των έξυπνων και κινητών τεχνολογιών πληροφόρησης από τον ψηφιακό πολίτη προκειμένου να επικοινωνήσει, ακολουθώντας την εθνική και παγκόσμια ατζέντα, δείχνοντας ευαισθησία στα διεθνή προβλήματα, αναγνωρίζοντας τις διακρίσεις και τις υποχρεώσεις στα κυβερνητικά γραφεία, ακολουθώντας τις διαδικασίες της επικοινωνίας, της αλληλογραφίας, της οργάνωσης της κοινωνίας των πολιτών, των αγορών, των αγορών μέσω τραπεζικών συστημάτων και του μάρκετινγκ (Izikli, 2014).

2.5.2. Έχει αντιληπτή πραγματικότητα του εικονικού κόσμου και του ψηφιακού πολιτισμού

Ο ψηφιακός πολίτης έχει πλήρη αντίληψη για τον εικονικό κόσμο που έχει βασιστεί στον πραγματικό κόσμο όπου δημιουργείται και διευρύνεται ένας ψηφιακός πολιτισμός που σχετίζεται με αυτόν τον κόσμο. Συγκεκριμένα βρίσκεται σε μια κατάσταση διαλεκτικής σχέσης με τις έξυπνες κινητές συσκευές και τη «μεγαλύτερη» ζήτηση. Για παράδειγμα, πιο γρήγορες και πιο μικρές, καθώς και πιο ακριβείς και όμορφες συσκευές προσφέρουν στο ψηφιακό πολίτη πιο σύγχρονη, ολοκληρωμένη και συναρπαστική εμπειρία η οποία είναι λιγότερο επικίνδυνη. Τα πάντα γίνονται ψηφιακά και αποτελούν είτε ένα καινούριο ψηφιακό προϊόν είτε μια καινούρια ψηφιοποιημένη αναλογική έξοδο και όλες οι ενέργειες καταχωρούνται από ψηφιακές συσκευές (Izicki, 2014). Οι ψηφιακοί πολίτες είναι ιδιαίτερα ευαίσθητοι σχετικά με τις ηθικές, επιστημονικές και νομικές συνέπειες της καταχώρησης των δεδομένων.

2.5.3. Έχει κατανοήσει βαθιά την έννοια του διαδικτύου

Η χρήση του διαδικτύου και όλων των ψηφιακών μέσων, γίνεται ανά πάσα στιγμή από τον ψηφιακό πολίτη και έτσι έχει όλα τα απαραίτητα στοιχεία. Το διαδίκτυο έχει περισσότερη σημασία και λειτουργία από το να είναι η πύλη ενός εικονικού σύμπαντος που μειώνει μόνο το χρόνο και το χώρο ή είναι πάροχος φιλοξενίας. Τόσο το περιεχόμενό του όσο και ο τρόπος λειτουργίας του είναι τα χαρακτηριστικά που το καθορίζουν. Το περιβάλλον του διαδικτύου προσδιορίζεται από χαρακτηριστικά όπως της ταχύτητας, της σύνδεσης, της οργάνωσης, των επικοινωνιακών δεξιοτήτων, της αλληλεπίδρασης, του ελέγχου, της διαχείρισης, της εποπτείας και του σχεδιασμού, της κατανομής και της πληθώρας περιεχομένου. Ο ψηφιακός πολίτης κάνει συχνή χρήση των ψηφιακών πλατφόρμων και ανάλογων βάσεων δεδομένων, π.χ. ηλεκτρονικά έγγραφα και ψηφιακές βιβλιοθήκες για ερευνητικές και ακαδημαϊκές μελέτες. Η πλειοψηφία των ερευνητών στον ψηφιακό πολιτισμό ασχολούνται με θέματα διαδικτύου, κοινωνικών μέσων, ψηφιακή επικοινωνία, εμπορικής διπλωματίας και η δημοσίευσης. Συμπεραίνεται έτσι, ότι το διαδίκτυο, για τους ακαδημαϊκούς, αποτελεί ερευνητικό αντικείμενο, ένα μέσο για ανταλλαγή πληροφοριών αλλά και έναν τρόπο για πρόσβαση σε πληροφορίες και πηγές γνώσεων. Ο ψηφιακός πολίτης διακατέχεται από γνώσεις και δεξιότητες για τη χρήση του διαδικτύου για να κάνει αποτελεσματική αναζήτηση στο διαδίκτυο, να λάβει αποτελέσματα, να φιλτράρει τα αποτελέσματα και να δημοσιοποιήσει νέες πληροφορίες. Παρόλο που δεν είναι ευρέως διαδεδομένο, ο χρήστης έχει την δυνατότητα να

χρησιμοποιήσει δικαιώματα και ελευθερία σε εικονικό περιβάλλον. Στην επιστήμη, στην εργασία, στη ψυχαγωγία και στα ταξίδια, τα ηλεκτρονικά μέσα που διαθέτουν οθόνες γίνονται απαραίτητα για τον ψηφιακό πολίτη δίνοντάς του το δικαίωμα της πολιτειότητας (Işıkli, 2014).

2.5.4. Γνωρίζει τους νόμους της ψηφιακής και της ασφαλούς επικοινωνίας

Ο σωστά ενημερωμένος και καταρτισμένος ψηφιακός πολίτης, έχει γνώση σχετικά με τον περιορισμό της πρόσβασης, τους κανόνες και τις απαγορεύσεις δημοσίευσης, την εμφάνιση και την χρήση απαγορευμένου περιεχομένου (π.χ. παιδικής πορνογραφίας, χάκερ, επικίνδυνων υλικών κ.λπ.), καταπατήσεις εθνικής ασφάλειας, αποξένωση, δηλώσεις μίσους, δικαιώματα και παραβιάσεις της ελευθερίας. Επιπλέον, είναι γνώστης των πνευματικών αλλά και ψηφιακών δικαιωμάτων και των πρακτικών: γράφοντας ιστολόγια, σχολιάζοντας τα νέα, την αλληλογραφία, την κριτική, την πραγματοποίηση συναλλαγών, την εκπαίδευση, τη δημιουργία ομάδων, να συνιστά μέλος μιας ομάδας, να δημιουργεί και να κλείνει έναν λογαριασμό και να είναι σε θέση να διασφαλίσει την ασφάλεια των προσωπικών του δεδομένων (Işıkli, 2014).

2.5.5. Έχει ηθική ένσταση με γνώση της επικοινωνίας

Όλοι οι χρήστες του Διαδικτύου, οφείλουν να ακολουθούν και να τηρούν τους κανόνες σύμφωνα με τη Δεοντολογία των Πληροφοριών (Tingöy 2009). Βέβαια, ο ψηφιακός πολίτης συνιστά ένα άτομο με ήθος, που κάνει ελεύθερα τις ψηφιακές του επιλογές καθώς έχει την ελεύθερη βούληση του εικονικού κόσμου, και έρχεται αντιμέτωπος με πλήθος επιλογών κατά τη διάρκεια της σύνδεσής του με το διαδίκτυο. Βασισμένος στο θάρρος, την ικανότητα και τις ευθύνες είναι σε θέση να επιλέξει μία από τις διαθέσιμες επιλογές. Η ευθύνη για την επαλήθευση του εκάστοτε πλαισίου ελέγχου, κάνοντας κλικ σε κάθε εικονίδιο, επισκεπτόμενος κάθε ιστοσελίδα και εισάγοντας κωδικούς πρόσβασης ανήκει στη δική του δικαιοδοσία, αναλαμβάνοντας έτσι τη ψηφιακή ευθύνη. Έχει την ελευθερία να επιλέξει σε εικονικές δραστηριότητες και συνεπώς είναι υπεύθυνος για τις επιλογές του. Γνωρίζει τον κίνδυνο βλάβης από άλλους αλλά μπορεί να βλάψει τους άλλους ενώ βρίσκεται σε σύνδεση στο διαδίκτυο. Οι υποχρεώσεις του περί δικαίου τόσο στα κέρδη όσο και στις ζημιές βρίσκονται στη δική του δικαιοδοσία. Υπάρχει μία ψηφιακή νομοθεσία την οποία τηρεί απαραίτητα ενώ υπάρχει και μία σειρά ψηφιακών δεοντολογικών αρχών που καλείται να τηρήσει οικειοθελώς. Ως εκ τούτου ο ψηφιακός πολίτης θεωρείται ηθικώς και νομικώς υπεύθυνος όσον αφορά στην ψηφιακή προτίμηση, στην ψηφιακή ευθύνη, στον εκφοβισμό και στις επιθέσεις στον διαδίκτυο.

2.5.6. Είναι ενεργός χρήστης κοινωνικών μέσων

Σύμφωνος με την κοινωνική νόρμα, ο ψηφιακός πολίτης διαθέτει λογαριασμούς στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης όπως το Facebook, το Twitter, το YouTube, το LinkedIn και το Instagram, και η ιδιαιτερότητά του δεν είναι ότι είναι ενεργός χρήστης των κοινωνικών δικτύων αλλά για το στυλ που χρησιμοποιεί τα κοινωνικά δίκτυα. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αποτελούν έναν καινούριο τρόπο προσοχής σε τοπικά, εθνικά και παγκόσμια θέματα και στην άσκηση της πολιτικής, της τέχνης, της λογοτεχνίας, της επιστήμης και της φιλοσοφίας ως πολίτης. Τόσο οι δραστηριότητες όσο και οι διαδικασίες που εκτελούμε μέσω των κοινωνικών δικτύων δύνανται να επισυναφτούν στην ατομική μας πορεία και δεν φαίνεται να εμφανίζονται σε μας ως παράνομες πράξεις και τιμωρία. Είναι γεγονός ότι τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης συνιστούν αναπόσπαστο κομμάτι της ψηφιακής ταυτότητας μέσω των οποίων γίνονται φανερά τόσο η ταυτότητα και όσο και η προσωπικότητά του ψηφιακού πολίτη. Η δημοσίευση και αναγνώριση των προσωπικών δεδομένων σχετίζονται με την ανταλλαγή πληθώρας πληροφοριών του πραγματικού κοινωνικού περιβάλλοντος (Işikli, 2014).

2.5.7. Έχει επίγνωση των συζητήσεων σχετικά με τον ψηφιακό σεβασμό και την ιδιωτική ζωή

Συχνά γίνεται συζήτηση όσον αφορά το ηθικό και νομικό περιεχόμενο των ηθική αρχείων καταγραφής του διαδικτύου, π.χ. η κάμερα παρακολούθηση, το κινητό τηλέφωνο, οι συσκευές εγγραφής φωνητικών μηνυμάτων και κρυμμένες εγγραφές κάμερας. Τόσο η φωνή όσο και η εμφάνιση ενός ατόμου θεωρείται ότι είναι ιδιωτική όσον αφορά στην παρακολούθηση και κάθε είδους μη εξουσιοδοτημένων καταγραφών (ηχητική ή εικονική). Μπορούμε να πούμε ότι οι καταχωρήσεις ενός ατόμου μπορούν να γίνουν δίχως άδεια και αν οι μη εξουσιοδοτημένες καταγραφές μπορούν να χρησιμοποιηθούν υπέρ ή κατά θα πρέπει να αποδοθούν σε έναν κανόνα: *«όλα τα είδη των εξελελυτικών και ταπεινωτικών καταγραφών, των προσβολών, των εχθρικών, των επιθετικών καταγραφών, των ηχογραφήσεων κ.λπ. πρέπει να έχουν νομική μορφή όπως στις πραγματικές σχέσεις»*. Ένα οποιοδήποτε πρόσωπο, πίσω από την οθόνη δεν μπορεί να θεωρηθεί ξένο άσχετα από το εάν είναι πραγματικό ή ψεύτικο. Αυτό συμβαίνει επειδή το διαδίκτυο συνεχίζει να χρησιμοποιείται από αληθινούς ανθρώπους και οι χρήστες αντιμετωπίζονται ως αληθινοί ακόμα και αν οι διαδικτυακοί λογαριασμοί τους είναι ψεύτικοι (Işikli, 2014).

2.5.8. Συμμετέχει και υποστηρίζει το αξίωμα της συμμετοχικής δημοκρατίας

Για την αύξηση της συμμετοχής έχουν ήδη αναπτυχθεί δύο δυνατότητες. Αρχικά, οι πολίτες δύνανται να ενημερώνονται σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα, σχετικά με τις ληφθείσες αποφάσεις ή αυτές που πρόκειται να ληφθούν. Δεύτερον, οι πολίτες δύνανται να διατυπώσουν τις απόψεις τους για την απόφαση που έχει ήδη ληφθεί ή πρόκειται να ληφθεί, σε μικρό χρονικό διάστημα και με πιο ελεύθερο και ταχύ τρόπο. Αυτές οι δύο δυνατότητες που ενισχύουν τη συμμετοχή είναι απαραίτητο να γίνουν αντιληπτές στα πλαίσια των εννοιών της διαφάνειας, της διαδραστικότητας, της άμεσης επικοινωνίας και των ηλεκτρονικών μέσων ανάδρασης που διατίθενται ελεύθερα. Η διευκόλυνση της επικοινωνίας ενισχύθηκε λόγω των ευκαιριών που εκπροσωπούνται από τις τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών. Επίσης έχει λάβει χώρα αυτοματοποίηση των επίσημων διαδικασιών και ως εκ τούτου έχουν αποτραπεί πολλές αλληλεπικαλύψεις. Η προσβασιμότητα σε διάσπαρτα δεδομένα και δύσκολα προσβάσιμα έγινε τακτική και συστηματική. Η λήψη και η πρόσβαση επίσημων στοιχείων και πληροφοριών έγινε εύκολη. Επομένως, η αποτελεσματικότητα και η παραγωγικότητα του κράτους έχει σημειώσει αύξηση. Κράτη και κυβερνήσεις που χρησιμοποιούν το Διαδίκτυο έγιναν πιο γρήγορα στη διεξαγωγή των αρμοδιοτήτων τους, έχουν μεγαλύτερη διαφάνεια και έγιναν πιο υπεύθυνα στην άσκηση της ιδιότητας του πολίτη (Şahin κ.λπ. 2004).

Με τη χρήση του Διαδικτύου, ο ψηφιακός πολίτης διαρκώς ενθαρρύνεται για “συμμετοχή” και βρίσκει νέες ευκαιρίες συμμετέχοντας σε ένα κοινωνικό δίκτυο, συνδεδεμένος στο δίκτυο κάποιου, γράφοντας μια γνώμη, κάνοντας ένα σχόλιο, δείχνοντας προτίμηση σε ψηφιακές έρευνες και ψηφοφορίες κλπ. Έτσι υποχρεώνεται να συμμετέχει σε ένα ψηφιακό περιβάλλον, που συνεχίζουν την ανάπτυξή τους με εθελοντική συμμετοχή. Σε περίπτωση αποχώρησης, δεν είναι απαραίτητο να γραφεί μια αναφορά και να εξηγεί το λόγο, αφού η διαδικασία συμμετοχής ή η εγκατάλειψή μιας ομάδας είναι εθελούσια και ελεύθερη. Δίνεται έτσι η ευκαιρία στην εκάστοτε κυβέρνηση που παρουσιάζει μεγάλη τάση καταγραφής κάθε εγγράψιμου βήματος των πολιτών, να μπορεί να αναλύσει τις πληροφορίες που συλλέγονται σε μεγάλες ψηφιακές βάσεις δεδομένων (εικόνα, βίντεο, δηλώσεις, παράθεση απόψεων, αναφορές, γνώμες, αρέσκεια, πρόσβαση σε ιστότοπους, περιεχόμενο που διαβάζεται, χρόνο που δαπανάται online, καταναλωτικά προϊόντα κ.λπ.) και να μάθουν τις πολιτικές απόψεις των πολιτών. Εφόσον ακολουθούν και ερμηνεύουν τα ίχνη του ψηφιακού πολίτη είναι επόμενο να προβλέπουν το προφίλ των πολιτών για τους πολιτικούς, τους υπεύθυνους λήψης αποφάσεων και τους εμπόρους.

2.6. Πρακτικές και Εξάπλωση της Ψηφιακής Πολιτειότητας - Δημοκρατίας

2.6.1. Καθιέρωση πολύπλευρης επικοινωνίας

Σήμερα το Διαδίκτυο ενώνει τους ανθρώπους σε όλο τον κόσμο σε ένα επικοινωνιακό αλλά και διαπροσωπικό επίπεδο. Η καινούρια μορφή των διαδικτυακών καναλιών επικοινωνίας δίνει τη δυνατότητα στις μορφές επικοινωνίας «ένας προς ένα (one-to-one), ένας προς πολλούς (one-to-many) και πολλοί προς πολλούς (many-to-many)». Οι πολυάριθμες επικοινωνίες δίνουν τη δυνατότητα σε διαδικτυακές ομάδες να απαλλαγούν από το χωροχρόνο και τη διάδοση προκειμένου να φτάσουν σε μια πληθώρα ενδιαφερομένων σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα. Επομένως η μετάδοση πληροφοριών στο Διαδίκτυο είναι αμοιβαία και διαδραστική. Ο αποστολέας και ο παραλήπτης μπορούν να ανταλλάξουν ρόλους χωρίς χρονική καθυστέρηση. Και βασικά όλοι όσοι έχουν πρόσβαση στο Διαδίκτυο μπορούν να παρουσιάσουν το δικό τους περιεχόμενο (ακόμη και ανώνυμα), γνωστό ως περιεχόμενο που δημιουργείται από τους χρήστες. Αντίθετα, ο τύπος και οι ραδιοτηλεοπτικές εκπομπές οργανώνονται θεσμικά και οι αντιδράσεις του κοινού καθυστερούν (Bleicher, 2010).

2.6.2. Σύντομος συντονισμός, συγκέντρωση και διασπορά μέσω άμεσων μηνυμάτων

Οι ψηφιακοί πολίτες σήμερα χρησιμοποιούν είτε δωρεάν είτε επί πληρωμή σύνδεση στο διαδίκτυο, αλλά σχετικά φθηνές και απολύτως γρήγορες υπηρεσίες ανταλλαγής πληροφοριών όπως το Twitter, το Whatsapp, το SMS κλπ. Έτσι, μία πολιτική διαμαρτυρία των ψηφιακών πολιτών μπορεί να γίνει γνωστή και να διαδοθεί πολύ γρήγορα καθώς και να μεταφέρει γρήγορα τις αντιδράσεις στο εθνικό και διεθνές κοινό με τον ίδιο τρόπο. Μπορούμε λοιπόν να πούμε ότι «η σύνδεση στο διαδίκτυο αποτελεί ένα φυσικό αντανάκλαστικό για ψυχαγωγία, μάθηση, επικοινωνία, κατανάλωση, παραγωγή και να γίνουμε γνωστοί και ορατοί» (Işikli, 2015).

Σύμφωνα με τον D'Silva (2013) ο οποίος αναφέρει ότι «εκτός από το ότι αποτελεί πύλη πληροφόρησης, ψυχαγωγίας και εκπαίδευσης, το Διαδίκτυο διαδραματίζει έναν ακόμη πολύ αναπόσπαστο ρόλο μιας μεθόδου». Το Διαδίκτυο αποδεδειγμένα σήμερα είναι ένας από τους οικονομικότερους τρόπους με τους οποίους οι άνθρωποι σε όλο τον κόσμο μπορούν να επικοινωνούν μεταξύ τους. Το courier και φαξ ως αξιόπιστες εταιρικές συσκευές επικοινωνίας έχουν αντικατασταθεί από το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο και την ανταλλαγή άμεσων μηνυμάτων. Μία από τις πολλές προσθήκες σε αυτό ήταν η άμεση ανταλλαγή μηνυμάτων, η

οποία επιτρέπει την άμεση επικοινωνία ανθρώπων μεταξύ τους στην ίδια πόλη, ή σε διαφορετική κατάσταση ή σε οποιοδήποτε σημείο στον κόσμο. (D'Silva, 2013).

2.6.3. Συνεχής εποπτεία της κυβέρνησης

Οι ενεργοί ψηφιακοί πολίτες της σημερινής κοινωνίας των δικτύων παρακολουθούν κάθε βήμα, κάθε ενέργεια της κυβέρνησής τους, τα αισθάνονται και δεν περιμένουν την προκήρυξη εκλογών για να αντιδράσουν. Η κυβέρνηση που προκύπτει μέσω ελεύθερων εκλογών και αποτελεσμάτων δημοσκοπήσεων, δύναται να ονομαστεί «αποδυναμωμένη δημοκρατία». Τα πρόσωπα που αποτελούν την κυβέρνηση, τα οποία εκλέγονται για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, επηρεάζουν τους ψηφοφόρους μέσα από την προβολή των επιδόσεων τους σε συγκεκριμένες περιόδους κοντά στις εκλογές και εμποδίζουν στο να είναι οι εκλογές ορθολογικές-ρεαλιστικές. Η αντίδραση των ψηφοφόρων, η οποία αναβάλλεται λόγω εκλογών, μειώνεται εξαιτίας της αλλαγής της εξελικτικής πορείας του πολιτικού σκηνικού καθώς και την επόμενη χρονιά θα είναι σε θέση να δημιουργήσει ένα σημαντικό αποτέλεσμα μιας κυβέρνησης για την περίοδο 3-4 ετών στο τελευταίο έτος των εκλογών στην καλύτερη περίπτωση (Işikli, 2015). Οι τάσεις των ηγετών να μη λογοδοτούν δύνανται να αποτραπούν μέσω πρακτικών όπως: της εμφάνισης στιγμιαίων αντιδράσεων, της ενίσχυσης των οργανώσεων των πολιτών, της μείωσης της εξάρτησης από το κράτος για συγκεκριμένα ουσιαστικά ζητήματα, της μείωσης της εξάρτησης από την εκλογική περιφέρεια και της διάδοσης της διαφάνειας και της δημοσιογραφίας των πολιτών (citizen journalism). Μεγάλη μερίδα των εκδηλώσεων που δεν αναγράφονται στην εθνική ατζέντα αλλά προκαλούν προβλήματα στους πολίτες, τραβούν το ενδιαφέρον των πολιτών που εξακολουθούν να ζουν εφοδιασμένοι με ψηφιακές συσκευές. Οι πολίτες χρησιμοποιώντας έξυπνα τηλέφωνα έχουν τη δυνατότητα να βρίσκονται συνδεδεμένοι στο διαδίκτυο και μέσω αυτού να μεταδίδουν τοπικά γεγονότα στην εθνική ατζέντα σε μικρότερο χρονικό διάστημα και από τους επαγγελματίες δημοσιογράφους (Λιάγκουρα, 2011).

2.6.4. Συζητήσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης

Όταν ασχολούμαστε με την αύξηση του αριθμού των χρηστών και δημιουργούμε έναν εναλλακτικό τρόπο για τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης, τότε τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης μπορεί να σταματήσουν να θεωρούνται μέσο απόλαυσης για τους υπεύθυνους λήψης αποφάσεων και για τους πολίτες. Η διανομή των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, τα ιστολόγια στο διαδίκτυο και η κάλυψη ειδήσεων έχουν διττή φύση από πολιτικής πλευράς.

Αφενός, οι εκάστοτε κυβερνήτες που χρησιμοποιούν τα μέσα αυτά δύνανται να ακολουθήσουν τις δημόσιες συζητήσεις και να τους γνωστοποιηθούν οι αλλαγές, οι προσδοκίες, οι ανησυχίες και οι περιέργειές των πολιτών τους. Αφετέρου οι εκάστοτε πολίτες έχουν γνώση της ιδιωτικής ζωής, των δαπανών και των τρόπων ψυχαγωγίας των κυβερνώντων τους δείχνοντας αντίστοιχα τις δικές τους συναισθηματικές και πολιτικές αντιδράσεις. Με αυτή την άποψη συμπεραίνεται ότι το χωρο-χρονικό αμφίδρομο χάσμα ανάμεσα στον κυβερνήτη και τον πολίτη κλείνει και προτείνεται μια διαδραστική, δυναμική, προσεκτική και υπεύθυνη πολιτική ζωή. Αυτό δείχνει ότι οι πολιτικοί που εκλέχθηκαν από το κοινό, μέσω της διαδικασίας των εκλογών προκειμένου να λαμβάνουν αποφάσεις, βρίσκονται διαρκώς υπό συνεχή παρακολούθηση. Αξιοσημείωτο όμως είναι να αναφερθεί ότι δε μπορεί να συγκριθεί το διαδίκτυο με τα παραδοσιακά μέσα όσον αφορά στην τετριμμένη σκέψη και το κοινωνικό σχόλιο, εξαιτίας του ότι ο ιστός δε διαθέτει φίλτρα (Swigger, 2012).

2.6.5. Εφαρμογές ηλεκτρονικού κράτους και ψηφιακή ισότητα

Οι εφαρμογές ηλεκτρονικού κράτους διακρίνουν τον εκάστοτε πολίτη όχι από τη φυσική του παρουσία αλλά με βάση την εικονική του ταυτότητα (Armağan, 2013). Αυτή η ταυτότητα συνοδεύεται με το μεταχειρισμένο μηχανήμα και τον παροχέα υπηρεσιών διαδικτύου. Ο πολίτης αποφεύγει τις συναντήσεις με τα δημόσια κτίρια και τους υπαλλήλους, δεν έρχεται αντιμέτωπος με την αυστηρή, θορυβώδη και διακριτική όψη ούτε κτιρίων ούτε αξιωματούχων, την αξιοπρέπεια, τον πλούτο και τη σωματική του ικανότητα, και σταματούν να συνιστούν πλεονέκτημα ή μειονέκτημα και ζουν μια ψηφιακή ισότητα όταν είναι συνδεδεμένοι στο διαδίκτυο. Τα φυσικά εμπόδια δεν συνιστούν πλέον μειονέκτημα σχετικά με την είσοδο στις δημόσιες υπηρεσίες που παρέχονται μέσω διαδικτύου. Το ηλεκτρονικό κράτος δίνει την ευκαιρία στο κράτος να πλησιάζει τον πολίτη στον εικονικό κόσμο και την προσαρμογή του κράτους στην εικονικότητα. Αυτό λοιπόν, σημαίνει την ψηφιοποίηση του κράτους (Armağan, 2013).

Ο ψηφιοποιημένος πολίτης δημιουργεί σχέσεις και συναντήσεις με εταιρικά ή κοινωνικά άτομα στον εικονικό κόσμο. Αποκλείεται το ενδεχόμενο να συναντηθεί ούτε με τα απρόσωπα κτίρια του πραγματικού κράτους, τους βλοσυρούς υπαλλήλους ή τους αληθινούς ανθρώπους στην κοινότητα. Το φυσικό εμπόδιο του ψηφιακού πολίτη, η μπερδεμένη ομιλία, η απουσία εμπιστοσύνης, το μορφωτικό επίπεδο γίνονται αόρατα στον εικονικό κόσμο, αλλά λαμβάνουν σε ηθικό επίπεδο μια μορφή αμοιβαίας σχέσης. Ο ψηφιακός πολίτης ακολουθεί μια πράξη όχι με τα παρατηρήσιμα ισχυρά ή αδύναμα χαρακτηριστικά του, αλλά με ίσως αόρατο και

απολύτως ισότιμη ταυτότητα IP και ID (αναγνωριστικός αριθμός). Φαίνεται πια πως έχει μετατραπεί σε ένα αόρατο υποκείμενο και κανείς δεν μπορεί να τον προσβάλει και να τον αγνοήσει. Επικρατεί πια ισότητα ανάμεσα στους πολίτες του εικονικού κόσμου παραμερίζοντας την αναπηρία, την οικονομική άνεση και το μορφωτικό επίπεδο (Işikli, 2015).

2.6.6. Ηλεκτρονική μάθηση, εκπαίδευση εξ αποστάσεως, ηλεκτρονική διδασκαλία

Η αναδιαμόρφωση και ανάπτυξη των ηλεκτρονικών δράσεων διδασκαλίας και εκμάθησης βοηθά στην διευθέτηση ορισμένων προβλημάτων που έχουν σχέση με τον σχεδιασμό του χρόνου και του χώρου, την προώθηση των ίσων ευκαιριών στην εκπαίδευση και την ενίσχυση της διεθνούς αλληλεπίδρασης. Η εκπαίδευση για την ψηφιακή πολιτειότητα πρέπει να επικεντρωθεί στην κοινωνική πραγματικότητα, στο ρόλο της εκπαίδευσης. Ωστόσο, η κοινωνία της πληροφορίας επηρεάζει τους υφιστάμενους θεσμούς και πολιτισμούς. Η ταχύτητα και η διεθνής επιβολή των πληροφοριών οδηγεί σε συνεχείς αλλαγές, οι οποίες είναι δύσκολο να υιοθετηθούν και να διαχειριστούν. Οι εκπαιδευόμενοι οφείλουν να είναι εγγράμματοι στην πρόσβαση, την αξιολόγηση και τη χρήση των πληροφοριών. Συνεχίζουν την δια βίου μάθηση και επιδιώκουν το συμφέρον τους. Η ψηφιακή πολιτειότητα, ενισχύεται από τις δεξιότητες για την κοινωνική ευθύνη, την στήριξη των δημοκρατικών αξιών, την ηθική και τη συνεργασία από μεριάς των ψηφιακών πολιτών (Farmer, 2013).

2.7. Οφέλη από την Ψηφιακή Πολιτειότητα – Δημοκρατία

2.7.1. Εικονική διεύρυνση ψηφιακού δημόσιου χώρου και κοινωνίας των πολιτών

Με την ψηφιοποίηση, στην αληθινή κοινωνία και το φυσικό σύμπαν, έχει προστεθεί μια νέα διάσταση: η εικονικότητα. Τώρα υπάρχει περισσότερο ελευθερία κινήσεων και πραγματοποιούνται πιο πολλές ευκαιρίες για συμμετοχή στην κοινωνία χωρίς να απομακρυνθούν από το σπίτι (Işikli, 2015).

2.7.2. Αύξηση της οριζόντιας οργάνωσης

Στις εικονικές ομάδες, ο αριθμός των οποίων αυξάνεται συνεχώς, μέσω της ψηφιακής πολιτειότητας, έχει σταματήσει πλέον η εικονική ιεραρχία. Η οριζόντια οργάνωση ενισχύει την αλληλεπίδραση ανάμεσα στα μέλη, την ανταλλαγή πληροφοριών, τη συνεργασία και τις δραστηριότητες (Kırık&Ozcan, 2014) και συμβάλλει στον εκδημοκρατισμό σε εταιρικό επίπεδο.

2.7.3. Ενίσχυση της παγκοσμιοποίησης

Η τοποθεσία άρχισε να διαδίδεται αρκετά γρήγορα για πρώτη φορά στην ημερήσια διάταξη. Οι πιθανότητες εθνικής ή διεθνούς τοπικής ατζέντας έχουν αυξηθεί. Η παγκόσμια πίεση της διεθνούς κοινότητας είναι αρνητικά κείμενη προς τις πρακτικές των τοπικών κυβερνήσεων και ταυτόχρονα τα παγκόσμια ζητήματα είναι σε θέση να επηρεάσουν θετικά η αρνητικά τις τοπικές κυβερνήσεις. Η παγκοσμιοποίηση προκαλεί την έννοια της πολιτειότητας, η οποία παραδοσιακά συνδέεται με τη συμμετοχή των γεωπολιτικών συνόλων όπως τα κράτη-έθνη. Η πολιτειότητα στον 21 ο αιώνα είναι πολλαπλή (προσωπική, ομαδική, τοπική και παγκόσμια) (Kubowetal., 2000) και κάθε ένας από εμάς έχει πολλαπλές πολιτειακές ταυτότητες, αντανακλώντας τη συμμετοχή μας σε διαφορετικές κοινότητες: οικογένεια, φίλους, χόμπι, κλπ. Κατά συνέπεια, η ψηφιακή ιδιότητα του πολίτη πρέπει επίσης να περιλαμβάνει το κίνητρο και την ικανότητα να αναγνωρίζει αυτές τις πολλαπλές ταυτότητες και να χρησιμοποιεί την ψηφιακή τεχνολογία για να συμμετέχει σε αυτά τα πολλαπλά επίπεδα.

Αρκετά πολύπλοκη έχει καταστεί η έννοια της πολιτειότητας από τα τέλη του 21ου υπό την επίδραση της παγκοσμιοποίησης και του μεταμοντερνισμού. Η παγκοσμιοποίηση μπορεί να θεωρηθεί ως μια διαδικασία που *«περικλείει τις αιτίες, την πορεία και τις συνέπειες της διακρατικής και διαπολιτισμικής ενσωμάτωσης των ανθρώπινων και των μη ανθρώπινων δραστηριοτήτων»* (Al-Rodhan 2006), η οποία συνοδεύεται από αλλαγές στη διεθνή οικονομία, τον καπιταλισμό, τα πολιτιστικά πρότυπα, καθώς και τις πολιτικές υποδομές όπως η παγκόσμια διακυβέρνηση και οι δομές εξουσίας (Robinson 2007). Οι συνεχόμενες εξελίξεις στις τεχνολογίες των μεταφορών και των επικοινωνιών έχουν βελτιώσει πολύ τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ των χωρών, με επιπτώσεις στην οικονομική συνεργασία και ενσωμάτωση, στην αφομοίωση της πολιτικής, στη μετάδοση γνώσεων, στη πολιτιστική σταθεροποίηση σε όλα τα έθνη και στην ανακατανομή των παγκόσμιων δυνάμεων. Επιπλέον, έχει συνδράμει στη διάδοση του καπιταλισμού σε παγκόσμια ακτίνα μέσω της διευκόλυνσης πιο φιλελεύθερων συστημάτων και ελεύθερων αγορών, ως επέκταση της νεωτερικότητας και της εκβιομηχάνισης (Giddens 2013). Η τάση της παγκοσμιοποίησης κορυφώνεται μέσω της διεθνούς εργατικής μετανάστευσης και της συχνής οικονομικής αλληλεπίδρασης μεταξύ των εθνικών κρατών.

2.7.4. Ανωνυμοποίηση

Οι ενέργειες και παρεμβολές των ακτιβιστών και των διαδηλωτών, οδήγησαν τις διεθνείς

κυβερνήσεις να τους παρακολουθούν από τις δυνάμεις ασφαλείας. Η έλλειψη υποχρεωτικής παρουσίας αληθινών θεμάτων στο Διαδίκτυο δίνει την ευκαιρία στους ακτιβιστές να αντιδρούν και να αποκρύπτουν την ταυτότητά τους και έτσι να διατηρούν την ανωνυμότητά τους. Η ανωνυμία προσφέρει την ευκαιρία να επικρίνουμε ανοιχτά, ατρόμητα και γενναία παρόλο που συχνά προκαλεί αρκετές προβλέψιμες παρενέργειες (Işikli, 2015).

2.7.5. Εξασθένιση της αποκέντρωσης και της ιδέας της κεντρικής κυβέρνησης

Οι διεργασίες λήψης μεγάλου μέρος των αποφάσεων, σταδιακά παραμερίζεται από την κεντρική διοίκηση, μέσω της ψηφιακής πολιτειότητας. Αφενός ξεκινούν να εμφανίζονται καινούρια διαφορετικά ομόλογα κέντρα, και αφετέρου, το κύρος των υπαρχόντων κέντρων υποβαθμίζεται, καταστρέφεται και χάνεται. Το κέντρο δεν είναι πια μοναδικό και έτσι γίνεται αποκεντρωμένο. Στις μέρες μας βρισκόμαστε αντιμέτωποι με πολλά κεντρικά συστήματα διοίκησης. Οι αλαζονικές στάσεις των κεντρικών κυβερνήσεων μειώνονται μέσω της συμμετοχής πολλών φορέων στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Ως εκ τούτου οι έννοιες της ιεραρχίας, της εξουσίας και της ηγεσίας που περιελάμβαναν τον όρο “κέντρο” αντικαθίστανται από τη δημοκρατική ηγεσία (Işikli, 2015).

2.7.6. Καταπολέμηση της επαχθούς γραφειοκρατίας

Οι έξυπνες και οι κατευθείαν συνδεδεμένες τεχνολογίες επικοινωνίας οδήγησαν σε μια τεράστια μεταστροφή όσον αφορά αυτή της ασφάλειας, της αποτελεσματικότητας και της ταχύτητας των εσωτερικών και των διοργανικών επικοινωνιών. Η μη δυναμική ισχύς μετάδοσης και μεταφοράς των έντυπων εγγράφων έχει σταματήσει προκειμένου να μην εμποδίσει την ηλεκτρονική επικοινωνία. Διαμέσου της ηλεκτρονικής επικοινωνίας τα μηνύματα μπορούν να μεταδίδονται στον προορισμό τους με την ταχύτητα του φωτός και με λιγότερο αποδιοργανωτικό τρόπο. Η γραφειοκρατία έχει αρχίσει και παραμερίζεται σε κάποιους τομείς και οι διαδικασίες που γινόντουσαν μέσω επίσημων γραφείων αντικαταστάθηκαν από ηλεκτρονικές που επιτρέπουν την εργασία στο σπίτι ακόμη και στο ταξίδι αλλά και στις διακοπές. Υπάρχουν μόνο δύο προϋποθέσεις που απαιτούνται για αυτό: πρώτον μια συσκευή που να έχει σύνδεση στο διαδίκτυο και δεύτερον ένα μόντεμ, με άλλα λόγια, πρόσβαση στο διαδίκτυο (Işikli, 2015).

2.7.7. Δημόσιες πολιτικές με διάφορους φορείς

Ο εκάστοτε πολίτης δύναται να συμμετέχει έμμεσα και περιοριστικά στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων σε αντιπροσωπευτικές δημοκρατίες (Dursun 2001). Ο πιο κοινός τρόπος έμμεσης συμμετοχής του πολίτη είναι οι εκλογές. Στην ουσία, οι εκλογές, οι οποίες γίνονται κάθε 3-5 χρόνια, είναι συγκεκριμένες, ασαφείς ή εκτιμώμενες συμμετοχές στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Παρέχουν στον εκάστοτε πολίτη, μόνο την ευκαιρία καθορισμού συγκεκριμένων πολιτικών, δίχως όμως να έχουν τη δυνατότητα συμμετοχής στη χάραξη μιας πολιτικής. Δεν υπάρχει δυνατότητα πρόβλεψης των αποφάσεων που θα ληφθούν από τους εκλεγμένους πολιτικούς ούτε για το ποιες πολιτικές θα ακολουθήσουν. Ενώ οι ηγέτες των πολιτικών κομμάτων, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, οι δυναμικές ομάδες, οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και οι διεθνείς ομάδες πίεσης είναι σε θέση να επηρεάσουν τις αποφάσεις που λαμβάνονται μετά τις εκλογές, οι ίδιοι οι πολίτες που επηρεάζονται άμεσα από αυτές δεν είναι σε θέση να συμμετέχουν στη διαδικασία. Ωστόσο, πιστεύουν ότι οι πολίτες θα είναι σε θέση να προβλέψουν ποιες αποφάσεις θα πάρουν οι πολιτικοί, που εκλέχτηκαν κατά τις εκλογές, αναφερόμενοι σε προγράμματα ενός κόμματος και σε προεκλογικές υποσχέσεις. Γνωρίζει επίσης ότι θα εξακολουθήσει να παραμείνει αδαής ή αδιάφορος για μεγάλο αριθμό αποφάσεων που ελήφθησαν μετά τις εκλογές. Ένα ενδιαφέρον σημείο είναι αυτό: ενώ άλλες οργανώσεις, εκτός από τους πολίτες ως άτομα, εξακολουθούν να επηρεάζουν τις αποφάσεις ακόμα και μετά τις εκλογές, η συμμετοχή των ατόμων διατηρείται από τη μία εκλογή στην άλλη.

Ο ψηφιακός πολίτης επωφελείται περισσότερο από τον παραδοσιακό σχετικά με τη συμμετοχή του στη διαδικασία πολιτικής και λήψης των αποφάσεων. Ειδικότερα αναφερόμαστε στη διευκόλυνση, την απλοποίηση, την επιτάχυνση και την αύξηση της προσωπικής του συμμετοχής στη διαδικασία χάραξης πολιτικής διαμέσου των διαδικτυακών τεχνολογιών διαδραστικής επικοινωνίας (Nacak, 2014). Άρα, η διαδικασία χάραξης μιας πολιτικής γίνεται πολύ-παραγοντική. Θέματα που πρόκειται να παράξουν πολιτικές μπορούν να συζητηθούν αναλυτικά στα διάφορα μέσα κοινωνικής δικτύωση και στο διαδίκτυο, οι πολίτες μπορούν να εκφραστούν και να παρουσιάσουν επαρκή δεδομένα (Φυσικά, οι υπεύθυνοι λήψης αποφάσεων μπορούν να αγνοήσουν την εικονική κοινότητα). Θα μπορούσε να ειπωθεί ότι η έννοια του κεντρικού επιπέδου για τη χάραξη της πολιτικής με τη λήψη αποφάσεων σχετικά με πολλούς πολίτες από έναν μικρό αριθμό φορέων λήψης αποφάσεων

έχει αποδυναμωθεί και η διαδικασία χάραξης πολιτικής έχει γίνει πολυεπίπεδη μέσω της έννοιας της συμμετοχικής δημοκρατίας υποστηριζόμενης από ψηφιακές τεχνολογίες.

Η διαδρομή του πολίτη στο δικαίωμά του στα ένδικα μέσα σε σχέση με τις αδικίες πλήττεται από ανθρώπινα χέρια ή υπό τη δύναμη του κράτους, και η συμμετοχή τους στην κυβέρνηση και στις κρατικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων είναι δύο διαφορετικές κατηγορίες. Η δήλωση του πολίτη όταν ζητούν τη γνώμη του παραμένει εκτός της συμμετοχής στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Οι συγκεντρώσεις γνώσεων ή τα δημοψηφίσματα δεν μπορούν να θεωρηθούν ως ενεργός συμμετοχή των πολιτών(Nacak, 2014).. Η ενεργός συμμετοχή του εκάστοτε ψηφιακού πολίτη αφορά τη σκόπιμη συμμετοχή του σε όλη στο σύνολο της διαδικασίας από τη στιγμή έναρξης της διαδικασίας της λήψης των αποφάσεων μέχρι τη λήψη της απόφασης. Έχουν ήδη δημιουργηθεί πολλά δεδομένα που πρέπει να λάβουν υπόψη τους οι υπεύθυνοι λήψης των αποφάσεων. Τα εικονικά περιβάλλοντα έγιναν τεράστιες βάσεις δεδομένων που αποτελούνται από περιεχόμενα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, διάφορους τύπους συναλλαγών, αναζητήσεις στο διαδίκτυο, αντικείμενα ηλεκτρονικού καταναλωτή, ηλεκτρονικές συμμετοχές μελών, εφαρμογές κινητής τηλεφωνίας, περιεχόμενο που χρησιμοποιείται συχνά και σχόλια ειδήσεων. Οι απόψεις, οι τάσεις, οι προσδοκίες και οι επιθυμίες των πολιτών μπορούν να αποκαλυφθούν από μεγάλες βάσεις δεδομένων μέσω της διαδικασίας εξόρυξης δεδομένων. Η επιλογή του πολίτη μπορεί να αντικατοπτρίζεται στις πολιτικές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

3.1. Σκοπός της έρευνας

Η έρευνα έχει ως σκοπό τη διερεύνηση του βαθμού δεξιοτήτων των πολιτών στη χρήση ψηφιακών τεχνολογιών, του βαθμού αυτοπεποίθησης κατά τη χρήση τους και γενικότερα τη μέτρηση της ψηφιακής πολιτειότητάς τους.

3.2. Ερευνητικά Ερωτήματα

Η διαμόρφωση των ερευνητικών ερωτημάτων της παρούσας έρευνας είναι:

1. Σε ποιο βαθμό είναι εξοικειωμένοι οι πολίτες στη χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών στην καθημερινότητά τους;
2. Αισθάνονται αυτοπεποίθηση κατά τη χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών;
3. Ποιος είναι ο βαθμός ψηφιακής πολιτειότητας των πολιτών;
4. Συσχετίζεται ο βαθμός αυτοπεποίθησης σχετικά με τις δεξιότητες χρήσης των ΤΠΕ με το βαθμό ψηφιακής πολιτειότητας και με τη γενική στάση των συμμετεχόντων απέναντι στα κοινά;

3.3. Ερευνητικό Εργαλείο

Τα δεδομένα συγκεντρώθηκαν μέσω ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου. Η χρήση του ερωτηματολογίου ως εργαλείου συλλογής δεδομένων σε μία έρευνα αποτελεί ένα ευρέως χρησιμοποιημένο μέσο δεδομένου ότι είναι εύκολο στη χρήση, παρέχει στον ερευνητή δομημένα αριθμητικά δεδομένα, είναι σχετικά εύληπτο και εύκολο στην ανάλυση (Cohen et al., 2008). Πέραν των παραπάνω πλεονεκτημάτων το ερωτηματολόγιο δύναται να χρησιμοποιηθεί για τη συλλογή δεδομένων από μεγάλο αριθμό συμμετεχόντων για την απάντηση του ίδιου ερευνητικού ερωτήματος. Ως εκ τούτου το ερωτηματολόγιο συνιστά το καταλληλότερο εργαλείο σύγκρισης, ποσοτικοποίησης και στατιστικής ανάλυσης των δεδομένων που συλλέγονται. Τέλος η εύκολη διαδικασία αποστολής των ερωτηματολογίων στους συμμετέχοντες έχει ως συνέπεια τη μείωση του χρόνου και του κόστους της έρευνας (Κατσίλλης, 2001).

Στο ερωτηματολόγιο περιλαμβάνονται ερωτήσεις κλειστού τύπου δεδομένου ότι είναι κωδικοποιημένες και διευκολύνουν την ποσοτικοποίηση των στοιχείων. Στο ερωτηματολόγιο

της παρούσας έρευνας υπάρχουν ερωτήσεις: α) επιλογής μιας απάντησης ανάμεσα σε δύο ή περισσότερες αμοιβαία αποκλειόμενες προτεινόμενες εναλλακτικές απαντήσεις β) διαβαθμισμένη επιλογή μέσω της κλίμακας Likert και γ) επιλογή μιας ή περισσότερων απαντήσεων ανάμεσα σε πολλαπλές μη αμοιβαία αποκλειόμενων απαντήσεων (Κατσίλλης, 2001). Το μεγαλύτερο μέρος των ερωτήσεων συνιστούσε ερωτήσεις διαβαθμισμένης επιλογής (τύπου Likert) δεδομένου ότι αυτού του τύπου οι ερωτήσεις συνιστούν πολύ χρήσιμο εργαλείο για την ερευνητή, δεδομένου ότι εντάσσει ένα βαθμό ευαισθησίας και διαφοροποίησης στις απαντήσεις αλλά ταυτόχρονα , παράγει ποσοτικά δεδομένα (Cohen et al., 2008).

Ανάμεσα στα πλεονεκτήματα που προσφέρουν οι κλειστού τύπου ερωτήσεις είναι: α) η εύκολη συμπλήρωσή τους από τους συμμετέχοντες δεδομένου ότι δεν απαιτούνται ευχέρεια και ευκρίνεια λόγου όπως συμβαίνει στις ανοικτού τύπου ερωτήσεις, β) μείωση του χρόνου διερεύνησης ενός θέματος γεγονός που αυξάνει το ποσοστό συμμετοχής στην έρευνα, γ) γίνεται πιο εύκολη η κωδικοποίηση των απαντήσεων καθώς και η στατιστική ανάλυση των δεδομένων σε σχέση με τις ανοικτού τύπου ερωτήσεις. Παρόλα αυτά οι ερωτήσεις κλειστού τύπου λειτουργούν περιοριστικά σε πρόσθετες πληροφορίες που δύναται να παρέχει ο εκάστοτε συμμετέχοντας όπως π.χ. την αιτία επιλογής μιας συγκεκριμένης απάντησης (Κατσίλλης, 2001).

Το ερωτηματολόγιο περιείχε δύο τμήματα: Α) Διερεύνηση των δεξιοτήτων και της αυτοπεποίθησης χρήσης των τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας (ΤΠΕ) (DRC, 2018) Β)Διερεύνηση του βαθμού ψηφιακής πολιτειότητας των συμμετεχόντων (Μπότσιου & Καραβάκου, 2019) και Γ) Δημογραφικές πληροφορίες

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται οι μεταβλητές του ερωτηματολογίου.

Πίνακας 3.1 Κωδικοποίηση ερωτήσεων ερευνητικού εργαλείου

Q1	Πολυμεταβλητή πολιτειότητας (αποτελείται από 41 μεταβλητές)
Q2	Πολυμεταβλητή αυτοπεποίθησης στη χρήση ΤΠΕ (αποτελείται από 27 μεταβλητές)
Q3	Ποια συσκευή χρησιμοποιείται συνήθως για να συνδεθείτε στο διαδίκτυο;
Q4	Από πού ενημερώνεστε συνήθως για τα κοινωνικά, οικονομικά και πολιτισμικά θέματα;
Q5	Πόσο συχνά χρησιμοποιείτε το διαδίκτυο;
Q6	Φύλο
Q7	Ηλικία
Q8	Ποιο είναι το υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης που έχετε ολοκληρώσει
Q9	Οικογενειακή κατάσταση

Q10	Έχετε στο νοικοκυριό σας (στο ίδιο σπίτι) άτομα ηλικίας κάτω των 16 ετών
Q11	Επάγγελμα
Q12	Είστε κάτοικος αστικής ή αγροτικής περιοχής;
Q13	Ατομικό μηνιαίο εισόδημα

3.4 Δείγμα της έρευνας

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως στην υφιστάμενη έρευνα έλαβε χώρα ποσοτική έρευνα με τη χρήση ερωτηματολογίου ως εργαλείου συλλογής ποσοτικών δεδομένων . Οι συμμετέχοντες στην έρευνα είναι 237 οι οποίοι προέρχονται από αγροτικές και αστικές περιοχές και έχουν ηλικίες πάνω από 18.

3.5. Διαδικασία συλλογής των ερευνητικών δεδομένων

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε κατά το χρονικό διάστημα Ιανουάριος-Φεβρουάριος 2020. Η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων έλαβε χώρα δίχως τη φυσική παρουσία του ερευνητή μέσω ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου το οποίο απαντήθηκε μέσω της ειδικής πλατφόρμας Googleforms, η οποία και χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα έρευνα. Οι σύνδεσμοι διανεμήθηκαν σε όλους τους συμμετέχοντες και ολοκληρώθηκαν ανώνυμα.

3.6.Μεθοδολογία στατιστικής επεξεργασίας και ανάλυσης

Για τους σκοπούς της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής πραγματοποιήθηκε έρευνα με δειγματοληψία χιονοστιβάδας με τη χρήση δομημένου ερωτηματολογίου που διανεμήθηκε μέσω της πλατφόρμας Google Forms (<https://www.google.com/forms/about/>).

Για τη στατιστική ανάλυση των ποσοτικών δεδομένων της ερευνάς προκειμένου να διερευνηθούν τα πρώτα τρία ερευνητικά ερωτήματα: ο βαθμός εξοικείωσης των πολιτών στη χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών στην καθημερινότητά τους, ο βαθμός ψηφιακής πολιτειότητας και το πόσο αισθάνονται αυτοπεποίθηση κατά τη χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών χρησιμοποιήθηκαν μέθοδοι της περιγραφικής και της συμπερασματικής στατιστικής. Οι έλεγχοι Shapiro-Wilk και του Lilliefors επιλέχθηκαν για την αξιολόγηση της κανονικότητας των δεδομένων της έρευνας.

Σε ότι αφορά τις πολυμεταβλητές αναλύσεις, αρχικά ελέγχθηκε η αξιοπιστία των κλιμάκων βάσει του κριτηρίου Cronbach's alpha με αποδεκτή τιμή άνω του 0,70 (Cronbach, 1951· Cortina, 1993), ενώ όπου κρίθηκε απαραίτητο βελτιώθηκε η αξιοπιστία με την απομάκρυνση

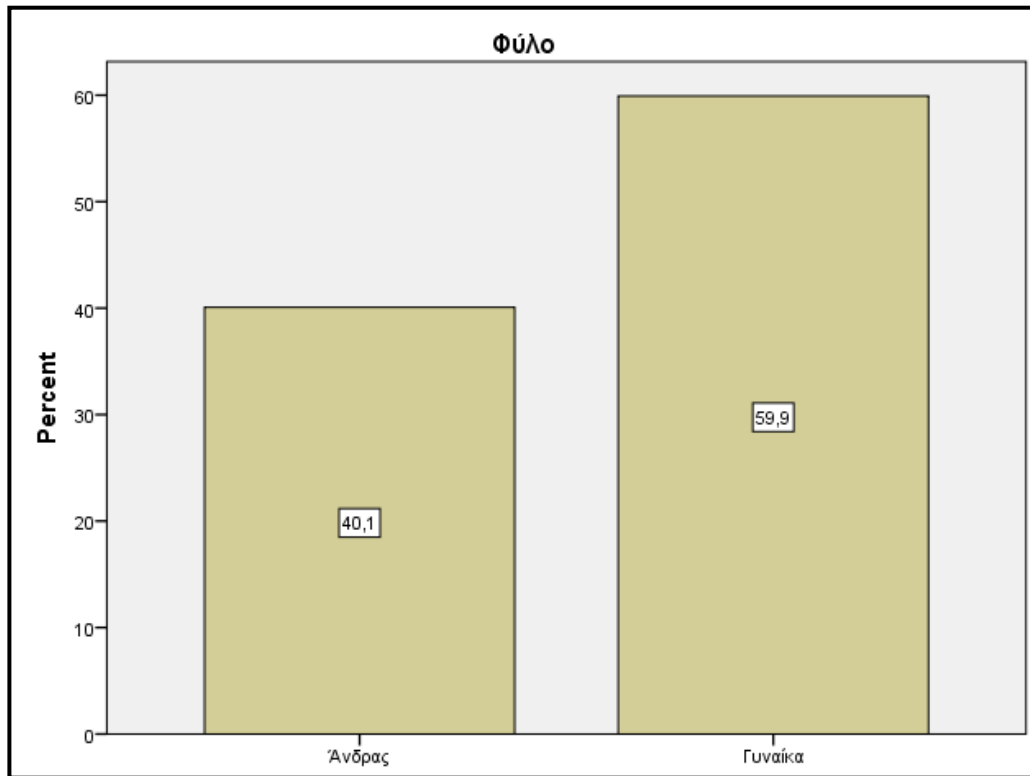
μεταβλητών. Μετά την απομάκρυνση των μεταβλητών, εφαρμόστηκε Διερευνητική Παραγοντική Ανάλυση (Exploratory Factor Analysis) με τη μέθοδο των κύριων συνιστωσών (Principal Component Analysis) με ορθογώνια Varimax περιστροφή. Εξετάστηκε η καταλληλότητα του δείγματος ως προς την εφαρμογή μέσω του ελέγχου σφαιρικότητας του Bartlett (Bartlett' test of sphericity) (Bartlett, 1954), η επάρκεια της δειγματοληψίας με το μέτρο Kaiser-Meyer - Olkin με αποδεκτή τιμή πάνω από 0,8 (Kaiser&Rice, 1974), η καταλληλότητα των μεταβλητών με τον δείκτη M.S.A. (Measures of Sampling Adequacy) αλλά και ετερότητα των μεταβλητών (Hair et al., 1995). Μετά την αξιολόγηση της ετερότητας απομακρύνθηκαν μεταβλητές όπου κρίθηκε απαραίτητο, ώστε η διαδικασία της διερεύνησης παραγόντων να εφαρμοστεί ξανά μετά την απομάκρυνση. Κατά τη διαδικασία προσδιορισμού των παραγόντων ελήφθησαν υπόψη: (α) το κριτήριο των Kaiser-Meyer - Olkin και οι αντίστοιχοι πίνακες για τον καθορισμό του πλήθους των παραγόντων που προκύπτουν (Sharma, 1996), (β) οι φορτίσεις των μεταβλητών σε κάθε ένα παράγοντα με ελάχιστη αποδεκτή τιμή το 0,4 (Stevens, 1986· Hair et al., 1995), και (γ) η ερμηνευσιμότητα των παραγόντων.

Τέλος, πραγματοποιήθηκε διερεύνηση συσχετίσεων μεταξύ των παραγοντικών σκορ (κριτήριο Bartlett) προκειμένου να απαντηθεί το τέταρτο ερευνητικό ερώτημα με εφαρμογή του συντελεστή Pearson και ερμηνεύθηκαν τα αποτελέσματα. Σκοπός του στατιστικού ελέγχου ήταν η διερεύνηση του βαθμού συσχέτισης ανάμεσα στο βαθμό αυτοπεποίθησης σχετικά με τις δεξιότητες χρήσης των ΤΠΕ με του βαθμού ψηφιακής πολιτεότητας και με τη γενική στάση των συμμετεχόντων απέναντι στα κοινά

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

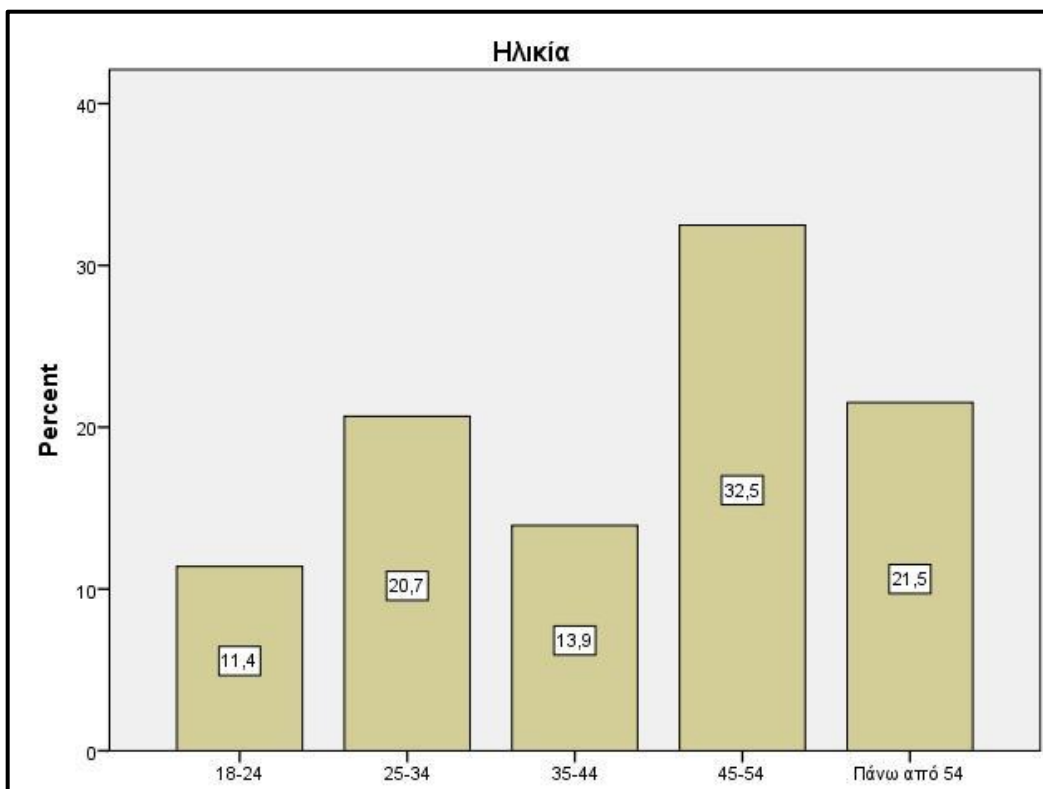
4.1. Δημογραφικά χαρακτηριστικά

Το μεγαλύτερο ποσοστό των συμμετεχόντων στην έρευνα είναι γυναίκες (N=142, 59,9) και οι υπόλοιποι άνδρες (N=95, 40,1%) (Διάγραμμα 4.1.)

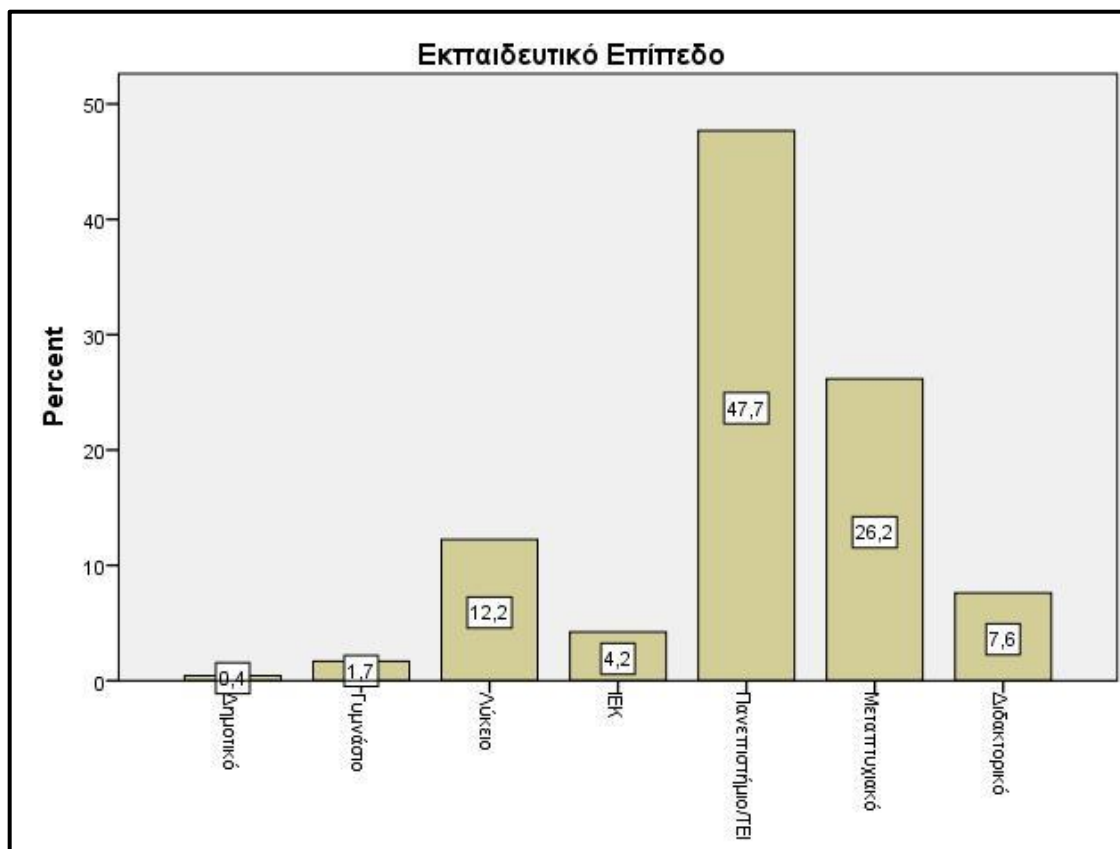
Διάγραμμα 4.1. Φύλο

Ακολουθώς το μεγαλύτερο ποσοστό των συμμετεχόντων πολιτών ανήκει στην ηλικιακή ομάδα των 45-54 ετών (N=77, 32,5%) καθώς και στις ηλικιακές ομάδες πάνω από 54 ετών (N=51, 21,5%) και 25-34 ετών (N=49, 20,7%). Μικρότερη συμμετοχή είχαν πολίτες ηλικίας 35-44 ετών (N=33, 13,9%) και 18-24 ετών (N=27, 11,4%) (Διάγραμμα 4.2)

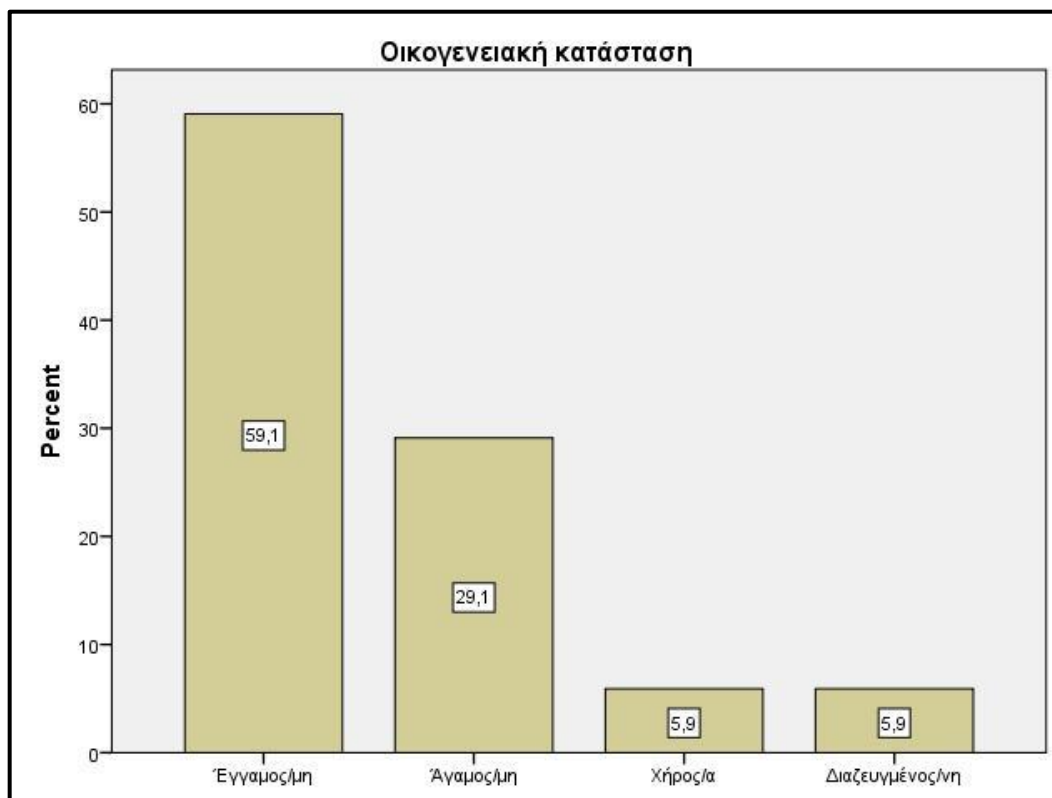
Διάγραμμα 4.2. Ηλικία

Όσον αφορά στο μορφωτικό επίπεδο των συμμετεχόντων όπως παρουσιάζεται από τα αποτελέσματα της στατιστικής ανάλυσης το μεγαλύτερο ποσοστό τους είναι κάτοχοι πτυχίου ΑΕΙ ή ΤΕΙ (N=113, 47,7%) καθώς και μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών (N=62, 26,6%). Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι το 7,6% είναι κάτοχοι διδακτορικού τίτλου σπουδών (N=18). Ακολούθως σε ποσοστό 12,2% (N=29) είναι απόφοιτοι Λυκείου και 4,2% (N=10) είναι απόφοιτοι ΙΕΚ. Μόνο 4 και 1 άτομο είναι αντίστοιχα απόφοιτοι γυμνασίου και δημοτικού (Διάγραμμα 4.3).

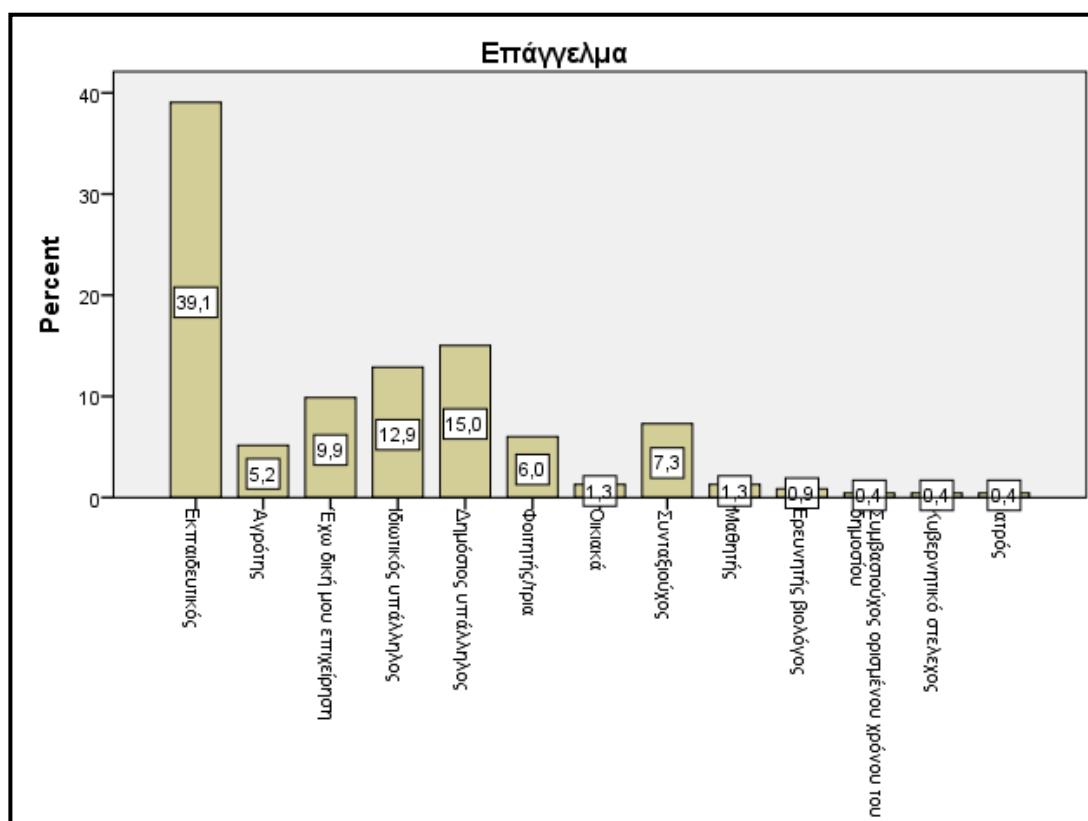
Διάγραμμα 4.3. Εκπαιδευτικό Επίπεδο

Ακολούθως εξετάστηκε η οικογενειακή κατάσταση των συμμετεχόντων όπου και διαπιστώθηκε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό είναι έγγαμοι (N=140, 59,1%) και άγαμοι (N=69, 29,1%). Σε αντίστοιχα ποσοστά 5,9% είναι χήροι και διαζευγμένο (Διάγραμμα 4.4). Επίσης το μεγαλύτερο ποσοστό των πολιτών που συμμετείχαν στην έρευνα δήλωσε ότι δεν έχει στο σπίτι του άτομο/α ηλικίας κάτω των 16 ετών (N=157, 66,5%).

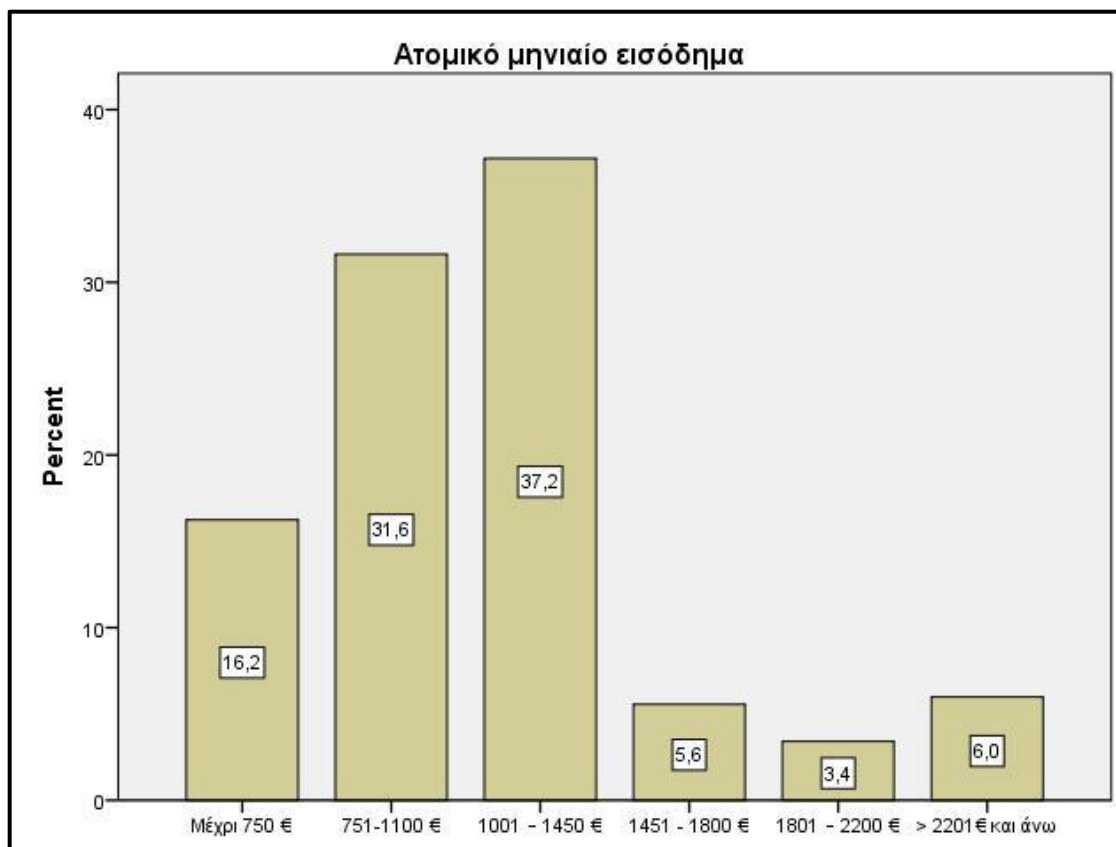
Διάγραμμα 4.4.Οικογενειακή Κατάσταση

Αναφορικά με το επάγγελμα των συμμετεχόντων το μεγαλύτερο ποσοστό είναι εκπαιδευτικοί (N=91, 38,4%), δημόσιοι υπάλληλοι (N=35, 14,8%) και ιδιωτικοί υπάλληλοι (N=30, 12,7%). Επίσης ένα αξιοσημείωτο ποσοστό είναι ελεύθεροι επαγγελματίες (N=23, 9,7%), συνταξιούχοι (N=17, 7,2%), φοιτητές (N=14, 5,9%) και αγρότες (N=12, 5,1%) (Διάγραμμα 4.5).

Διάγραμμα 4.5. Επάγγελμα

Στη συνέχεια ρωτήθηκαν εάν είναι κάτοικοι αγροτικής ή αστικής περιοχής. Το μεγαλύτερο ποσοστό των συμμετεχόντων δήλωσε ότι είναι κάτοικοι αστικής περιοχής (N=191, 80,6%) ενώ οι υπόλοιποι 44 (18,6%) αγροτικής περιοχής. Τέλος όσον αφορά το ατομικό μηνιαίο εισόδημα το μεγαλύτερο ποσοστό των συμμετεχόντων έχει ατομικό εισόδημα που κυμαίνεται από 1001-1450 € (N=87, 36,7%) και από 751-1100€ (N=74, 31,2%). Ακολουθεί με μικρότερο ποσοστό (16%) το ατομικό εισόδημα μέχρι 750€ και περίπου στο ίδιο ποσοστό τα εισοδήματα 1451-1800€ και >2201€ (Διάγραμμα 4.6).

Διάγραμμα 4.6. Ατομικό μηνιαίο εισόδημα

4.2. Περιγραφικά Χαρακτηριστικά ψηφιακής πολιτειότητας

Στον πίνακα 4.1. που ακολουθεί παρουσιάζονται τα περιγραφικά χαρακτηριστικά των διαστάσεων της ψηφιακής πολιτειότητας στους συμμετέχοντες. Μέσα από αυτά αναδεικνύεται και ο βαθμός ψηφιακής πολιτειότητας των συμμετεχόντων. Η κλίμακα μέτρησης ορίστηκε αυτή της 5-βαθμιας κλίμακας Likert όπου 1= διαφωνώ απόλυτα έως 5= συμφωνώ απόλυτα. Από τα αποτελέσματα του μέσου όρου της κλίμακας γίνεται φανερό ότι οι συμμετέχοντες αξιολογούν τις ειδήσεις που διαβάζουν στο διαδίκτυο όσον αφορά την αξιοπιστία, την αλήθεια και την ακρίβειά τους (M.O=4,19, sd=1.156) και φαίνεται να συμφωνούν σε μεγάλο βαθμό στο ότι είναι προσεκτικοί με τα αισθήματα των άλλων όταν εκφράζουν γραπτώς τη γνώμη τους στο διαδίκτυο (M.O=3,95, sd=1.344). Επίσης φαίνεται να συμφωνούν σε μεγάλο βαθμό ότι μπορούν να χρησιμοποιήσουν το διαδίκτυο για να βρουν πληροφορίες που χρειάζονται (M.O=4,42, sd=0,994), ότι μπορούν να χρησιμοποιήσουν το διαδίκτυο για να βρουν και να κατεβάσουν εφαρμογές που τους είναι χρήσιμες (M.O=4,27, sd=1.053) και ότι είναι περισσότερο ενημερωμένοι για διεθνή θέματα μέσα από τη χρήση του διαδικτύου (M.O=3,77, sd=1.3144). Σε λιγότερο βαθμό συμφωνούν ότι: είναι ικανοί να χρησιμοποιήσουν τις ψηφιακές τεχνολογίες για να πετύχουν τους στόχους τους, είναι

περισσότερο ενημερωμένοι σε κοινωνικοπολιτικά ζητήματα μέσα από τη χρήση του διαδικτύου, στο ότι απολαμβάνουν να επικοινωνούν με άλλους διαδικτυακά και στο ότι παρακολουθούν πολιτικές συναντήσεις ή δημόσια φόρουμ για υποθέσεις του τόπου τους μέσω ηλεκτρονικών μεθόδων (διαδίκτυο κ.λπ.) (Μ.Ο~3,5).

Ουδέτεροι εμφανίζονται όσον αφορά στο εάν: πιστεύουν ότι η διαδικτυακή συμμετοχή είναι ένας αποτελεσματικός τρόπος για να ασχοληθείς με πολιτικά ή κοινωνικά ζητήματα, νομίζουν ότι η ηλεκτρονική συμμετοχή προωθεί την δια ζώσης συμμετοχή, νομίζουν ότι η ηλεκτρονική συμμετοχή είναι ένας αποτελεσματικός τρόπος να κάνουν μια αλλαγή σε κάτι που πιστεύουν ότι είναι άδικο, νομίζουν ότι μόνο λίγοι άνθρωποι ή οργανώσεις ελέγχουν τις περισσότερες πληροφορίες που λαμβάνουμε μέσω του διαδικτύου, χρησιμοποιούν το Διαδίκτυο για να συμμετάσχουν σε κοινωνική αλλαγή ή διαμαρτυρία θεωρούν ότι τα ζητήματα που συνδέονται με το διαδίκτυο επηρεάζουν τη ζωή τους, προσφέρουν εθελοντική εργασία στην τοπική κοινότητά χωρίς τη χρήση διαδικτύου, προσφέρουν δωρεά χρημάτων σε φιλανθρωπικές εκστρατείες οργανισμών ή ατόμων, προσφέρουν εθελοντική εργασία σε φιλανθρωπικό σωματείο ή περιβαλλοντική ομάδα, νομίζουν ότι τους δίνεται η δυνατότητα να επανεξετάσουν τις πεποιθήσεις τους σχετικά με ένα συγκεκριμένο ζήτημα / θέμα όταν χρησιμοποιούντο διαδίκτυο (Μ.Ο.~ 3). Αναλυτικότερα τα αποτελέσματα εμφανίζονται στον πίνακα 4.1.

Πίνακας 4.1. Περιγραφικά Χαρακτηριστικά Ψηφιακής Πολιτειότητας

Q1		N	%	Μέσος όρος (Μ.Ο)	Τυπική Απόκλιση (S.D)
1. Σχολιάζω, όπου είναι δυνατόν, τις απόψεις άλλων ατόμων σε διαδικτυακές σελίδες ειδήσεων, blogs, μέσα κοινωνικής δικτύωσης	Διαφωνώ απόλυτα	87	36,7%	2,24	1,230
	Μάλλον διαφωνώ	65	27,4%		
	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ	39	16,5%		
	Μάλλον συμφωνώ	34	14,3%		
	Συμφωνώ απόλυτα	12	5,1%		
2. Αξιολογώ τις ειδήσεις που διαβάζω στο διαδίκτυο από άποψη αξιοπιστίας, αλήθειας και	Διαφωνώ απόλυτα	12	5,1%	4,16	1,156
	Μάλλον διαφωνώ	16	6,8%		
	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ	23	9,7%		
	Μάλλον συμφωνώ	58	24,5%		

ακρίβειας	Συμφωνώ απόλυτα	128	54,0%		
3. Πιστεύω ότι η διαδικτυακή συμμετοχή είναι ένας αποτελεσματικός τρόπος για να ασχοληθείς με πολιτικά ή κοινωνικά ζητήματα	Διαφωνώ απόλυτα	19	8,0%	3,16	1,113
	Μάλλον διαφωνώ	47	19,8%		
	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ	73	30,8%		
	Μάλλον συμφωνώ	72	30,4%		
	Συμφωνώ απόλυτα	26	11,0%		
4. Μερικές φορές επιχειρώ μέσω ηλεκτρονικών μεθόδων να έρθω σε επαφή, για ένα ζήτημα που είναι σημαντικό για μένα, με κυβερνητικά στελέχη ή με τοπικούς φορείς διοίκησης	Διαφωνώ απόλυτα	55	23,2%	2,71	1,284
	Μάλλον διαφωνώ	56	23,6%		
	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ	47	19,8%		
	Μάλλον συμφωνώ	61	25,7%		
	Συμφωνώ απόλυτα	18	7,6%		
5. Παρακολουθώ πολιτικές συναντήσεις ή δημόσια φόρουμ για υποθέσεις του τόπου μου μέσω ηλεκτρονικών μεθόδων (διαδίκτυο κ.λπ.)	Διαφωνώ απόλυτα	29	12,2%	3,40	1,300
	Μάλλον διαφωνώ	30	12,7%		
	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ	49	20,7%		
	Μάλλον συμφωνώ	75	31,6%		
	Συμφωνώ απόλυτα	54	22,8%		
6. Είμαι κοινωνικά ή πολιτικά ενεργός πιο πολύ μέσω του διαδικτύου και όχι δια ζώσης	Διαφωνώ απόλυτα	63	26,6%	2,51	1,220
	Μάλλον διαφωνώ	61	25,7%		
	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ	54	22,8%		
	Μάλλον συμφωνώ	47	19,8%		
	Συμφωνώ απόλυτα	12	5,1%		
7. Νομίζω ότι η ηλεκτρονική συμμετοχή προωθεί την δια ζώσης συμμετοχή	Διαφωνώ απόλυτα	30	12,7%	3,02	1,161
	Μάλλον διαφωνώ	43	18,1%		
	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ	81	34,2%		
	Μάλλον συμφωνώ	59	24,9%		
	Συμφωνώ απόλυτα	24	10,1%		
8. Νομίζω ότι μόνο λίγοι άνθρωποι ή	Διαφωνώ απόλυτα	24	10,1%	3,41	1,268
	Μάλλον διαφωνώ	38	16,0%		

οργανώσεις ελέγχουν τις περισσότερες πληροφορίες που λαμβάνουμε μέσω του διαδικτύου	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ	43	18,1%		
	Μάλλον συμφωνώ	81	34,2%		
	Συμφωνώ απόλυτα	51	21,5%		
9. Νομίζω ότι η ηλεκτρονική συμμετοχή είναι ένας αποτελεσματικός τρόπος να κάνω μια αλλαγή σε κάτι που πιστεύω ότι είναι άδικο	Διαφωνώ απόλυτα	25	10,5%	3,04	1,138
	Μάλλον διαφωνώ	49	20,7%		
	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ	78	32,9%		
	Μάλλον συμφωνώ	61	25,7%		
	Συμφωνώ απόλυτα	24	10,1%		
10. Χρησιμοποιώ το Διαδίκτυο για να συμμετάσχω σε κοινωνική αλλαγή ή διαμαρτυρία	Διαφωνώ απόλυτα	41	17,3%	2,90	1,245
	Μάλλον διαφωνώ	52	21,9%		
	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ	55	23,2%		
	Μάλλον συμφωνώ	68	28,7%		
	Συμφωνώ απόλυτα	21	8,9%		
11. Νομίζω ότι μου δίνεται η δυνατότητα να επανεξετάσω τις πεποιθήσεις μου σχετικά με ένα συγκεκριμένο ζήτημα / θέμα όταν χρησιμοποιώ το διαδίκτυο	Διαφωνώ απόλυτα	24	10,1%	3,20	1,161
	Μάλλον διαφωνώ	42	17,7%		
	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ	59	24,9%		
	Μάλλον συμφωνώ	86	36,3%		
	Συμφωνώ απόλυτα	26	11,0%		
12. Ανήκω σε ομάδες στο διαδίκτυο που ασχολούνται με πολιτικά ή κοινωνικά ζητήματα	Διαφωνώ απόλυτα	87	36,7%	2,28	1,251
	Μάλλον διαφωνώ	58	24,5%		
	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ	44	18,6%		
	Μάλλον συμφωνώ	35	14,8%		
	Συμφωνώ απόλυτα	13	5,5%		
13. Συχνά δημοσιεύω τις σκέψεις και τις απόψεις μου για κοινωνικοπολιτικά ζητήματα στο διαδίκτυο	Διαφωνώ απόλυτα	97	40,9%	2,21	1,280
	Μάλλον διαφωνώ	57	24,1%		
	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ	34	14,3%		
	Μάλλον συμφωνώ	35	14,8%		
	Συμφωνώ απόλυτα	14	5,9%		

14. Εκφράζω τη γνώμη μου διαδικτυακά για να αμφισβητήσω τις κυρίαρχες προοπτικές ή το statusquo σε σχέση με πολιτικά ή κοινωνικά ζητήματα	Διαφωνώ απόλυτα	85	35,9%	2,30	1,262
	Μάλλον διαφωνώ	59	24,9%		
	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ	45	19,0%		
	Μάλλον συμφωνώ	33	13,9%		
	Συμφωνώ απόλυτα	15	6,3%		
15. Συμμετέχω ενεργά στις δράσεις του συλλογικού επαγγελματικού οργάνου που ανήκω	Διαφωνώ απόλυτα	47	19,8%	2,84	1,291
	Μάλλον διαφωνώ	51	21,5%		
	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ	57	24,1%		
	Μάλλον συμφωνώ	56	23,6%		
	Συμφωνώ απόλυτα	26	11,0%		
16. Δουλεύω εθελοντικά για πολιτικό κόμμα ή υποψήφιο μέσω διαδικτυακών μεθόδων	Διαφωνώ απόλυτα	163	68,8%	1,62	1,065
	Μάλλον διαφωνώ	28	11,8%		
	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ	25	10,5%		
	Μάλλον συμφωνώ	15	6,3%		
	Συμφωνώ απόλυτα	6	2,5%		
17. Συνεργάζομαι με άλλους διαδικτυακά για την επίλυση τοπικών, εθνικών ή παγκόσμιων ζητημάτων	Διαφωνώ απόλυτα	82	34,6%	2,37	1,287
	Μάλλον διαφωνώ	55	23,2%		
	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ	48	20,3%		
	Μάλλον συμφωνώ	35	14,8%		
	Συμφωνώ απόλυτα	17	7,2%		
18. Συμμετέχω σε διαδικτυακές εκστρατείες υπογραφών σχετικά με κοινωνικά, πολιτιστικά, πολιτικά ή οικονομικά ζητήματα	Διαφωνώ απόλυτα	66	27,8%	2,63	1,358
	Μάλλον διαφωνώ	56	23,6%		
	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ	39	16,5%		
	Μάλλον συμφωνώ	52	21,9%		
	Συμφωνώ απόλυτα	24	10,1%		
19. Διοργανώνω εκστρατείες σχετικά με κοινωνικά, πολιτιστικά, πολιτικά ή οικονομικά	Διαφωνώ απόλυτα	130	54,9%	1,84	1,152
	Μάλλον διαφωνώ	52	21,9%		
	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ	27	11,4%		
	Μάλλον συμφωνώ	18	7,6%		

ζητήματα στο διαδίκτυο	Συμφωνώ απόλυτα	10	4,2%		
20. Προσφέρω εθελοντική εργασία στην τοπική κοινότητά χρησιμοποιώντας το διαδίκτυο	Διαφωνώ απόλυτα	86	36,3%	2,24	1,210
	Μάλλον διαφωνώ	60	25,3%		
	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ	50	21,1%		
	Μάλλον συμφωνώ	29	12,2%		
	Συμφωνώ απόλυτα	12	5,1%		
21. Προσφέρω εθελοντική εργασία στην τοπική κοινότητά χωρίς τη χρήση διαδικτύου	Διαφωνώ απόλυτα	48	20,3%	2,99	1,373
	Μάλλον διαφωνώ	43	18,1%		
	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ	47	19,8%		
	Μάλλον συμφωνώ	62	26,2%		
	Συμφωνώ απόλυτα	37	15,6%		
22. Συμμετέχω στο μποϋκοτάζ υπηρεσιών ή προϊόντων	Διαφωνώ απόλυτα	58	24,5%	2,64	1,270
	Μάλλον διαφωνώ	57	24,1%		
	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ	51	21,5%		
	Μάλλον συμφωνώ	54	22,8%		
	Συμφωνώ απόλυτα	17	7,2%		
23. Συμμετέχω σε διαμαρτυρίες ή διαδηλώσεις	Διαφωνώ απόλυτα	70	29,5%	2,57	1,334
	Μάλλον διαφωνώ	50	21,1%		
	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ	52	21,9%		
	Μάλλον συμφωνώ	42	17,7%		
	Συμφωνώ απόλυτα	23	9,7%		
24. Προσφέρω δωρεά χρημάτων σε φιλανθρωπικές εκστρατείες οργανισμών ή ατόμων	Διαφωνώ απόλυτα	46	19,4%	3,01	1,367
	Μάλλον διαφωνώ	43	18,1%		
	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ	48	20,3%		
	Μάλλον συμφωνώ	62	26,2%		
	Συμφωνώ απόλυτα	38	16,0%		
25. Προσφέρω εθελοντική εργασία σε φιλανθρωπικό σωματείο ή περιβαλλοντική ομάδα	Διαφωνώ απόλυτα	46	19,4%	2,94	1,352
	Μάλλον διαφωνώ	48	20,3%		
	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ	54	22,8%		
	Μάλλον συμφωνώ	52	21,9%		

	Συμφωνώ απόλυτα	37	15,6%		
26. Προσφέρω εθελοντική εργασία στην τοπική εκκλησία	Διαφωνώ απόλυτα	94	39,7%	2,19	1,228
	Μάλλον διαφωνώ	56	23,6%		
	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ	51	21,5%		
	Μάλλον συμφωνώ	21	8,9%		
	Συμφωνώ απόλυτα	15	6,3%		
27. Θεωρώ ότι τα ζητήματα που συνδέονται με το διαδίκτυο επηρεάζουν τη ζωή μου	Διαφωνώ απόλυτα	24	11,0%	3,36	1,193
	Μάλλον διαφωνώ	24	11,0%		
	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ	54	24,7%		
	Μάλλον συμφωνώ	83	37,9%		
	Συμφωνώ απόλυτα	34	15,5%		
28. Νιώθω ότι τα προσωπικά μου δεδομένα είναι ασφαλή όταν χρησιμοποιώ το διαδίκτυο	Διαφωνώ απόλυτα	93	42,5%	2,10	1,179
	Μάλλον διαφωνώ	53	24,2%		
	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ	40	18,3%		
	Μάλλον συμφωνώ	25	11,4%		
	Συμφωνώ απόλυτα	8	3,7%		
29. Είμαι προσεκτικός με τα αισθήματα των άλλων όταν εκφράζω γραπτώς τη γνώμη μου στο διαδίκτυο	Διαφωνώ απόλυτα	22	10,0%	3,95	1,344
	Μάλλον διαφωνώ	17	7,8%		
	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ	19	8,7%		
	Μάλλον συμφωνώ	52	23,7%		
	Συμφωνώ απόλυτα	109	49,8%		
30. Μερικές φορές κατεβάζω υλικό παράνομα από το διαδίκτυο	Διαφωνώ απόλυτα	83	37,9%	2,45	1,392
	Μάλλον διαφωνώ	36	16,4%		
	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ	37	16,9%		
	Μάλλον συμφωνώ	44	20,1%		
	Συμφωνώ απόλυτα	19	8,7%		
31. Μερικές φορές χρησιμοποιώ προσβλητική γλώσσα σε διαδικτυακούς τόπους που είναι	Διαφωνώ απόλυτα	167	76,3%	1,50	1,033
	Μάλλον διαφωνώ	18	8,2%		
	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ	17	7,8%		
	Μάλλον συμφωνώ	10	4,6%		

εξασφαλισμένη η ανωνυμία	Συμφωνώ απόλυτα	7	3,2%		
32. [Μερικές φορές δημοσιεύω εικόνες και βίντεο από άτομα που γνωρίζω χωρίς την έγκρισή τους	Διαφωνώ απόλυτα	174	79,5%	1,41	,911
	Μάλλον διαφωνώ	16	7,3%		
	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ	19	8,7%		
	Μάλλον συμφωνώ	5	2,3%		
	Συμφωνώ απόλυτα	5	2,3%		
33. Μπορώ να έχω πρόσβαση σε ψηφιακές τεχνολογίες ανά πάσα στιγμή	Διαφωνώ απόλυτα	12	5,5%	3,74	1,200
	Μάλλον διαφωνώ	25	11,4%		
	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ	46	21,0%		
	Μάλλον συμφωνώ	61	27,9%		
	Συμφωνώ απόλυτα	75	34,2%		
34. Είμαι ικανός να χρησιμοποιώ ψηφιακές τεχνολογίες για να πετύχω τους στόχους μου	Διαφωνώ απόλυτα	21	9,6%	3,53	1,228
	Μάλλον διαφωνώ	24	11,0%		
	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ	42	19,2%		
	Μάλλον συμφωνώ	82	37,4%		
	Συμφωνώ απόλυτα	50	22,8%		
35. Μπορώ να χρησιμοποιώ το διαδίκτυο για να βρίσκω πληροφορίες που χρειάζομαι	Διαφωνώ απόλυτα	7	3,2%	4,42	,994
	Μάλλον διαφωνώ	8	3,7%		
	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ	15	6,8%		
	Μάλλον συμφωνώ	44	20,1%		
	Συμφωνώ απόλυτα	145	66,2%		
36. Μπορώ να χρησιμοποιώ το διαδίκτυο για να βρίσκω και να κατεβάσω εφαρμογές που μου είναι χρήσιμες	Διαφωνώ απόλυτα	4	1,8%	4,27	1,053
	Μάλλον διαφωνώ	20	9,1%		
	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ	15	6,8%		
	Μάλλον συμφωνώ	53	24,2%		
	Συμφωνώ απόλυτα	127	58,0%		
37. Απολαμβάνω να επικοινωνώ με άλλους διαδικτυακά	Διαφωνώ απόλυτα	13	5,9%	3,58	1,203
	Μάλλον διαφωνώ	29	13,2%		
	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ	58	26,5%		
	Μάλλον συμφωνώ	56	25,6%		

	Συμφωνώ απόλυτα	63	28,8%		
38. Απολαμβάνω να συνεργάζομαι με άλλα άτομα διαδικτυακά περισσότερο από ότι όταν βρίσκομαι με αυτά δια ζώσης	Διαφωνώ απόλυτα	74	33,8%	2,23	1,174
	Μάλλον διαφωνώ	68	31,1%		
	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ	40	18,3%		
	Μάλλον συμφωνώ	27	12,3%		
	Συμφωνώ απόλυτα	10	4,6%		
39. Είμαι περισσότερο ενημερωμένος σε κοινωνικοπολιτικά ζητήματα μέσα από τη χρήση του διαδικτύου	Διαφωνώ απόλυτα	21	9,6%	3,55	1,216
	Μάλλον διαφωνώ	21	9,6%		
	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ	43	19,6%		
	Μάλλον συμφωνώ	84	38,4%		
	Συμφωνώ απόλυτα	50	22,8%		
40. Είμαι περισσότερο ενημερωμένος για διεθνή θέματα μέσα από τη χρήση του διαδικτύου	Διαφωνώ απόλυτα	14	6,4%	3,77	1,144
	Μάλλον διαφωνώ	18	8,2%		
	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ	36	16,4%		
	Μάλλον συμφωνώ	88	40,2%		
	Συμφωνώ απόλυτα	63	28,8%		
41. Δημοσιεύω βίντεο, φωτογραφίες και μηνύματα στο διαδίκτυο με σκοπό να εκφράσω ελεύθερα τα συναίσθηματά, τις σκέψεις και τις απόψεις μου	Διαφωνώ απόλυτα	81	37,0%	2,40	1,345
	Μάλλον διαφωνώ	43	19,6%		
	Ούτε συμφωνώ/ο ύτε διαφωνώ	39	17,8%		
	Μάλλον συμφωνώ	39	17,8%		
	Συμφωνώ απόλυτα	17	7,8%		

4.3. Βαθμός αυτοπεποίθησης κατά τη χρήση της ψηφιακής τεχνολογίας

Στον πίνακα 4.4. που ακολουθεί παρουσιάζονται τα περιγραφικά χαρακτηριστικά του βαθμού αυτοπεποίθησης κατά τη χρήση της ψηφιακής τεχνολογίας από τους συμμετέχοντες. Η κλίμακα μέτρησης ορίστηκε αυτή της 5-βαθμιας κλίμακας Likert όπου 1= καμία αυτοπεποίθηση έως 5= πολύ υψηλή αυτοπεποίθηση. Από τα αποτελέσματα του μέσου όρου της κλίμακας γίνεται φανερό ότι οι συμμετέχοντες αισθάνονται υψηλή αυτοπεποίθηση κατά την αποστολή ή λήψη μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (Μ.Ο=4,23, sd=1.154), κατά την ανάγνωση ή λήψη διαδικτυακών ειδήσεων (Μ.Ο=4,02, sd=1.184), κατά την αντιγραφή ή

μετακίνηση αρχείου ή φακέλου (M.O=3,96, sd=1.270), κατά την αναζήτηση πληροφοριών στο διαδίκτυο σχετικά με αγαθά και υπηρεσίες (M.O=3,91, sd=1.221), κατά την διάρκεια τηλεφωνήματος μέσω διαδικτύου/βιντεοκλήσεις μέσω διαδικτύου (M.O=3,86, sd=1.335), κατά τη χρησιμοποίηση των εργαλείων αντιγραφής και επικόλλησης για δημιουργία αντιγράφων ή μετακίνηση πληροφοριών σε ένα έγγραφο (M.O=3,86, sd=1.361), κατά την αναζήτηση πληροφοριών σχετικών για την υγεία (M.O=3,81, sd=1.255), κατά την αγορά ή παραγγελία αγαθών ή υπηρεσιών για ιδιωτική χρήση χρησιμοποιώντας το διαδίκτυο (M.O=3,78, sd=1.353), κατά την ανάκτηση πληροφοριών από ιστοσελίδες δημόσιων φορέων (M.O=3,76, sd=1.193) και κατά την ανταλλαγή μηνυμάτων (chatting) με χρήση έξυπνων τηλεφώνων (smartphones) (M.O=3,60, sd=1.451). Λιγότερη αυτοπεποίθηση αισθάνονται στη συμμετοχή σε κοινωνικά δίκτυα, στην ανάρτηση μηνυμάτων σε διαδικτυακές τοποθεσίες ανταλλαγής μηνυμάτων, στη δημιουργία, ανάρτηση και διαμοιρασμός περιεχομένου σε ιστοσελίδες, στη δημιουργία διαδικτυακών παρουσιάσεων με χρήση λογισμικού παρουσίασης, οι οποίες να περιλαμβάνουν πολυμέσα π.χ. εικόνες, ήχος, βίντεο ή γραφήματα, στη χρησιμοποίηση των βασικών αριθμητικών τύπων πρόσθεσης, αφαίρεσης, πολλαπλασιασμού ή διαίρεσης αριθμών σε ένα υπολογιστικό φύλλο, στη χρήση κάθε είδους λογισμικού ασφαλείας ή εργαλείου (αντι-ικό , αντι-spm, τείχος προστασίας, κλπ.) με σκοπό την προστασία του υπολογιστή και των δεδομένων, στην τακτική ενημέρωση ενός ή περισσότερων προϊόντων ασφαλείας, στη σύνδεση και εγκατάσταση νέων συσκευών στον υπολογιστή, στην αναζήτηση εργασίας ή αποστολή αίτησης/βιογραφικού και στο κλείσιμο ραντεβού με επαγγελματίες (ειδικευμένους εργάτες / ειδικούς / τεχνικούς) μέσω μιας ιστοσελίδας (M.O.~3). Αναλυτικότερα παρουσιάζονται τα αποτελέσματα στον πίνακα 4.2.

Πίνακας 4.2. Περιγραφικά χαρακτηριστικά βαθμού αυτοπεποίθησης από τη χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών

Q2		N	%	M.O.	S.D
1. Αναζήτηση πληροφοριών στο διαδίκτυο σχετικά με αγαθά και υπηρεσίες	Καμία αυτοπεποίθηση	16	6,8%	3,76	1,221
	Χαμηλή αυτοπεποίθηση	17	7,2%		
	Μέτρια αυτοπεποίθηση	41	17,3%		
	Υψηλή αυτοπεποίθηση	62	26,2%		
	Πολύ υψηλή αυτοπεποίθηση	101	42,6%		
2. Ανάκτηση πληροφοριών από ιστοσελίδες δημόσιων φορέων	Καμία αυτοπεποίθηση	14	5,9%	3,76	1,193
	Χαμηλή αυτοπεποίθηση	25	10,5%		

	Μέτρια αυτοπεποίθηση	45	19,0%		
	Υψηλή αυτοπεποίθηση	74	31,2%		
	Πολύ υψηλή αυτοπεποίθηση	79	33,3%		
3. Ανάγνωση ή λήψη διαδικτυακών ειδήσεων	Καμία αυτοπεποίθηση	13	5,5%	4,02	1,184
	Χαμηλή αυτοπεποίθηση	19	8,0%		
	Μέτρια αυτοπεποίθηση	28	11,8%		
	Υψηλή αυτοπεποίθηση	67	28,3%		
	Πολύ υψηλή αυτοπεποίθηση	110	46,4%		
4. Αντιγραφή ή μετακίνηση αρχείου ή φακέλου	Καμία αυτοπεποίθηση	16	6,8%	3,96	1,270
	Χαμηλή αυτοπεποίθηση	21	8,9%		
	Μέτρια αυτοπεποίθηση	36	15,2%		
	Υψηλή αυτοπεποίθηση	47	19,8%		
	Πολύ υψηλή αυτοπεποίθηση	117	49,4%		
5. Αποστολή / λήψη μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου	Καμία αυτοπεποίθηση	11	4,6%	4,23	1,154
	Χαμηλή αυτοπεποίθηση	16	6,8%		
	Μέτρια αυτοπεποίθηση	22	9,3%		
	Υψηλή αυτοπεποίθηση	46	19,4%		
	Πολύ υψηλή αυτοπεποίθηση	142	59,9%		
6. Αναζήτηση πληροφοριών σχετικών με την υγεία	Καμία αυτοπεποίθηση	16	6,8%	3,81	1,255
	Χαμηλή αυτοπεποίθηση	25	10,5%		
	Μέτρια αυτοπεποίθηση	41	17,3%		
	Υψηλή αυτοπεποίθηση	60	25,3%		
	Πολύ υψηλή αυτοπεποίθηση	95	40,1%		
7. Τηλεφώνημα μέσω διαδικτύου/βιντεοκλήσεις μέσω διαδικτύου	Καμία αυτοπεποίθηση	19	8,0%	3,86	1,335
	Χαμηλή αυτοπεποίθηση	26	11,0%		
	Μέτρια αυτοπεποίθηση	37	15,6%		
	Υψηλή αυτοπεποίθηση	42	17,7%		
	Πολύ υψηλή αυτοπεποίθηση	113	47,7%		
8. Συμμετοχή σε κοινωνικά δίκτυα	Καμία αυτοπεποίθηση	34	14,3%	3,42	1,429
	Χαμηλή αυτοπεποίθηση	34	14,3%		
	Μέτρια αυτοπεποίθηση	44	18,6%		
	Υψηλή αυτοπεποίθηση	49	20,7%		
	Πολύ υψηλή αυτοπεποίθηση	76	32,1%		
	Καμία αυτοπεποίθηση	29	12,2%	3,60	1,451

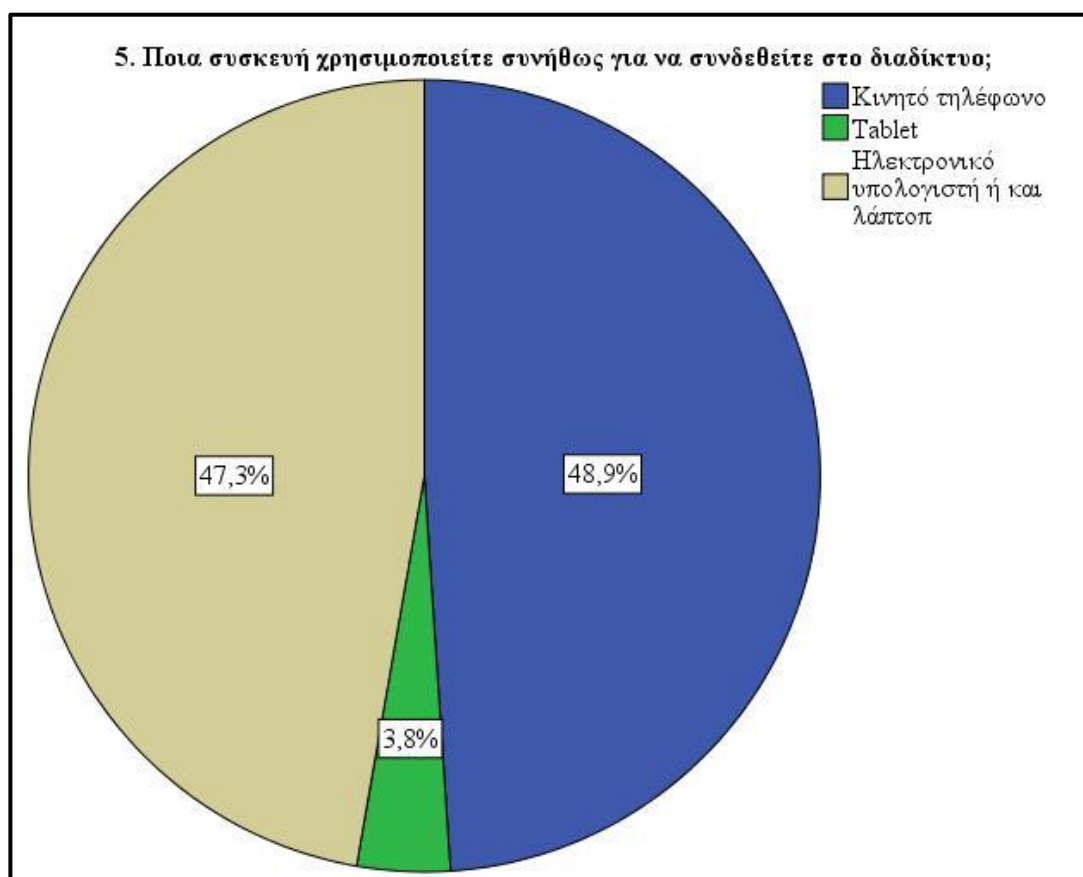
9. Ανταλλαγή μηνυμάτων (chatting) με χρήση έξυπνων τηλεφώνων (smartphones)	Χαμηλή αυτοπεποίθηση	37	15,6%		
	Μέτρια αυτοπεποίθηση	29	12,2%		
	Υψηλή αυτοπεποίθηση	46	19,4%		
	Πολύ υψηλή αυτοπεποίθηση	96	40,5%		
10. Ανάρτηση μηνυμάτων σε διαδικτυακές τοποθεσίες ανταλλαγής μηνυμάτων	Καμία αυτοπεποίθηση	46	19,4%	3,15	1,512
	Χαμηλή αυτοπεποίθηση	48	20,3%		
	Μέτρια αυτοπεποίθηση	37	15,6%		
	Υψηλή αυτοπεποίθηση	37	15,6%		
11. Δημιουργία, ανάρτηση και διαμοιρασμός περιεχομένου σε ιστοσελίδες	Καμία αυτοπεποίθηση	46	19,4%	2,98	1,444
	Χαμηλή αυτοπεποίθηση	56	23,6%		
	Μέτρια αυτοπεποίθηση	45	19,0%		
	Υψηλή αυτοπεποίθηση	36	15,2%		
12. Δημιουργία ιστοσελίδων ή blogs	Καμία αυτοπεποίθηση	83	35,0%	2,51	1,428
	Χαμηλή αυτοπεποίθηση	47	19,8%		
	Μέτρια αυτοπεποίθηση	43	18,1%		
	Υψηλή αυτοπεποίθηση	32	13,5%		
13. Σύνταξη προγράμματος υπολογιστή χρησιμοποιώντας κάποια γλώσσα προγραμματισμού	Καμία αυτοπεποίθηση	129	54,4%	2,03	1,399
	Χαμηλή αυτοπεποίθηση	41	17,3%		
	Μέτρια αυτοπεποίθηση	25	10,5%		
	Υψηλή αυτοπεποίθηση	14	5,9%		
14. Χρησιμοποίηση των εργαλείων αντιγραφής και επικόλλησης για δημιουργία αντιγράφων ή μετακίνηση πληροφοριών σε ένα έγγραφο	Καμία αυτοπεποίθηση	21	8,9%	3,86	1,361
	Χαμηλή αυτοπεποίθηση	27	11,4%		
	Μέτρια αυτοπεποίθηση	31	13,1%		
	Υψηλή αυτοπεποίθηση	44	18,6%		
15. Δημιουργία διαδικτυακών παρουσιάσεων με χρήση λογισμικού παρουσίασης, οι οποίες να	Καμία αυτοπεποίθηση	47	19,8%	3,21	1,520
	Χαμηλή αυτοπεποίθηση	40	16,9%		
	Μέτρια αυτοπεποίθηση	38	16,0%		
	Υψηλή αυτοπεποίθηση	40	16,9%		

περιλαμβάνουν πολυμέσα π.χ. εικόνες, ήχος, βίντεο ή γραφήματα	Πολύ υψηλή αυτοπεποίθηση	72	30,4%		
16. Χρησιμοποίηση των βασικών αριθμητικών τύπων πρόσθεσης, αφαίρεσης, πολλαπλασιασμού ή διαίρεσης αριθμών σε ένα υπολογιστικό φύλλο.	Καμία αυτοπεποίθηση	26	11,0%	3,56	1,424
	Χαμηλή αυτοπεποίθηση	39	16,5%		
	Μέτρια αυτοπεποίθηση	42	17,7%		
	Υψηλή αυτοπεποίθηση	37	15,6%		
	Πολύ υψηλή αυτοπεποίθηση	93	39,2%		
17. Χρήση κάθε είδους λογισμικού ασφαλείας ή εργαλείου (αντι-ιικό , αντι-spm, τείχος προστασίας, κλπ.) με σκοπό την προστασία του υπολογιστή και των δεδομένων	Καμία αυτοπεποίθηση	31	13,1%	3,36	1,403
	Χαμηλή αυτοπεποίθηση	41	17,3%		
	Μέτρια αυτοπεποίθηση	47	19,8%		
	Υψηλή αυτοπεποίθηση	47	19,8%		
	Πολύ υψηλή αυτοπεποίθηση	71	30,0%		
18. Τακτική ενημέρωση ενός ή περισσότερων προϊόντων ασφαλείας	Καμία αυτοπεποίθηση	29	12,2%	3,27	1,338
	Χαμηλή αυτοπεποίθηση	46	19,4%		
	Μέτρια αυτοπεποίθηση	49	20,7%		
	Υψηλή αυτοπεποίθηση	58	24,5%		
	Πολύ υψηλή αυτοπεποίθηση	55	23,2%		
19. Σύνδεση και εγκατάσταση νέων συσκευών στον υπολογιστή	Καμία αυτοπεποίθηση	19	8,0%	3,41	1,327
	Χαμηλή αυτοπεποίθηση	53	22,4%		
	Μέτρια αυτοπεποίθηση	46	19,4%		
	Υψηλή αυτοπεποίθηση	50	21,1%		
	Πολύ υψηλή αυτοπεποίθηση	69	29,1%		
20. Εγκατάσταση ενός νέου ή αντικατάσταση ενός παλιού λειτουργικού συστήματος	Καμία αυτοπεποίθηση	51	21,5%	2,91	1,434
	Χαμηλή αυτοπεποίθηση	53	22,4%		
	Μέτρια αυτοπεποίθηση	47	19,8%		
	Υψηλή αυτοπεποίθηση	38	16,0%		
	Πολύ υψηλή αυτοπεποίθηση	48	20,3%		
21. Τροποποίηση ή επαλήθευση της ρύθμισης παραμέτρων των εφαρμογών λογισμικού	Καμία αυτοπεποίθηση	61	25,7%	2,66	1,373
	Χαμηλή αυτοπεποίθηση	59	24,9%		
	Μέτρια αυτοπεποίθηση	50	21,1%		
	Υψηλή αυτοπεποίθηση	33	13,9%		
	Πολύ υψηλή αυτοπεποίθηση	34	14,3%		
	Καμία αυτοπεποίθηση	58	24,5%	2,92	1,492

22. Συμμετοχή σε διαδικτυακά μαθήματα (π.χ. συμμετοχή σε MOOC)	Χαμηλή αυτοπεποίθηση	49	20,7%		
	Μέτρια αυτοπεποίθηση	34	14,3%		
	Υψηλή αυτοπεποίθηση	46	19,4%		
	Πολύ υψηλή αυτοπεποίθηση	50	21,1%		
23. Αγορά ή παραγγελία αγαθών ή υπηρεσιών για ιδιωτική χρήση χρησιμοποιώντας το διαδίκτυο	Καμία αυτοπεποίθηση	20	8,4%	3,78	1,353
	Χαμηλή αυτοπεποίθηση	31	13,1%		
	Μέτρια αυτοπεποίθηση	34	14,3%		
	Υψηλή αυτοπεποίθηση	47	19,8%		
24. Πώληση προϊόντων ή υπηρεσιών διαδικτυακά	Καμία αυτοπεποίθηση	85	35,9%	2,53	1,440
	Χαμηλή αυτοπεποίθηση	40	16,9%		
	Μέτρια αυτοπεποίθηση	46	19,4%		
	Υψηλή αυτοπεποίθηση	34	14,3%		
	Πολύ υψηλή αυτοπεποίθηση	32	13,5%		
25. Αναζήτηση εργασίας ή αποστολή αίτησης/βιογραφικού	Καμία αυτοπεποίθηση	37	15,6%	3,36	1,439
	Χαμηλή αυτοπεποίθηση	36	15,2%		
	Μέτρια αυτοπεποίθηση	38	16,0%		
	Υψηλή αυτοπεποίθηση	56	23,6%		
	Πολύ υψηλή αυτοπεποίθηση	70	29,5%		
26. Χρήση διαδικτύου για τραπεζικές συναλλαγές (π.χ. διαδικτυακή πρόσβαση σε τραπεζικό λογαριασμό, πληρωμή λογαριασμών διαδικτυακά κλπ)	Καμία αυτοπεποίθηση	27	11,4%	3,72	1,452
	Χαμηλή αυτοπεποίθηση	34	14,3%		
	Μέτρια αυτοπεποίθηση	27	11,4%		
	Υψηλή αυτοπεποίθηση	39	16,5%		
	Πολύ υψηλή αυτοπεποίθηση	110	46,4%		
27. Κλείσιμο ραντεβού με επαγγελματίες (ειδικευμένους εργάτες / ειδικούς / τεχνικούς) μέσω μιας ιστοσελίδας	Καμία αυτοπεποίθηση	38	16,0%	3,16	1,438
	Χαμηλή αυτοπεποίθηση	51	21,5%		
	Μέτρια αυτοπεποίθηση	46	19,4%		
	Υψηλή αυτοπεποίθηση	39	16,5%		
	Πολύ υψηλή αυτοπεποίθηση	63	26,6%		

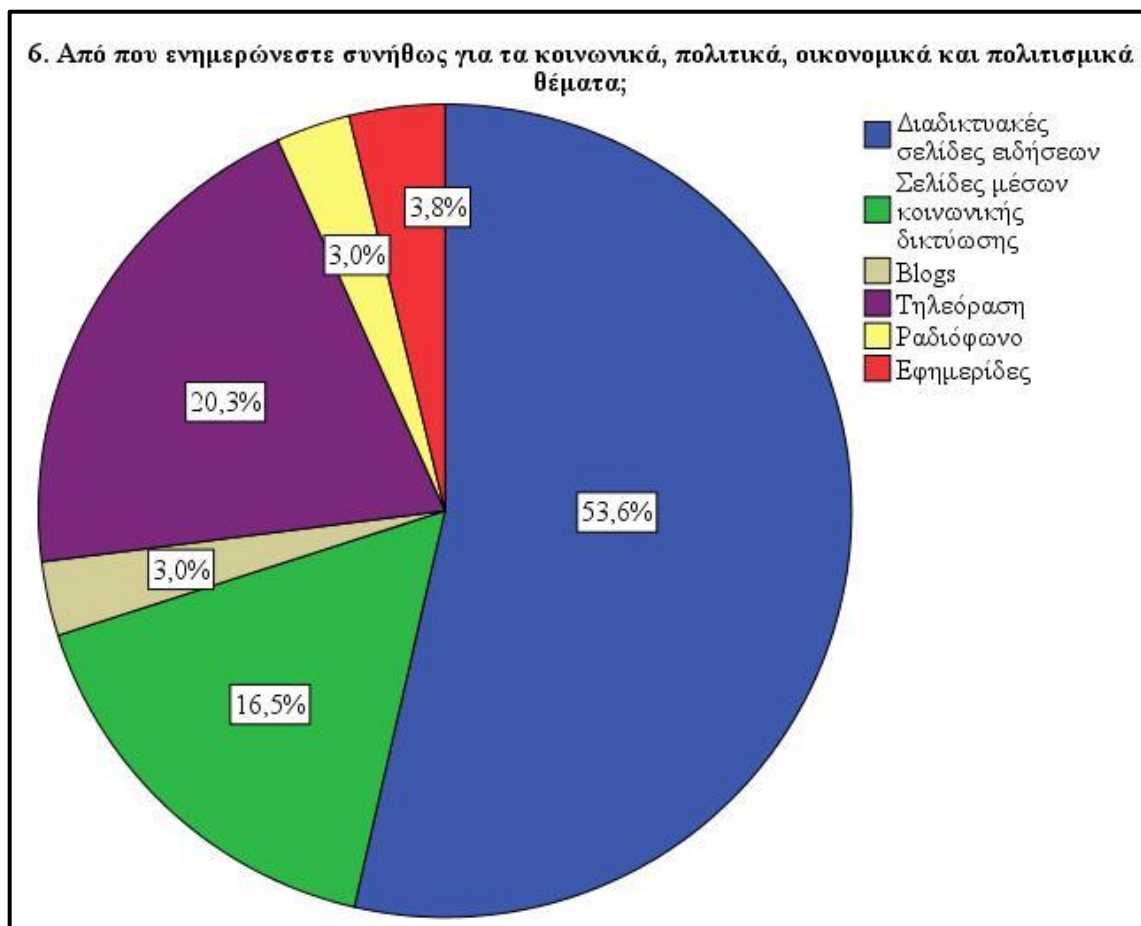
4.5. Συνήθης συσκευή πρόσβασης στο διαδίκτυο και τρόπος ενημέρωσης

Όσον αφορά στη συσκευή που χρησιμοποιούν πιο συχνά για να συνδεθούν στο διαδίκτυο (Q3) είναι κυρίως από κινητό τηλέφωνο (N=116, 48,9%) και από ηλεκτρονικό υπολογιστή ή και Laptop (N=112, 47.3%) (Διάγραμμα 4.7).

Διάγραμμα 4.7. Συσκευή που χρησιμοποιούν πιο συχνά

Τέλος ο τρόπος ενημέρωσης των συμμετεχόντων για τα κοινωνικά, πολιτικά, οικονομικά και πολιτισμικά (Q4) θέματα είναι κυρίως από διαδικτυακές σελίδες ειδήσεων (N=127, 53,6%), από την τηλεόραση (N=48, 20,3%) και από σελίδες μέσω κοινωνικής δικτύωσης (N=39, 16,5%) (Διάγραμμα 4.8).

Διάγραμμα 4.8. Τρόπος ενημέρωσης σχετικά με κοινωνικά, πολιτικά, οικονομικά και πολιτισμικά θέματα

4.6. Συχνότητα χρήσης ψηφιακής τεχνολογίας

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της συχνότητας χρήσης της ψηφιακής τεχνολογίας (Q5) οι συμμετέχοντες χρησιμοποιούν γενικότερα το διαδίκτυο σε όλες τις φάσεις της ζωής τους. Η κλίμακα μέτρησης της συχνότητας χρήσης είναι 1=ποτέ, 2=λιγότερο από 1 φορά το μήνα, 3=μηνιαία, 4=εβδομαδιαία και 5= καθημερινά. Τη μεγαλύτερη συχνότητα εμφανίζει η χρήση του διαδικτύου για ενημέρωση (M.O.=4,5, sd=0.946) και για διασκέδαση (μουσική, ταινίες κλπ) (M.O.=4, sd=1,307). Λιγότερη συχνότητα χρήσης του διαδικτύου εμφανίζουν η χρήση του για κοινωνική δικτύωση (M.O.=3,86, sd=1.439) και για έρευνα για εργασία στις σπουδές ή για την εργασία (M.O.=3.79, sd=1.317) (Πίνακας 4.3).

Πίνακας 4.3. Περιγραφικά Χαρακτηριστικά συχνότητας χρήσης διαδικτύου (Q5)

Πόσο συχνά χρησιμοποιείτε το διαδίκτυο για:		N	%	M.O.	S.D.
Διασκέδαση (μουσική, ταινίες κλπ)	Ποτέ	15	6,3%	4,00	1,307
	Λιγότερο από μια φορά τον μήνα	32	13,5%		
	Μηνιαία	15	6,3%		
	Εβδομαδιαία	50	21,1%		
	Καθημερινά	125	52,7%		
Έρευνα για εργασία στις σπουδές / για την εργασία	Ποτέ	21	8,9%	3,79	1,317
	Λιγότερο από μια φορά τον μήνα	28	11,8%		
	Μηνιαία	25	10,5%		
	Εβδομαδιαία	69	29,1%		
	Καθημερινά	94	39,7%		
Για ενημέρωση	Ποτέ	6	2,5%	4,50	0,946
	Λιγότερο από μια φορά τον μήνα	9	3,8%		
	Μηνιαία	13	5,5%		
	Εβδομαδιαία	41	17,3%		
	Καθημερινά	168	70,9%		
Για κοινωνική δικτύωση	Ποτέ	29	12,2%	3,86	1,439
	Λιγότερο από μια φορά τον μήνα	23	9,7%		
	Μηνιαία	20	8,4%		
	Εβδομαδιαία	45	19,0%		
	Καθημερινά	120	50,6%		

4.7. Παραγοντική ανάλυση κλίμακας ψηφιακής πολιτειότητας

Σε ό,τι αφορά την παραγοντική ανάλυση της Q1, αρχικά απομακρύνθηκε ένας αριθμός μεταβλητών με γνώμονα η ανάλυση να πραγματοποιηθεί στις μεταβλητές που αφορούν σεσυμπεριφορές ψηφιακής πολιτειότητας, και όχι σε στάσεις ή γενικότερη διαδικτυακή συμπεριφορά. Έτσι, επιλέχθηκαν προς παραγοντοποίηση οι μεταβλητές Q1.2, Q1.4, Q1.5, Q1.6, Q1.10, Q1.12, Q1.13, Q1.14, Q1.16, Q1.17, Q1.18, Q1.19, Q1.20, Q1.30, Q1.31, Q1.32, Q1.39 και Q1.40 (18 από τις 41 μεταβλητές). Στη συνέχεια αξιολογήθηκε η αξιοπιστία αυτής της κλίμακας και απέδωσε τιμή Cronbach's Alpha= 0,816, ενώ με την απομάκρυνση της Q2.30 η αξιοπιστία διαμορφώθηκε στο 0,833.

Με τις εναπομένουσες μεταβλητές πραγματοποιήθηκε διερευνητική παραγοντική ανάλυση, όπου η αξιολόγηση της εταιρικότητας κατέδειξε την απομάκρυνση της Q1.4 καθώς

αδυνατούσε να εξηγήσει το 57,5% του παραγοντικού μοντέλου. Η επανάληψη της διαδικασίας της διερευνητικής παραγοντικής ανάλυσης οδήγησε στο πλέον βέλτιστο παραγοντικό μοντέλο, καθώς το μέτρο Kaiser-Mayer-Olkin επιβεβαίωσε την επάρκεια δείγματος (0,822) και τη συσχέτιση μεταξύ των μεταβλητών (Bartlett's test $p < 0,001$) (τιμή της ελεγχουσυνάρτησης=1326,098 με 120 βαθμούς ελευθερίας), αλλά και η εταιρικότητα των μεταβλητών εμφανίζεται ικανοποιητική (βλ. Παράρτημα).

Διακρίθηκαν τρεις παράγοντες, που παρουσιάζονται στον Πίνακα 4.4. Ο πρώτος παράγοντας δομείται από τις μεταβλητές (Q1.17, Q1.14, Q1.19, Q1.13, Q1.20, Q1.18, Q1.12, Q1.10 και Q1.16). Καθώς οι μεταβλητές που δομούν τον πρώτο παράγοντα αφορούν στη συνεργασία και πρωτοβουλίες για την επίλυση κοινωνικών, πολιτικών και άλλων ζητημάτων, ο πρώτος παράγοντας μπορεί να ονοματιστεί «Ψηφιακή πολιτική δράση και συμμετοχή». Ο δεύτερος παράγοντας δομείται από τις μεταβλητές (Q1.39, Q1.40, Q1.5, Q1.2 και Q1.6). Καθώς οι μεταβλητές που δομούν τον δεύτερο παράγοντα αφορούν στην ενημέρωση για διάφορα κοινωνικοπολιτικά ζητήματα μέσω διαδικτύου, ο δεύτερος παράγοντας μπορεί να ονομαστεί «Ψηφιακή πολιτική ενημέρωση». Ο τρίτος παράγοντας δομείται από τις μεταβλητές (Q1.31 και Q1.32) και δεδομένου ότι αφορά θέματα που αφορούν σε θέματα ιδιωτικότητας και προστασίας των προσωπικών δεδομένων στο διαδίκτυο μπορεί να ονομαστεί «Σεβασμός της ιδιωτικής ζωής και της προσωπικότητας του ατόμου στο διαδίκτυο». Στη δόμηση των παραγόντων δε συμμετείχαν οι μεταβλητές (Q1.1, Q1.3, Q1.4, Q1.7, Q1.8, Q1.9, Q1.11, Q1.15, Q1.21, Q1.22, Q1.23, Q1.24, Q1.25, Q1.26, Q1.27, Q1.28, Q1.29, Q1.30, Q1.33, Q1.34, Q1.35, Q1.36, Q1.37, Q1.38, Q1.41).

Πίνακας 4.4 Διερευνητική ανάλυση παραγόντων στην πολυμεταβλητή Q1

code	Λεκτικό	1	2	3
Q1.2	Αξιολογώ τις ειδήσεις που διαβάζω στο διαδίκτυο από άποψη αξιοπιστίας, αλήθειας και ακρίβειας	0,054	0,514	-0,534
Q1.5	Παρακολουθώ πολιτικές συναντήσεις ή δημόσια φόρουμ για υποθέσεις του τόπου μου μέσω ηλεκτρονικών μεθόδων (διαδίκτυο κ.λπ.)	0,330	0,573	-0,209
Q1.6	Είμαι κοινωνικά ή πολιτικά ενεργός πιο πολύ μέσω του διαδικτύου και όχι δια ζώσης	0,286	0,428	0,377
Q1.10	Χρησιμοποιώ το Διαδίκτυο για να συμμετάσχω σε κοινωνική αλλαγή ή διαμαρτυρία	0,544	0,427	-0,079
Q1.12	Ανήκω σε ομάδες στο διαδίκτυο που ασχολούνται με πολιτικά ή κοινωνικά ζητήματα	0,611	0,197	0,148

Q1.13	Συχνά δημοσιεύω τις σκέψεις και τις απόψεις μου για κοινωνικοπολιτικά ζητήματα στο διαδίκτυο	0,754	0,128	0,107
Q1.14	Εκφράζω τη γνώμη μου διαδικτυακά για να αμφισβητήσω τις κυρίαρχες προοπτικές ή το status quo σε σχέση με πολιτικά ή κοινωνικά ζητήματα	0,757	0,185	0,071
Q1.16	Δουλεύω εθελοντικά για πολιτικό κόμμα ή υποψήφιο μέσω διαδικτυακών μεθόδων	0,507	-0,122	0,473
Q1.17	Συνεργάζομαι με άλλους διαδικτυακά για την επίλυση τοπικών, εθνικών ή παγκόσμιων ζητημάτων	0,761	0,039	0,077
Q1.18	Συμμετέχω σε διαδικτυακές εκστρατείες υπογραφών σχετικά με κοινωνικά, πολιτιστικά, πολιτικά ή οικονομικά ζητήματα	0,652	0,249	0,032
Q1.19	Διοργανώνω εκστρατείες σχετικά με κοινωνικά, πολιτιστικά, πολιτικά ή οικονομικά ζητήματα στο διαδίκτυο	0,754	-0,038	-0,021
Q1.20	Προσφέρω εθελοντική εργασία στην τοπική κοινότητά χρησιμοποιώντας το διαδίκτυο	0,691	-0,035	-0,021
Q1.31	Μερικές φορές χρησιμοποιώ προσβλητική γλώσσα σε διαδικτυακούς τόπους που είναι εξασφαλισμένη η ανωνυμία	-0,015	-0,051	0,803
Q1.32	Μερικές φορές δημοσιεύω εικόνες και βίντεο από άτομα που γνωρίζω χωρίς την έγκρισή τους	0,087	-0,105	0,761
Q1.39	Είμαι περισσότερο ενημερωμένος σε κοινωνικοπολιτικά ζητήματα μέσα από τη χρήση του διαδικτύου	0,019	0,864	-0,018
Q1.40	Είμαι περισσότερο ενημερωμένος για διεθνή θέματα μέσα από τη χρήση του διαδικτύου	0,012	0,833	-0,135

4.8. Παραγοντική ανάλυση κλίμακας αυτοπεποίθησης στη χρήση ΤΠΕ

Σε ότι αφορά την πολυμεταβλητή Q2 σχετικά με την αυτοπεποίθηση στη χρήση ΤΠΕ, αρχικά ελέγχθηκε η αξιοπιστία της κλίμακας και κρίθηκε ως υψηλής αξιοπιστίας, καθώς απέδωσε τιμή Crombach's Alpha= 0,953(βλ. Παράρτημα).

Στη συνέχεια αξιολογήθηκε η ετερότητα των μεταβλητών και βάσει των αποτελεσμάτων απομακρύνθηκε μεταβλητή Q2.22 διότι αδυνατούσε να εξηγήσει 50,07% του παραγοντικού μοντέλου. Η απομάκρυνση της Q2.22 οδήγησε στο πλέον βέλτιστο παραγοντικό μοντέλο καθώς το μέτρο Kaiser-Meyer-Olkin επιβεβαίωσε την επάρκεια δείγματος (0,938) και τη συσχέτιση μεταξύ των μεταβλητών (Bartlett's test $p < 0,001$) (τιμή της ελεγχοσυνάρτησης=4672,906 με 325 βαθμούς ελευθερίας), ο δείκτης M.S.A. έδωσε ικανοποιητικές τιμές αλλά και η ετερότητα των μεταβλητών εμφανίζεται ικανοποιητική (βλ. Παράρτημα). Για την ερμηνεία των παραγόντων επιλέχθηκαν οι φορτίσεις των μεταβλητών με ελάχιστη αποδεκτή τιμή το 0,6. Με βάση την αποδεκτή τιμή φόρτισης δεν εντάχθηκαν σε παράγοντα οι μεταβλητές Q2.7, Q2.23 και Q2.26.

Τα αποτελέσματα της παραγοντικής ανάλυσης παρουσιάζονται στον Πίνακα 4.5. Συνολικά διακρίνονται τέσσερις παράγοντες. Ο πρώτος παράγοντας δομείται από τις μεταβλητές (Q2.5, Q2.1, Q2.4, Q2.3, Q2.2, Q2.6 και Q2.14). Καθώς οι μεταβλητές που δομούν τον πρώτο παράγοντα αφορούν σε διάφορες μεθόδους που χρησιμοποιούνται για τη διαχείριση των πληροφοριών μέσω διαδικτύου, ο πρώτος παράγοντας μπορεί να ονοματιστεί «**Διαχείριση πληροφορίας**». Ο δεύτερος παράγοντας δομείται από τις μεταβλητές (Q2.21, Q2.20, Q2.17, Q2.18, Q2.19, Q2.15, Q2.13, Q2.12 και Q2.16). Καθώς οι μεταβλητές που δομούν τον δεύτερο παράγοντα αφορούν τρόπο διαχείρισης των λογισμικών και των υποδομών του διαδικτύου, ο δεύτερος παράγοντας μπορεί να ονομασθεί «**Διαχείριση υποδομών ΤΠΕ και λογιστικών φύλλων εργασίας**». Ο τρίτος παράγοντας δομείται από τις μεταβλητές (Q2.10, Q2.8, Q2.11 και Q2.9) και δεδομένου ότι αφορά θέματα που αφορούν τρόπους επικοινωνίας μέσω διαδικτύου και κοινωνικών μέσω δικτύωσης μπορεί να ονομασθεί «**Επικοινωνία**». Τέλος ο τέταρτος παράγοντας δομείται από τις μεταβλητές (Q2.24, Q2.27 και Q2.25) και δεδομένου ότι αναφέρεται στη χρήση του διαδικτύου για συναλλαγές ή επαγγελματικούς λόγους μπορεί να ονομασθεί «**Χρήση του διαδικτύου για εμπορικούς/επαγγελματικούς σκοπούς**».

Πίνακας 4.5: Διερευνητική ανάλυση παραγόντων στην πολυμεταβλητή Q2

code	Λεκτικό	1	2	3	4
Q2.1	Αναζήτηση πληροφοριών στο διαδίκτυο σχετικά με αγαθά και υπηρεσίες	0,794	0,158	0,127	0,293
Q2.2	Ανάκτηση πληροφοριών από ιστοσελίδες δημόσιων φορέων	0,760	0,165	0,107	0,308
Q2.3	Ανάγνωση ή λήψη διαδικτυακών ειδήσεων	0,767	0,036	0,263	0,120
Q2.4	Αντιγραφή ή μετακίνηση αρχείου ή φακέλου	0,769	0,311	0,250	-0,087
Q2.5	Αποστολή / λήψη μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου	0,809	0,179	0,211	-0,030
Q2.6	Αναζήτηση πληροφοριών σχετικών με την υγεία	0,709	0,012	0,155	0,254
Q2.7	Τηλεφώνημα μέσω διαδικτύου/βιντεοκλήσεις μέσω διαδικτύου	0,520	0,096	0,585	0,102
Q2.8	Συμμετοχή σε κοινωνικά δίκτυα	0,409	0,113	0,728	0,198
Q2.9	Ανταλλαγή μηνυμάτων (chatting) με χρήση έξυπνων τηλεφώνων (smartphones)	0,503	0,132	0,608	0,198
Q2.10	Ανάρτηση μηνυμάτων σε διαδικτυακές τοποθεσίες ανταλλαγής μηνυμάτων	0,321	0,196	0,779	0,186
Q2.11	Δημιουργία, ανάρτηση και διαμοιρασμός περιεχομένου σε ιστοσελίδες	0,151	0,435	0,710	0,194
Q2.12	Δημιουργία ιστοσελίδων ή blogs	-0,070	0,647	0,446	0,167

Q2.13	Σύνταξη προγράμματος υπολογιστή χρησιμοποιώντας κάποια γλώσσα προγραμματισμού	-0,236	0,692	0,110	0,133
Q2.14	Χρησιμοποίηση των εργαλείων αντιγραφής και επικόλλησης για δημιουργία αντιγράφων ή μετακίνηση πληροφοριών σε ένα έγγραφο	0,682	0,398	0,292	-0,056
Q2.15	Δημιουργία διαδικτυακών παρουσιάσεων με χρήση λογισμικού παρουσίασης, οι οποίες να περιλαμβάνουν πολυμέσα π.χ. εικόνες, ήχος, βίντεο ή γραφήματα	0,242	0,697	0,300	0,080
Q2.16	Χρησιμοποίηση των βασικών αριθμητικών τύπων πρόσθεσης, αφαίρεσης, πολλαπλασιασμού ή διαίρεσης αριθμών σε ένα υπολογιστικό φύλλο.	0,466	0,616	0,170	0,040
Q2.17	Χρήση κάθε είδους λογισμικού ασφαλείας ή εργαλείου (αντι-ικό , αντι-sparam, τείχος προστασίας, κλπ.) με σκοπό την προστασία του υπολογιστή και των δεδομένων	0,334	0,760	0,092	0,050
Q2.18	Τακτική ενημέρωση ενός ή περισσότερων προϊόντων ασφαλείας	0,365	0,745	0,142	0,098
Q2.19	Σύνδεση και εγκατάσταση νέων συσκευών στον υπολογιστή	0,383	0,718	0,174	0,115
Q2.20	Εγκατάσταση ενός νέου ή αντικατάσταση ενός παλιού λειτουργικού συστήματος	0,124	0,802	0,041	0,252
Q2.21	Τροποποίηση ή επαλήθευση της ρύθμισης παραμέτρων των εφαρμογών λογισμικού	0,139	0,819	0,063	0,272
Q2.23	Αγορά ή παραγγελία αγαθών ή υπηρεσιών για ιδιωτική χρήση χρησιμοποιώντας το διαδίκτυο	0,554	0,198	0,281	0,452
Q2.24	Πώληση προϊόντων ή υπηρεσιών διαδικτυακά	-0,060	0,337	0,459	0,623
Q2.25	Αναζήτηση εργασίας ή αποστολή αίτησης/βιογραφικού	0,345	0,338	0,269	0,556
Q2.26	Χρήση διαδικτύου για τραπεζικές συναλλαγές (π.χ. διαδικτυακή πρόσβαση σε τραπεζικό λογαριασμό, πληρωμή λογαριασμών διαδικτυακά κλπ)	0,503	0,273	0,111	0,458
Q2.27	Κλείσιμο ραντεβού με επαγγελματίες (ειδικευμένους εργάτες / ειδικούς / τεχνικούς) μέσω μιας ιστοσελίδας	0,414	0,292	0,270	0,589

4.9. Έλεγχος συσχετίσεων παραγοντικών σκορ

Πραγματοποιήθηκε έλεγχος συσχετίσεων μεταξύ των παραγόντων που προέκυψαν από την διερευνητική παραγοντική ανάλυση στις πολυμεταβλητές Q1 και Q2 (Πίνακας 4.6). Για την εξαγωγή των παραγοντικών σκορ αξιοποιήθηκε το κριτήριο Bartlett.

Η κωδικοποίηση των παραγόντων έχει ως εξής:

Q1_FAC1: Ψηφιακή πολιτική δράση και συμμετοχή

Q1_FAC2: Ψηφιακή πολιτική ενημέρωση

Q1_FAC3: Σεβασμός της ιδιωτικής ζωής και της προσωπικότητας του ατόμου στο διαδίκτυο

Q2_FAC1: Διαχείριση πληροφορίας

Q2_FAC2: Διαχείριση υποδομών ΤΠΕ και λογιστικά φύλλα εργασίας

Q2_FAC3: Επικοινωνία

Q2_FAC4: Χρήση του διαδικτύου για εμπορικούς/επαγγελματικούς σκοπούς

Στατιστικά σημαντική και θετική σχέση εμφανίζεται μεταξύ των παραγόντων «Διαχείριση πληροφορίας»(Q2_FAC1) και «Ψηφιακή πολιτική ενημέρωση» (Q1_FAC2) ($r=0,417, p\leq 0,01$) που καταδεικνύει ότι όσο αυξάνεται η αυτοπεποίθηση του δείγματος στη διαχείριση πληροφορίας μέσω της χρήσης νέων τεχνολογιών, αυξάνεται η αξιοποίηση του διαδικτύου για την πολιτική ενημέρωσή του δείγματος.

Στατιστικά σημαντική και αρνητική σχέση εμφανίζεται μεταξύ των παραγόντων «Διαχείριση πληροφορίας» (Q2_FAC1) και «Σεβασμός της ιδιωτικής ζωής και της προσωπικότητας του ατόμου στο διαδίκτυο» (Q1_FAC3) ($r=-0,357, p\leq 0,01$), που καταδεικνύει ότι όσο αυξάνεται η αυτοπεποίθηση του δείγματος στη διαχείριση πληροφορίας μέσω της χρήσης νέων τεχνολογιών, μειώνεται η χρήση προσβλητικής γλώσσας σε διαδικτυακούς τόπους που είναι εξασφαλισμένη η ανωνυμία και η δημοσίευση εικόνων και βίντεο άλλων ατόμων χωρίς την έγκριση αυτών (ουσιαστικά είναι «αντίστροφες» οι μεταβλητές που αφορούν τον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής, καθώς αν κάποιος πει «συμφωνώ απόλυτα» σημαίνει ότι χρησιμοποιεί προσβλητική γλώσσα, δε σέβεται την ιδιωτική ζωή των άλλων κ.λπ.).

Στατιστικά σημαντική και θετική σχέση εμφανίζεται μεταξύ των παραγόντων «Επικοινωνία» (Q2_FAC3) και «Ψηφιακή πολιτική δράση και συμμετοχή» (Q1_FAC1) ($r=0,164, p\leq 0,05$) (αν και όχι ιδιαίτερα ισχυρή καθώς το r είναι χαμηλό), που καταδεικνύει ότι όσο αυξάνεται η αυτοπεποίθηση του δείγματος σε δεξιότητες επικοινωνίας μέσω των νέων τεχνολογιών, αυξάνεται η συμμετοχή σε δράσεις μέσω του διαδικτύου που αφορούν κοινωνικές αλλαγές, στη δημοσίευση σκέψεων και απόψεων για κοινωνικοπολιτικά ζητήματα, την έκφραση γνώμης για αμφισβήτηση statusquo σε σχέση με πολιτικά ή κοινωνικά ζητήματα, τη διοργάνωση εκστρατειών σχετικών με κοινωνικά, πολιτιστικά, πολιτικά ή οικονομικά ζητήματα στο διαδίκτυο και άλλες σχετικές δράσεις. Επίσης, ο παράγοντας «Επικοινωνία»

(Q2_FAC3) εμφανίζει στατιστικά σημαντική και θετική σχέση με τον παράγοντα «Ψηφιακή πολιτική ενημέρωση» (Q1_FAC2) ($r=0,136$, $p\leq 0,05$) (αν και όχι ιδιαίτερα ισχυρή καθώς το r είναι χαμηλό) που καταδεικνύει ότι όσο αυξάνεται η αυτοπεποίθηση του δείγματος σε δεξιότητες επικοινωνίας μέσω των νέων τεχνολογιών, αυξάνεται η αξιοποίηση του διαδικτύου για την πολιτική ενημέρωσή του δείγματος.

Τέλος, στατιστικά σημαντική και θετική σχέση εμφανίζει ο παράγοντας «Χρήση του διαδικτύου για εμπορικούς/επαγγελματικούς σκοπούς» (Q2_FAC4) με τον παράγοντα «Ψηφιακή πολιτική ενημέρωση» (Q1_FAC2) ($r=0,136$, $p\leq 0,05$) (αν και όχι ιδιαίτερα ισχυρή καθώς το r είναι χαμηλό) που καταδεικνύει ότι όσο αυξάνεται η αυτοπεποίθηση του δείγματος σε δεξιότητες που αφορούν την χρήση του διαδικτύου για πώληση προϊόντων ή υπηρεσιών, αναζήτηση εργασίας ή αποστολή αίτησης/βιογραφικού, και κλείσιμο ραντεβού με επαγγελματίες, αυξάνεται η αξιοποίηση του διαδικτύου για ενημέρωση σε κοινωνικοπολιτικά ζητήματα ή και διεθνή θέματα, η παρακολούθηση πολιτικών συναντήσεων ή τοπικών υποθέσεων μέσω του διαδικτύου, αλλά και η δεξιότητα αξιολόγησης των ειδήσεων από άποψη αξιοπιστίας, αλήθειας και ακρίβειας.

Πίνακας 4.6. Έλεγχος συσχετίσεων παραγοντικών σκορ

Correlations							
	Ψηφιακή πολιτική δράση και συμμετοχή (Q1_FAC1)	Ψηφιακή πολιτική ενημέρωση (Q1_FAC2)	Σεβασμός της ιδιωτικής ζωής και της προσωπικότητας του ατόμου στο διαδίκτυο (Q1_FAC3)	Διαχείριση πληροφορίας (Q2_FAC1)	Διαχείριση υποδομών ΤΠΕ και λογιστικά φύλλα εργασίας (Q2_FAC2)	Επικοινωνία (Q2_FAC3)	Χρήση του διαδικτύου για εμπορικούς/επαγγελματικούς σκοπούς(Q2_FAC4)
Ψηφιακή πολιτική δράση και συμμετοχή (Q1_FAC1)	1						
Ψηφιακή πολιτική ενημέρωση (Q1_FAC2)	0,000	1					
Σεβασμός της ιδιωτικής ζωής και της προσωπικότητας του ατόμου στο διαδίκτυο (Q1_FAC3)	0,000	0,000	1				
Διαχείριση πληροφορίας (Q2_FAC1)	-0,104	0,417**	-0,357**	1			
Διαχείριση υποδομών ΤΠΕ και λογιστικά φύλλα εργασίας (Q2_FAC2)	-0,063	0,010	0,030	0,000	1		
Επικοινωνία (Q2_FAC3)	0,164*	0,136*	0,013	0,000	0,000	1	
Χρήση του διαδικτύου για εμπορικούς/επαγγελματικούς σκοπούς(Q2_FAC4)	-0,008	0,154*	0,100	0,000	0,000	0,000	1
*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).							
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).							

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σκοπός αυτής της εργασίας είναι η μελέτη της συμπεριφοράς του σύγχρονου πολίτη.

Η ψηφιακή πολιτική ενημέρωση αυξάνεται όσο αυξάνεται η αυτοπεποίθηση σε δεξιότητες ΤΠΕ σχετικά με τη διαχείριση πληροφορίας, την επικοινωνία και την χρήση του διαδικτύου για εμπορικούς/επαγγελματικούς σκοπούς. Με άλλα λόγια, όταν χρησιμοποιείται το διαδίκτυο για επικοινωνία γενικά και για διαχείριση πληροφορίας, τότε αυξάνεται η αξιοποίησή του και σε θέματα που σχετίζονται με πολιτική ενημέρωση.

Η πολιτειότητα είναι ένα μέτρο της κατάστασης μέσα σε μια κοινότητα. Ένας πολίτης μπορεί να συμμετέχει στα κοινά, σε ορισμένες διαδικασίες και αποφάσεις. Η συμμετοχή του πολίτη στα κοινά άλλοτε είναι ένα δικαίωμα και άλλοτε ευθύνη. Ο Αριστοτέλης και ο Πλάτωνας πίστευαν ότι ο πολίτης θα έπρεπε να συμμετέχει στη λήψη αποφάσεων - αυτός (πάντα "αυτός" για τον Αριστοτέλη) θα έπρεπε να κυβερνάει και να κυβερνάται. Μέσα από την έρευνα αναδεικνύεται ο σημαντικός ρόλος των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας στη συμμετοχή των πολιτών σε διάφορες δράσεις συνεργασίας καθώς και πρωτοβουλιών για την επίλυση κοινωνικών, πολιτικών και άλλων ζητημάτων αναδεικνύοντας τους παράγοντες της ψηφιακής πολιτικής δράσης, συμμετοχής και ενημέρωσης των πολιτών.

Ως προς τη μεθοδολογία: Πραγματοποιήθηκε έρευνα με δειγματοληψία χιονοστιβάδας με τη χρήση ερωτηματολογίου μέσω της πλατφόρμας GoogleForms. Έγινε στατιστική ανάλυση των ποσοτικών δεδομένων με τη μέθοδο της περιγραφικής και της συμπερασματικής στατιστικής. Ελέγχθηκε η αξιοπιστία των κλιμάκων βάσει του κριτηρίου Cronbach's alpha, η οποία βελτιώθηκε με την απομάκρυνση μεταβλητών. Εφαρμόστηκε Διερευνητική Παραγοντική Ανάλυση και εξετάστηκε η καταλληλότητα του δείγματος (Bartlett), η επάρκεια της δειγματοληψίας, η καταλληλότητα και η ετερότητα των μεταβλητών. Τέλος έγινε διερεύνηση συσχετίσεων μεταξύ των παραγοντικών σκορ και ερμηνεύθηκαν τα αποτελέσματα.

Στη συνέχεια απαντώνται με ακρίβεια τα ερωτήματα που τέθηκαν:

Σε σχέση με το πρώτο ερευνητικό ερώτημα διαπιστώνεται ότι *οβαθμός εξοικείωσης των πολιτών στη χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών στην καθημερινότητά τους* είναι μεγαλύτερος σε θέματα που αφορούν την προσωπική τους ενημέρωση για διάφορα ζητήματα, τη χρήση του διαδικτύου για εύρεση πληροφοριών, για να κατεβάσουν εφαρμογές που τους είναι χρήσιμες και για να ενημερωθούν γενικά για διεθνή θέματα. Αντιθέτως οι συμμετέχοντες δεν είναι πολύ

εξοικειωμένοι με τη χρήση του διαδικτύου για την έκφραση των απόψεών τους, για την επικοινωνία με κυβερνητικά στελέχη ή τοπικούς φορείς διοίκησης, για την ενασχόληση με πολιτικά ή κοινωνικά ζητήματα και τη δημοσίευση απόψεων σχετικά με αυτά, για την εθελοντική δράση και τη συνεργασία με άλλους για κοινωνικό-πολιτικά ζητήματα και γενικά αισθάνονται ανασφαλής για στη δημοσίευση εικόνων, βίντεο και μηνυμάτων μέσω διαδικτύου προκειμένου να εκφράσουν τις απόψεις τους.

Σε σχέση με το δεύτερο ερώτημα και σύμφωνα με τα αποτελέσματα της παραγοντικής ανάλυσης ο βαθμός αυτοπεποίθησης κατά τη χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών είναι σχετικά υψηλή. Επίσης βρέθηκε ότι η ψηφιακή πολιτική δράση και συμμετοχή εμφανίζει σχέση με τις δεξιότητες επικοινωνίας. Ειδικότερα βρέθηκε ότι όσο αυξάνεται η αυτοπεποίθηση του δείγματος στη διαχείριση πληροφορίας μέσω της χρήσης νέων τεχνολογιών: 1) αυξάνεται η αξιοποίηση του διαδικτύου για την πολιτική ενημέρωσή του δείγματος, 2) μειώνεται η χρήση προσβλητικής γλώσσας σε διαδικτυακούς τόπους που είναι εξασφαλισμένη η ανωνυμία και η δημοσίευση εικόνων και βίντεο άλλων ατόμων χωρίς την έγκριση αυτών, 3) αυξάνεται η συμμετοχή σε δράσεις μέσω του διαδικτύου που αφορούν κοινωνικές αλλαγές, στη δημοσίευση σκέψεων και απόψεων για κοινωνικοπολιτικά ζητήματα, την έκφραση γνώμης για αμφισβήτηση statusquo σε σχέση με πολιτικά ή κοινωνικά ζητήματα, τη διοργάνωση εκστρατειών σχετικών με κοινωνικά, πολιτιστικά, πολιτικά ή οικονομικά ζητήματα στο διαδίκτυο και άλλες σχετικές δράσεις και 4) αυξάνεται η αξιοποίηση του διαδικτύου για την πολιτική ενημέρωσή του δείγματος. Επίσης βρέθηκε ότι όσο αυξάνεται η αυτοπεποίθηση του δείγματος σε δεξιότητες που αφορούν την χρήση του διαδικτύου για πώληση προϊόντων ή υπηρεσιών, αναζήτηση εργασίας ή αποστολή αίτησης/βιογραφικού, και κλείσιμο ραντεβού με επαγγελματίες, αυξάνεται η αξιοποίηση του διαδικτύου για ενημέρωση σε κοινωνικοπολιτικά ζητήματα ή και διεθνή θέματα, η παρακολούθηση πολιτικών συναντήσεων ή τοπικών υποθέσεων μέσω του διαδικτύου, αλλά και η δεξιότητα αξιολόγησης των ειδήσεων από άποψη αξιοπιστίας, αλήθειας και ακρίβειας.

Σε σχέση με το τρίτο ερώτημα όσον αφορά τη διερεύνηση του βαθμού ψηφιακής πολιτειότητας των συμμετεχόντων εντοπίστηκαν τρεις παράγοντες ψηφιακής πολιτειότητας ως βασικές για την έννοια της ψηφιακής πολιτειότητας: ψηφιακή πολιτική δράση και συμμετοχή, ψηφιακή πολιτική ενημέρωση και σεβασμός της ιδιωτικής ζωής και της προσωπικότητας του ατόμου στο διαδίκτυο. Αν και οι τρεις κατηγορίες συνίστανται στα δικά τους χαρακτηριστικά, δεν είναι πάντοτε διακριτές σε σύγκριση με άλλες κατηγορίες, διότι η ψηφιακή ιδιότητα του πολίτη

σπανίως εξετάζεται σε μια ενιαία διάσταση. Έτσι μέσα από την έρευνα γίνεται φανερό ότι η πολιτειότητα στην εποχή του Διαδικτύου μπορεί να αναφέρεται ως ψηφιακή πολιτειότητα, συμπεριλαμβανομένων δεξιοτήτων, σκέψης και δράσης σχετικά με τη χρήση του Διαδικτύου, που επιτρέπει στους ανθρώπους να κατανοούν, να περιηγούνται, να συμμετέχουν και να μεταμορφώνουν τον εαυτό τους, την κοινότητα, την κοινωνία και τον κόσμο. Το να είσαι καλός ψηφιακός πολίτης δεν είναι μόνο η συμμετοχή σε προϋπάρχουσες κοινότητες, αλλά και η δημιουργία καινούριων και διαφορετικών τύπων κοινοτήτων και / ή μερικές φορές η μεταμόρφωση της κοινότητας, της κοινωνίας και του κόσμου όταν η κοινωνική αδικία γίνεται online και εκτός σύνδεσης.

Μέσα από την έρευνα γίνεται φανερό ότι η ψηφιακή ιδιότητα του πολίτη πρέπει να νοηθεί ως ένα πολυδιάστατο φαινόμενο που προσαρμόζεται περισσότερο στις αυξανόμενες χρήσεις της ψηφιακής τεχνολογίας στις καθημερινές δραστηριότητες. Επιπλέον αναδεικνύεται το γεγονός ότι η ψηφιακή ιδιότητα του πολίτη είναι διαφορετική, αλλά δεν διαχωρίζεται από τις προηγούμενες έννοιες της πολιτειότητας που βασίζονται σε offline ζωή των πολιτών. Το διαδίκτυο δεν είναι πλέον ένας νέος και μυστηριώδης χώρος. Αντίθετα, είναι εκεί όπου εμείς σκεφτόμαστε, αισθανόμαστε, συμπεριφερόμαστε και βιώνουμε σε καθημερινή βάση σε συνδυασμό με τη μεικτή συμμετοχή εκτός σύνδεσης και στο διαδίκτυο. Επομένως, οι δραστηριότητες στο διαδίκτυο δεν περιορίζονται στη χρήση του Διαδικτύου αλλά συνδέονται στενά με τοπικές κοινότητες. Με άλλα λόγια, οι προηγούμενες αντιλήψεις για την πολιτειότητα αποτελούν σημαντικό ορόσημο στην εξέταση της έννοιας της ψηφιακής πολιτειότητας και εξακολουθούν να είναι χρήσιμες και εφαρμόσιμες στην ανάπτυξη και κατανόηση της ψηφιακής πολιτειότητας στην εποχή της πληροφορίας. Τέλος, η ψηφιακή ιδιότητα του πολίτη έχει οικοδομηθεί μέσα στον ομαλό ιστό τριών κοινών στοιχείων της ιδιότητας του πολίτη: την κοινωνική ευθύνη, την πλήρη ενημέρωση για διάφορα ζητήματα και την ενεργή συμμετοχή, οι οποίες αποτελούν επίσης βασικές πτυχές των προηγούμενων προσεγγίσεων στην πολιτειότητα.

Η κατανόηση της ψηφιακής πολιτειότητας που βασίζεται στις τρεις κατηγορίες που εκπροσωπούνται στην παρούσα μελέτη υποδεικνύει ότι είναι ευεργετικό να ληφθούν υπόψη διάφορες άλλες προσεγγίσεις στην πολιτειότητα, αναγνωρίζοντας ταυτόχρονα τις μοναδικές ιδιότητες του Διαδικτύου στην καθημερινή ζωή των πολιτών. Συμπερασματικά λοιπόν μέσα από την παραγοντική ανάλυση της κλίμακας της ψηφιακής πολιτειότητας αναδεικνύεται το γεγονός ότι τον πολίτη που τον ενδιαφέρει η επικοινωνία και η διαχείριση πληροφορίας,

βρίσκει αξιοποιήσιμα τα ψηφιακά εργαλεία και στον τομέα της πολιτικής ενημέρωσης, οικοδομώντας έτσι μια σύγχρονη έκφραση της πολιτειότητας.

Σε σχέση με το τέταρτο ερώτημα της εργασίας βρέθηκε ότι *Συσχετίζεται ο βαθμός αυτοπεποίθησης σχετικά με τις δεξιότητες χρήσης των ΤΠΕ με το βαθμό ψηφιακής πολιτειότητας και με τη γενική στάση των συμμετεχόντων απέναντι στα κοινά*. Ειδικότερα: βρέθηκε στατιστικά σημαντική και θετική σχέση μεταξύ των παραγόντων «Διαχείριση πληροφορίας» και «Ψηφιακή πολιτική ενημέρωση» που καταδεικνύει ότι όσο αυξάνεται η αυτοπεποίθηση του δείγματος στη διαχείριση πληροφορίας μέσω της χρήσης νέων τεχνολογιών, αυξάνεται η αξιοποίηση του διαδικτύου για την πολιτική ενημέρωσή του δείγματος. Επίσης στατιστικά σημαντική και αρνητική σχέση εμφανίζεται μεταξύ των παραγόντων «Διαχείριση πληροφορίας» και «Σεβασμός της ιδιωτικής ζωής και της προσωπικότητας του ατόμου στο διαδίκτυο», που καταδεικνύει ότι όσο αυξάνεται η αυτοπεποίθηση του δείγματος στη διαχείριση πληροφορίας μέσω της χρήσης νέων τεχνολογιών, μειώνεται η χρήση προσβλητικής γλώσσας σε διαδικτυακούς τόπους που είναι εξασφαλισμένη η ανωνυμία και η δημοσίευση εικόνων και βίντεο άλλων ατόμων χωρίς την έγκριση αυτών (ουσιαστικά είναι «αντίστροφες» οι μεταβλητές που αφορούν τον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής, καθώς αν κάποιος πει «συμφωνώ απόλυτα» σημαίνει ότι χρησιμοποιεί προσβλητική γλώσσα, δε σέβεται την ιδιωτική ζωή των άλλων κ.λπ.).

Στατιστικά σημαντική και θετική σχέση εμφανίζεται μεταξύ των παραγόντων «Επικοινωνία» και «Ψηφιακή πολιτική δράση και συμμετοχή», που καταδεικνύει ότι όσο αυξάνεται η αυτοπεποίθηση του δείγματος σε δεξιότητες επικοινωνίας μέσω των νέων τεχνολογιών, αυξάνεται η συμμετοχή σε δράσεις μέσω του διαδικτύου που αφορούν κοινωνικές αλλαγές, στη δημοσίευση σκέψεων και απόψεων για κοινωνικοπολιτικά ζητήματα, την έκφραση γνώμης για αμφισβήτηση statusquo σε σχέση με πολιτικά ή κοινωνικά ζητήματα, τη διοργάνωση εκστρατειών σχετικών με κοινωνικά, πολιτιστικά, πολιτικά ή οικονομικά ζητήματα στο διαδίκτυο και άλλες σχετικές δράσεις. Επίσης, ο παράγοντας «Επικοινωνία» εμφανίζει στατιστικά σημαντική και θετική σχέση με τον παράγοντα «Ψηφιακή πολιτική ενημέρωση» που καταδεικνύει ότι όσο αυξάνεται η αυτοπεποίθηση του δείγματος σε δεξιότητες επικοινωνίας μέσω των νέων τεχνολογιών, αυξάνεται η αξιοποίηση του διαδικτύου για την πολιτική ενημέρωσή του δείγματος.

Τέλος, στατιστικά σημαντική και θετική σχέση εμφανίζει ο παράγοντας «Χρήση του διαδικτύου για εμπορικούς/επαγγελματικούς σκοπούς» με τον παράγοντα «Ψηφιακή πολιτική

ενημέρωση» που καταδεικνύει ότι όσο αυξάνεται η αυτοπεποίθηση του δείγματος σε δεξιότητες που αφορούν την χρήση του διαδικτύου για πώληση προϊόντων ή υπηρεσιών, αναζήτηση εργασίας ή αποστολή αίτησης/βιογραφικού, και κλείσιμο ραντεβού με επαγγελματίες, αυξάνεται η αξιοποίηση του διαδικτύου για ενημέρωση σε κοινωνικοπολιτικά ζητήματα ή και διεθνή θέματα, η παρακολούθηση πολιτικών συναντήσεων ή τοπικών υποθέσεων μέσω του διαδικτύου, αλλά και η δεξιότητα αξιολόγησης των ειδήσεων από άποψη αξιοπιστίας, αλήθειας και ακρίβειας.

Σε αυτό το σημείο αξίζει να σημειωθεί ότι το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών που συμμετείχαν στην έρευνα ήταν κάτοχοι πτυχίου ΑΕΙ ή ΤΕΙ και μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών και πολλοί από αυτούς ήταν εκπαιδευτικοί. Σημειώνεται ότι περιοριστικό παράγοντα στην έρευνα αποτελεί η μέθοδος δειγματοληψίας (χιονοστιβάδα) καθώς επέφερε συγκέντρωση αποφοίτων κυρίως Πανεπιστημίων και ΤΕΙ και, δηλαδή υψηλού εκπαιδευτικού επιπέδου, αλλά και εκπαιδευτικών. Επιπλέον περιορισμός θεωρείται το γεγονός της έλλειψης ελέγχου της ακρίβειας των απαντήσεων και της ειλικρίνειας των ερωτηθέντων.

Συμπερασματικά λοιπόν ο πολίτης που έχει δεξιότητες επικοινωνίας μέσω των νέων τεχνολογιών, βρίσκει αξιοποιήσιμα τα ψηφιακά εργαλεία και στον τομέα της πολιτικής δράσης μέσω του διαδικτύου. Η ψηφιακή πολιτειότητα δεν αποτελεί εντέλει ζήτημα δεξιοτήτων. Εάν κάποιος θέλει να δρα ως ενεργός πολίτης θα χρησιμοποιήσει κάθε διαθέσιμο μέσο, και στην προκειμένη το διαδίκτυο προκειμένου να συμμετέχει στην πολιτική, οικοδομώντας τη σύγχρονη έκφραση της πολιτειότητας. Τέλος παρατηρείται ότι ο σεβασμός της ιδιωτικής ζωής και της προσωπικότητας του άλλου στο διαδίκτυο σχετίζεται με την αυτοπεποίθηση στη διαχείριση πληροφορίας, συνεπώς μιλάμε για ψηφιακή παιδεία (YuhyunPark, 2016), δηλαδή την ικανότητα εύρεσης, αξιολόγησης, αξιοποίησης, κατανομής και δημιουργίας περιεχομένου καθώς και ικανότητας στη σκέψη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Al-Rodhan, N. R. F. (2006). *Definitions of globalization: A comprehensive overview and a proposed definition*. Retrieved from <http://www.gcsp.ch/>
- Annas J., (2006), *Εισαγωγή στην Πολιτεία του Πλάτωνα*, μτφρ. Χρυσούλα Γραμμένου, εκδ. Καλέντη, Αθήνα
- Armağan, A. (2013). Kimlik yapılarında değişim ve sanallaşan kimlik sunumları: öğrenciler üzerine bir araştırma, *Online Akademik Bakış Dergisi*, Num: 37. pp.1-20.
- Balibar E., (1992), *Les frontières de la démocratie*, Ed. de la Découverte, Paris
- Berrío-Zapata, C., & Rojas-Hernández, H. (2014). The Digital Divide in the University: The Appropriation of ICT in Higher Education Students from Bogota, Colombia. *Comunicar*, 22(43), 133-142. doi: 10.3916/c43-2014-13
- Binatlı, C. (2011). Yeni teknolojiler ve kitabın geleceği üzerine birkaç söz, within “İletişim ve Teknoloji: Olanaklar, Uygulamalar, Sınırlar”, (Edt. Zeliha Hepkon), İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınları, pp.13-20.
- Blank G. & Groselj D. (2011). Dimensions of internet use: amount, variety, and types, *Inf. Commun. Soc.* 17 (4): 417–435, <http://dx.doi.org/10.1080/1369118x.2014>.
- Bleicher, J.-K. (2010). *Internet*. Konstanz: UVK Verlagsgesellschaft.
- Coleman J., (2006), *Ιστορία της πολιτικής σκέψης από την Αρχαία Ελλάδα μέχρι τους πρώτους χριστιανικούς χρόνους*, μτφρ. Γιώργος Χριστίδης, εκδ. Κριτική Επιστημονική Βιβλιοθήκη.
- Common Sense Media White Paper (March 2011). *Digital Literacy and Citizenship in the 21st Century: Educating, Empowering and Protecting America's Kids*. Retrieved from <http://www.commonsensemedia.org/sites/default/files/DigitalLiteracyandCitizenshipWhitePaperMar2011.pdf> 05.04.2013
- Dağtaş, E. (2007). *Internet, katılımcı demokrasi ve yurttaşlık hakları*, XII. Törkiye’de İnternet Konferansı, Ankara, pp. 254-266.
- Digital citizen - Griego – Deutsch, http://digital.atempo.at/el/Digital_citizen/, (ημ. Πρόσβασης 8/11/2019)

- D'Silva, R. (2013). Buzzle. Retrieved July 24, 2013, from Benefits of Corporate Business Instant Messaging: <http://www.buzzle.com/articles/benefits-of-corporate-businessinstant-messaging.html>
- DRC, 2018. Digital Citizenship Identity of schools wide: Country portraits. CARDET. Διαθέσιμο στο: https://digital-citizenship.org/documents/DRC_IO1-Digital-Citizenship-Profile-and-Identity_Cumulative-report_FV.pdf
- Dursun, D. (2001). (Edt.) Demokrasi Sorunu ve Törk Demokrasisi. İstanbul: Şehir Yayınları.
- Farmer, L. (2013). Digital Citizenship and Distance Education. *Advances In Library And Information Science*, 1-15. doi: 10.4018/978-1-4666-3688-0.ch001
- Giddens, A. (2013). *The consequences of modernity*. Cambridge: Polity Press
- Gunkel, D. (2003). Second Thoughts: Toward a Critique of the Digital Divide. *New Media & Society*, 5(4), 499-522. doi: 10.1177/146144480354003
- Hobbs, R., & Jensen, A. (2009). The past, present, and future of media literacy education. *Journal of Media Literacy Education*, 1, 1–11.
- Işıklı, Ş. (2014). Dijital költör ve Törkiye"de nevrimini kullanıcı profili. access in February 13, 2015.
[www.dijitalhayat.tv:“http://dijitalhayat.tv/yazarlar/dijital-kultur-ve-turkiyede-cevrimici-kullanici-profil](http://www.dijitalhayat.tv/yazarlar/dijital-kultur-ve-turkiyede-cevrimici-kullanici-profil)
- Işıklı, Ş. (2015). Digital Citizenship: An Actual Contribution to Theory of Participatory Democracy. *AJIT-E Online Academic Journal Of Information Technology*, 6(18), 21-37. doi: 10.5824/1309-1581.2015.1.002.x
- Isman, A. & Canan Gungoren O. (2014). Digital Citizenship. *TOJET- Turkish Online Journal of Educational Technology*, 13(1), 73-77
- Kim J., Lee H.Y., Christensen M.C., Merighi J.R. (2016). Technology access and use, and their associations with social engagement among older adults: do women and men differ? *J. Gerontol. B Psychol. Sci. Soc. Sci.* 72 (5) (2016) 836–845
<https://doi.org/10.1093/geronb/gbw123>.
- Kindersley, D. (2011), *Felsefe Kitabı*, Trans. Emel Lakşe, 1. Edition, İstanbul: Alfa Basın

Yayın.

- Kırık, A., & Özcan, A. (2014). Example of a Digital Activism: Smart Mobs. *AJIT-E: Online Academic Journal Of Information Technology*, 5(14), 61-78. doi: 10.5824/1309-1581.2014.1.004.x
- Kubow, P., Grossman, D., & Ninomiya, A. (2000). Multidimensional citizenship: Educational policy for the 21st century. *Citizenship for the 21st century: An international perspective on education* (pp. 131–150).
- Mossberger, K., Tolbert, C.J. & McNeal, R.S. (2011). *Digital Citizenship: The Internet, Society, and Participation*. The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, London, England.
- Nacak, O. (2014). Kamu politikalarının belirlenmesinde yeni iletişim araçları ve sosyal ağların rolü, *Akademik Bakış Dergisi*, Issue 46, (ISSN: 1694-528)
- Newhagen J.E. & Bucy E.P. (2004). Routes to media access, in: J.E. Newhagen, E.P. Bucy (Eds.), *Media Access: Social and Psychological Dimensions of New Technology Use*, Lawrence Erlbaum Associates, Mahwah, NJ, 2004, <https://goo.gl/7LUbn4>.
- Nordin, M., Ahmad, T., Zubairi, A., Ismail, N., Rahman, A., Trayek, F., & Ibrahim, M. (2016). Psychometric Properties of a Digital Citizenship Questionnaire. *International Education Studies*, 9(3), 71. doi: 10.5539/ies.v9n3p71
- Ozpolat, V. (2009). *Demokratik Vatandaşlık: Birlikte Yaşama Kóltóró*. İstanbul: Hegem Yayınları.
- Peonidis F. (2016) Citizenship. In: ten Have H. (eds) *Encyclopedia of Global Bioethics*. Springer, Cham
- Purvis T., & Hunt A., «Identity Versus Citizenship: Transformations in The Discourses and Practices of Citizenship», *Social & Legal Studies*, 8 (4), 1999, pp:457- 482.
- Ribble, M. (2008). Passport to digital citizenship: Journey toward appropriate technology use at school and at home. Retrieved from http://www.iste.org/learn/publications/learning-leading/issues/december-january2008-2009/passport-to-digital-citizenship_05.04.2013
- Ribble, M. (2009). Passport to digital citizenship: Journey toward appropriate technology use at school and at home. *Learning & Leading with Technology*, 36(4), 14–17.

- Ribble, M. (2011) *Digital citizenship in schools*. ISTE & Eurospan (London)
- Ribble, M.& Bailey, G. (2004a). Digital Citizenship: Focus Questions for Implementation. *Learning & Leading with Technology*. 32(2), 12-15.
- Ribble, M.& Bailey, G. (2007). *Digital Citizenship in Schools*. Washington, DC: ISTE. ISBN:978-1-56484-232-9.
- Ribble, M.& Bailey, G. (2007). *Digital Citizenship in Schools*. Washington, DC: ISTE. ISBN:978-1-56484-232- 9.
- Ribble, M., & Bailey, G. (2004b). Monitoring technology misuse & abuse. *Technology Horizons in Education*, 32(1), 22-25.
- Ribble, M., & Bailey, G. (2004c). Point of view on technology drivers' licenses. *District Administration*, 40(10), 85.
- Ribble, M., & Bailey, G. (2005). Teaching Digital Citizenship: When will it become a Priority for 21st Century Schools?. Retrieved from <http://www.digitalcitizenship.net/uploads/TeachingDC10.pdf> 05.04.2013
- Ribble, M., Bailey, G. & Ross, T.W. (2004). Addressing Appropriate Technology Behavior. *Learning & Leading with Technology*. 32(1), 6-12.
- Robinson, W. I. (2007). Theories of globalization. In G. Ritzer (Ed.), *The Blackwell companion to globalization* (p. 125). Oxford: Blackwell Publishing Ltd
- Şahin, A. etc. (2004). "Türkiye'de Demokrasiden e-Demokrasiye Geniş Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar", 3. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiriler Kitabı, pp. 253-262.
- Schuler, D. (2002). Digital Cities and Digital Citizens. *Digital Cities II: Computational and Sociological Approaches Lecture Notes in Computer Science*. 2362, 71-85.
- Swigger, N. (2012). The Online Citizen: Is Social Media Changing Citizens' Beliefs About Democratic Values?. *Political Behavior*, 35(3), 589-603. doi: 10.1007/s11109-012-9208-y
- Tingöy, Ö. (2009). *Bilişim Hağında Etik*. İstanbul: Avcıol Basım Yayın.
- Tirado-Morueta R., Hernando-Gómez Á., Aguaded-Gomez J.I. (2016). The capacity of elderly

- citizens to access digital media in Andalusia (Spain), *Inf. Commun. Soc.* 19 (10): 1427–1444.
- Tirado-Morueta R., Mendoza-Zambrano D.M., Aguaded-Gómez J.I., Marín-Gutiérrez I. (2017). Empirical study of a sequence of access to internet use in Ecuador, *Telematics Inf.* 34 (4): 171–183
- Tirado-Morueta, R., Aguaded-Gómez, J., & Hernando-Gómez, Á. (2018). The socio-demographic divide in Internet usage moderated by digital literacy support. *Technology In Society*, 55, 47-55. doi: 10.1016/j.techsoc.2018.06.001
- Üstüner, Y.& Keyman, E. (2012). Globalleşme, Katılımcı Demokrasi Ve Örgüt Sorunu. *Ekonomik Yaklaşım Dergisi*, pp.33-50.
- Van Deursen A.J.A.M. & Helsper E.J. (2015). A nuanced understanding of internet use and non-use amongst the elderly, *Eur. J. Commun.* 30 (2) (2015) 171–187, <http://dx.doi.org/10.1177/0267323115578059>
- Van Deursen A.J.A.M. & Van Dijk J.A.G.M. (2014). The digital divide shifts to differences in usage, *N. Media Soc.* 16 (3): 507–526, <http://dx.doi.org/10.1177/1461444813487959>.
- Yang, F. and Tamney, J. (2011). (Edt.) *Confucianism and Spiritual Tradition in Modern China and Beyond*. Neterlands: Koninklijke Brill NV.
- Yuhyun Park 2016. 8 digital skills we must teach our children. Retrieved from <https://www.weforum.org/agenda/2016/06/8-digital-skills-we-must-teach-our-children/>
- Zillien, N. & Hargittai E. (2009). Digital distinction: status-specific types of internet use, *Soc. Sci. Q.* 90 (2): 274–291, <http://dx.doi.org/10.1111/j.1540-6237.2009.00617.x>
- Βλάχος Γ. Κ., (1995), *Η δημοκρατική κοινωνία και ο πολίτης*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα
- Γκίντενς Α., (2001), *Ο κόσμος των ραγδαίων αλλαγών*, Μεταίχμιο, Αθήνα
- Γρόλλιος Γ. Δ., (1999), *Ιδεολογία αγωγή και εκπαιδευτική πολιτική: λόγος και πράξη των ευρωπαϊκών προγραμμάτων για την εκπαίδευση*, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα
- Καρακατσάνη Δ., (2003), *Εκπαίδευση και πολιτική διαπαιδαγώγηση*, Εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα

- Λιάγκουρα Ι. 2011. «Μελέτη και ανάλυση χαρακτηριστικών αντιπροσωπευτικού δείγματος ελληνικών ιστολογίων στο Συμμετοχικό Διαδίκτυο. ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ.Τμήμα «Επικοινωνία και ΜΜΕ» Κατεύθυνση: «Ψηφιακά Μέσα Επικοινωνίας και Περιβάλλοντα Αλληλεπίδρασης»
- Μπάλιας Σ, (2008), *Ενεργός πολίτης και εκπαίδευση*, (Συλλογικό έργο), Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα
- Μπότσιου, Μ. & Καραβάκου, Β. (2019). Πολίτης στην εποχή του Ηλεκτρονικού Διαφωτισμού.*Πρακτικά 28ου Διεθνούς Συνεδρίου Φιλοσοφίας «Διαφωτισμός: Παιδεία και Πολιτική»*, Ολυμπιακό Κέντρο Φιλοσοφίας και Παιδείας, 5-7 Ιουλίου 2019, Αρχαία Ολυμπία. Skepsis.
- Μπαμπινιώτης Γ., (1998), *ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ*, Εκδόσεις Κέντρο Λεξικολογίας Ε.Π.Ε., Επανεκτύπωση α΄ έκδοσης, Αθήνα
- Συνοδευτικό κείμενο, (2000), *Η Ελληνική φιλοσοφία από την αρχαιότητα έως τον 20ο αιώνα*, τόμος Α΄, ΕΛΠ 22, εκδ. ΕΑΠ, Πάτρα.
- Σωτηρόπουλος Δ., (2004), *Η άγνωστη κοινωνία πολιτών*, (συλλογικό έργο), Εκδόσεις Ποταμός, Αθήνα
- Τσέκερης Χ, *Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΤΟΥ ΨΗΦΙΑΚΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΚΑΙ Η ΨΗΦΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ*, <http://www.indeepanalysis.gr/paideia/h-paideia-tou-pshfiakou-polith-kai-h-pshfiakh-politikh>
- Τσέκερης Χ. 2016. Η Παιδεία του ψηφιακού πολίτη και η ψηφιακή πολιτική. InDeerAnalysis. Διαθέσιμο στο: <http://www.indeepanalysis.gr/paideia/h-paideia-tou-pshfiakou-polith-kai-h-pshfiakh-politikh>
- Φόστερ Τ. Μ., (2005), *Οικολογία και καπιταλισμός*, Μεταίχμιο, Αθήνα

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι - ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Ονομάζομαι Βαρβάρα Μπελερή και είμαι φοιτήτρια στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών "Δημόσιος Λόγος και Ψηφιακά Μέσα" του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας. Στο πλαίσιο της μεταπτυχιακής μου διατριβής θα σας παρακαλούσα να διαθέσετε λίγο από τον πολύτιμο χρόνο σας και να συμπληρώσετε το παρακάτω ερωτηματολόγιο ακολουθώντας τις οδηγίες. Το ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο, οι πληροφορίες εμπιστευτικές και θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά και μόνο για την παρούσα μελέτη. Ο χρόνος που απαιτείται για τη συμπλήρωσή του είναι δέκα λεπτά. Σας ευχαριστώ.

1. Παρακαλώ σημειώστε τι αντανακλά καλύτερα την άποψη και τη συμπεριφορά σας για κάθε μια από τις παρακάτω δηλώσεις (κλίμακα απαντήσεων: Διαφωνώ απόλυτα- Μάλλον διαφωνώ - Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ - Μάλλον συμφωνώ - Συμφωνώ απόλυτα).

	Διαφωνώ απόλυτα	Μάλλον διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ/ ούτε διαφωνώ	Μάλλον συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
1. Σχολιάζω, όπου είναι δυνατόν, τις απόψεις άλλων ατόμων σε διαδικτυακές σελίδες ειδήσεων, blogs, μέσα κοινωνικής δικτύωσης					
2. Αξιολογώ τις ειδήσεις που διαβάζω στο διαδίκτυο από άποψη αξιοπιστίας, αλήθειας και ακρίβειας					
3. Πιστεύω ότι η διαδικτυακή συμμετοχή είναι ένας αποτελεσματικός τρόπος για να ασχοληθείς με πολιτικά ή κοινωνικά ζητήματα					
4. Μερικές φορές επιχειρώ μέσω ηλεκτρονικών μεθόδων να έρθω σε					

επαφή, για ένα ζήτημα που είναι σημαντικό για μένα, με κυβερνητικά στελέχη ή με τοπικούς φορείς διοίκησης					
5. Παρακολουθώ πολιτικές συναντήσεις ή δημόσια φόρουμ για υποθέσεις του τόπου μου μέσω ηλεκτρονικών μεθόδων (διαδίκτυο κ.λπ.)					
6. Είμαι κοινωνικά ή πολιτικά ενεργός πιο πολύ μέσω του διαδικτύου και όχι δια ζώσης					
7. Νομίζω ότι η ηλεκτρονική συμμετοχή προωθεί την δια ζώσης συμμετοχή					
8. Νομίζω ότι μόνο λίγοι άνθρωποι ή οργανώσεις ελέγχουν τις περισσότερες πληροφορίες που λαμβάνουμε μέσω του διαδικτύου					
9. Νομίζω ότι η ηλεκτρονική συμμετοχή είναι ένας αποτελεσματικός τρόπος να κάνω μια αλλαγή σε κάτι που πιστεύω ότι είναι άδικο					
10. Χρησιμοποιώ το Διαδίκτυο για να συμμετάσχω σε κοινωνική αλλαγή ή διαμαρτυρία					
11. Νομίζω ότι μου					

δίνεται η δυνατότητα να επανεξετάσω τις πεποιθήσεις μου σχετικά με ένα συγκεκριμένο ζήτημα / θέμα όταν χρησιμοποιώ το διαδίκτυο					
12. Ανήκω σε ομάδες στο διαδίκτυο που ασχολούνται με πολιτικά ή κοινωνικά ζητήματα					
13. Συχνά δημοσιεύω τις σκέψεις και τις απόψεις μου για κοινωνικοπολιτικά ζητήματα στο διαδίκτυο					
14. Εκφράζω τη γνώμη μου διαδικτυακά για να αμφισβητήσω τις κυρίαρχες προοπτικές ή το statusquo σε σχέση με πολιτικά ή κοινωνικά ζητήματα					
15. Συμμετέχω ενεργά στις δράσεις του συλλογικού επαγγελματικού οργάνου που ανήκω					
16. Δουλεύω εθελοντικά για πολιτικό κόμμα ή υποψήφιο μέσω διαδικτυακών μεθόδων					
17. Συνεργάζομαι με άλλους διαδικτυακά για την επίλυση τοπικών, εθνικών ή παγκόσμιων ζητημάτων					
18. Συμμετέχω σε					

διαδικτυακές εκστρατείες υπογραφών σχετικά με κοινωνικά, πολιτιστικά, πολιτικά ή οικονομικά ζητήματα					
19. Διοργανώνω εκστρατείες σχετικά με κοινωνικά, πολιτιστικά, πολιτικά ή οικονομικά ζητήματα στο διαδίκτυο					
20. Προσφέρω εθελοντική εργασία στην τοπική κοινότητά χρησιμοποιώντας το διαδίκτυο					
21. Προσφέρω εθελοντική εργασία στην τοπική κοινότητά χωρίς τη χρήση διαδικτύου					
22. Συμμετέχω στο μπούκοτάζ υπηρεσιών ή προϊόντων					
23. Συμμετέχω σε διαμαρτυρίες ή διαδηλώσεις					
24. Προσφέρω δωρεά χρημάτων σε φιλανθρωπικές εκστρατείες οργανισμών ή ατόμων					
25. Προσφέρω εθελοντική εργασία σε φιλανθρωπικό σωματείο ή περιβαλλοντική ομάδα					
26. Προσφέρω εθελοντική εργασία στην τοπική					

εκκλησία					
27. Θεωρώ ότι τα ζητήματα που συνδέονται με το διαδίκτυο επηρεάζουν τη ζωή μου					
28. Νιώθω ότι τα προσωπικά μου δεδομένα είναι ασφαλή όταν χρησιμοποιώ το διαδίκτυο					
29. Είμαι προσεκτικός με τα αισθήματα των άλλων όταν εκφράζω γραπτώς τη γνώμη μου στο διαδίκτυο					
30. Μερικές φορές κατεβάζω υλικό παράνομα από το διαδίκτυο					
31. Μερικές φορές χρησιμοποιώ προσβλητική γλώσσα σε διαδικτυακούς τόπους που είναι εξασφαλισμένη η ανωνυμία					
32. Μερικές φορές δημοσιεύω εικόνες και βίντεο από άτομα που γνωρίζω χωρίς την έγκρισή τους					
33. Μπορώ να έχω πρόσβαση σε ψηφιακές τεχνολογίες ανά πάσα στιγμή					
34. Είμαι ικανός να χρησιμοποιώ ψηφιακές τεχνολογίες για να πετύχω τους στόχους μου					
35. Μπορώ να					

χρησιμοποιώ το διαδίκτυο για να βρίσκω πληροφορίες που χρειάζομαι					
36. Μπορώ να χρησιμοποιώ το διαδίκτυο για να βρίσκω και να κατεβάζω εφαρμογές που μου είναι χρήσιμες					
37. Απολαμβάνω να επικοινωνώ με άλλους διαδικτυακά					
38. Απολαμβάνω να συνεργάζομαι με άλλα άτομα διαδικτυακά περισσότερο από ότι όταν βρίσκομαι με αυτά δια ζώσης					
39. Είμαι περισσότερο ενημερωμένος σε κοινωνικοπολιτικά ζητήματα μέσα από τη χρήση του διαδικτύου					
40. Είμαι περισσότερο ενημερωμένος για διεθνή θέματα μέσα από τη χρήση του διαδικτύου					
41. Δημοσιεύω βίντεο, φωτογραφίες και μηνύματα στο διαδίκτυο με σκοπό να εκφράσω ελεύθερα τα συναισθήματα, τις σκέψεις και τις απόψεις μου					

2. Πόση αυτοπεπεποίθηση αισθάνεστε στο να εκτελείτε τις ακόλουθες ενέργειες; Οι απαντήσεις κυμαίνονται από το 1= Καμία αυτοπεποίθηση έως και το 5= υψηλή αυτοπεποίθηση.

	1	2	3	4	5
--	---	---	---	---	---

1. Αναζήτηση πληροφοριών στο διαδίκτυο σχετικά με αγαθά και υπηρεσίες					
2. Ανάκτηση πληροφοριών από ιστοσελίδες δημόσιων φορέων					
3. Ανάγνωση ή λήψη διαδικτυακών ειδήσεων					
4. Αντιγραφή ή μετακίνηση αρχείου ή φακέλου					
5. Αποστολή / λήψη μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου					
6. Αναζήτηση πληροφοριών σχετικών με την υγεία					
7. Τηλεφώνημα μέσω διαδικτύου/βιντεοκλήσεις μέσω διαδικτύου					
8. Συμμετοχή σε κοινωνικά δίκτυα					
9. Ανταλλαγή μηνυμάτων (chatting) με χρήση έξυπνων τηλεφώνων (smartphones)					
10. Ανάρτηση μηνυμάτων σε διαδικτυακές τοποθεσίες ανταλλαγής μηνυμάτων					
11. Δημιουργία, ανάρτηση και διαμοιρασμός περιεχομένου σε ιστοσελίδες					
12. Δημιουργία ιστοσελίδων ή blogs					
13. Σύνταξη προγράμματος υπολογιστή χρησιμοποιώντας κάποια γλώσσα προγραμματισμού					
14. Χρησιμοποίηση των εργαλείων αντιγραφής και επικόλλησης για δημιουργία αντιγράφων ή μετακίνηση πληροφοριών σε ένα έγγραφο					
15. Δημιουργία διαδικτυακών παρουσιάσεων με χρήση λογισμικού παρουσίασης, οι οποίες να περιλαμβάνουν πολυμέσα π.χ. εικόνες, ήχος, βίντεο ή γραφήματα					
16. Χρησιμοποίηση των βασικών αριθμητικών τύπων πρόσθεσης, αφαίρεσης, πολλαπλασιασμού ή διαίρεσης αριθμών σε ένα υπολογιστικό φύλλο.					
17. Χρήση κάθε είδους λογισμικού ασφαλείας ή εργαλείου (αντι-ικό , αντι-spam, τείχος προστασίας, κλπ.) με σκοπό την προστασία του υπολογιστή και των δεδομένων					
18. Τακτική ενημέρωση ενός ή περισσότερων προϊόντων ασφαλείας					
19. Σύνδεση και εγκατάσταση νέων συσκευών στον υπολογιστή					
20. Εγκατάσταση ενός νέου ή αντικατάσταση ενός παλιού λειτουργικού συστήματος					
21. Τροποποίηση ή επαλήθευση της ρύθμισης παραμέτρων των εφαρμογών λογισμικού					
22. Συμμετοχή σε διαδικτυακά μαθήματα (π.χ. συμμετοχή σε MOOC)					
23. Αγορά ή παραγγελία αγαθών ή υπηρεσιών για ιδιωτική χρήση χρησιμοποιώντας το διαδίκτυο					
24. Πώληση προϊόντων ή υπηρεσιών διαδικτυακά					

25. Αναζήτηση εργασίας ή αποστολή αίτησης/βιογραφικού					
26. Χρήση διαδικτύου για τραπεζικές συναλλαγές (π.χ. διαδικτυακή πρόσβαση σε τραπεζικό λογαριασμό, πληρωμή λογαριασμών διαδικτυακά κλπ)					
27. Κλείσιμο ραντεβού με επαγγελματίες (ειδικευμένους εργάτες / ειδικούς / τεχνικούς) μέσω μιας ιστοσελίδας					

3. Ποια συσκευή χρησιμοποιείτε συνήθως για να συνδεθείτε στο διαδίκτυο;

- Κινητό τηλέφωνο
- Tablet
- Ηλεκτρονικό υπολογιστή ή και λάπτοπ

4. Από που ενημερώνεστε συνήθως για τα κοινωνικά, πολιτικά, οικονομικά και πολιτισμικά θέματα;

- Διαδικτυακές σελίδες ειδήσεων
- Σελίδες μέσω κοινωνικής δικτύωσης
- Blogs
- Τηλεόραση
- Ραδιόφωνο
- Εφημερίδες

5. Πόσο συχνά χρησιμοποιείτε το διαδίκτυο για

	Ποτέ	Λιγότερο από μια φορά τον μήνα	Μηνιαία	Εβδομαδιαία	Καθημερινά
Διασκέδαση (μουσική, ταινίες κλπ)					
Έρευνα για εργασία στις σπουδές / για την εργασία					
Για ενημέρωση					
Για κοινωνική δικτύωση					

6. Φύλο

- Άνδρας
- Γυναίκα

7. Ηλικία

- 18-24
- 25-34
- 35-44
- 45-54
- Πάνω από 54

8. Ποιο είναι το υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης που έχετε ολοκληρώσει;

- Δημοτικό
- Γυμνάσιο
- Λύκειο
- ΙΕΚ
- Πανεπιστήμιο/ΤΕΙ
- Μεταπτυχιακό
- Διδακτορικό

9. Οικογενειακή κατάσταση

- Έγγαμος/μη
- Άγαμος/μη
- Χήρος/α
- Διαζευγμένος/νη

10. Έχετε στο νοικοκυριό σας (στο ίδιο σπίτι) άτομα ηλικίας κάτω των 16 ετών;

- Ναι
- Όχι

11. Επάγγελμα

- Εκπαιδευτικός
- Αγρότης
- Έχω δική μου επιχείρηση
- Ιδιωτικός υπάλληλος
- Δημόσιος υπάλληλος
- Φοιτητής/τρια

- Οικιακά
- Συνταξιούχος
- Άλλο:

12. Είστε κάτοικος αστικής ή αγροτικής περιοχής;

- Αστικής
- Αγροτικής

13. Ατομικό μηνιαίο εισόδημα

- Μέχρι 750 €
- 751-1100 €
- 1001 – 1450 €
- 1451 - 1800 €
- 1801 – 2200 €
- 2201€ και άνω

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ – ΠΑΡΑΓΟΝΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ Q1 ΚΑΙ Q2

Πίνακες αξιοπιστίας της πολυμεταβλητής Q1

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
0,833	17

Item-Total Statistics

		Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Q1.2	2. Αξιολογώ τις ειδήσεις που διαβάζω στο διαδίκτυο από άποψη αξιοπιστίας, αλήθειας και ακρίβειας	39,34	108,538	0,170	0,838
Q1.40	4. Μερικές φορές επιχειρώ μέσω ηλεκτρονικών μεθόδων να έρθω σε επαφή, για ένα ζήτημα που είναι σημαντικό για μένα, με κυβερνητικά στελέχη ή με τοπικούς φορείς διοίκησης	40,77	100,611	0,460	0,823
Q1.5	5. Παρακολουθώ πολιτικές συναντήσεις ή δημόσια φόρουμ για υποθέσεις του τόπου μου μέσω ηλεκτρονικών μεθόδων (διαδίκτυο κ.λπ.)	40,10	100,298	0,460	0,822
Q1.6	6. Είμαι κοινωνικά ή πολιτικά ενεργός πιο πολύ μέσω του διαδικτύου και όχι δια ζώσης	41,00	102,532	0,411	0,825
Q1.10	10. Χρησιμοποιώ το Διαδίκτυο για να συμμετάσχω σε κοινωνική αλλαγή ή διαμαρτυρία	40,58	97,923	0,586	0,815
Q1.12	12. Ανήκω σε ομάδες στο διαδίκτυο που ασχολούνται με πολιτικά ή κοινωνικά ζητήματα	41,19	99,245	0,534	0,818
Q1.13	13. Συχνά δημοσιεύω τις σκέψεις και τις απόψεις μου για κοινωνικοπολιτικά ζητήματα στο διαδίκτυο	41,27	96,805	0,627	0,813
Q1.14	14. Εκφράζω τη γνώμη μου διαδικτυακά για να αμφισβητήσω τις κυρίαρχες προοπτικές ή το status quo σε σχέση με πολιτικά ή κοινωνικά ζητήματα	41,19	96,312	0,651	0,811

Q1.16	16. Δουλεύω εθελοντικά για πολιτικό κόμμα ή υποψήφιο μέσω διαδικτυακών μεθόδων	41,84	105,459	0,340	0,829
Q1.17	17. Συνεργάζομαι με άλλους διαδικτυακά για την επίλυση τοπικών, εθνικών ή παγκόσμιων ζητημάτων	41,07	97,137	0,605	0,814
Q1.18	18. Συμμετέχω σε διαδικτυακές εκστρατείες υπογραφών σχετικά με κοινωνικά, πολιτιστικά, πολιτικά ή οικονομικά ζητήματα	40,79	96,252	0,598	0,814
Q1.19	19. Διοργανώνω εκστρατείες σχετικά με κοινωνικά, πολιτιστικά, πολιτικά ή οικονομικά ζητήματα στο διαδίκτυο	41,60	100,140	0,545	0,818
Q1.20	20. Προσφέρω εθελοντική εργασία στην τοπική κοινότητά χρησιμοποιώντας το διαδίκτυο	41,25	100,728	0,496	0,821
Q1.31	31. Μερικές φορές χρησιμοποιώ προσβλητική γλώσσα σε διαδικτυακούς τόπους που είναι εξασφαλισμένη η ανωνυμία	41,98	112,555	0,021	0,843
Q1.32	32. [Μερικές φορές δημοσιεύω εικόνες και βίντεο από άτομα που γνωρίζω χωρίς την έγκρισή τους	42,07	111,701	0,081	0,839
Q1.39	39. Είμαι περισσότερο ενημερωμένος σε κοινωνικοπολιτικά ζητήματα μέσα από τη χρήση του διαδικτύου	39,93	104,206	0,339	0,829
Q1.40	40. Είμαι περισσότερο ενημερωμένος για διεθνή θέματα μέσα από τη χρήση του διαδικτύου	39,71	105,518	0,309	0,830

Πίνακες της διερευνητικής παραγοντικής ανάλυσης για την πολυμεταβλητή Q1

KMO and Bartlett's Test

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		0,822
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	1326,098
	df	120
	Sig.	0,000

Anti-image Matrices

	Q1.2	Q1.5	Q1.6	Q1.10	Q1.12	Q1.13	Q1.14	Q1.16	Q1.17	Q1.18	Q1.19	Q1.20	Q1.31	Q1.32	Q1.39	Q1.40
Anti-image Correlation																
Q1.2	,822 _a	-0,227	0,045	-0,059	0,000	0,057	0,006	0,153	0,130	0,032	0,043	0,000	0,181	0,111	0,065	0,163
Q1.5	-0,227	,879 _a	0,147	-0,137	-0,151	0,024	-0,004	0,029	0,076	0,065	0,104	0,042	0,076	0,057	0,047	0,108
Q1.6	0,045	-0,147	,861 _a	-0,042	-0,020	0,119	0,024	0,117	0,045	0,044	0,104	0,171	0,095	0,065	0,087	0,063
Q1.10	-0,059	-0,137	0,042	,915 _a	-0,025	0,004	-0,205	0,005	0,020	0,153	0,010	0,090	0,030	0,030	0,193	0,064
Q1.12	0,000	-0,151	0,020	-0,025	,863 _a	0,013	-0,258	0,132	0,012	0,263	0,080	0,009	0,038	0,072	0,122	0,169
Q1.13	0,057	-0,024	0,119	0,004	-0,013	,799 _a	-0,649	0,015	0,115	0,048	0,077	0,089	0,135	0,158	0,056	0,066
Q1.14	0,006	-0,004	0,024	-0,205	-0,258	0,649	,795 _a	0,047	0,040	0,052	0,042	0,019	0,086	0,125	0,010	0,020
Q1.16	0,153	-0,029	0,117	0,005	-0,132	0,015	-0,047	,857 _a	0,174	0,060	0,202	0,033	0,143	0,084	0,053	0,134
Q1.17	-0,130	0,076	0,045	-0,020	-0,012	0,115	-0,040	0,174	,881 _a	0,310	0,199	0,194	0,046	0,056	0,057	0,052
Q1.18	-0,032	-0,065	0,044	-0,153	-0,263	0,048	0,052	0,060	0,310	,860 _a	0,219	0,028	0,026	0,113	0,011	0,093
Q1.19	0,043	-0,104	0,104	-0,010	0,080	0,077	-0,042	0,202	0,199	0,219	,871 _a	0,270	0,010	0,053	0,039	0,017
Q1.20	0,000	0,042	0,171	-0,090	0,009	0,089	-0,019	0,033	0,194	0,028	0,270	,887 _a	0,030	0,085	0,060	0,022
Q1.31	0,181	0,076	0,095	0,030	0,038	0,135	-0,086	0,143	0,046	0,026	0,010	0,030	,683 _a	0,378	0,045	0,019
Q1.32	0,111	0,057	0,065	0,030	-0,072	0,158	0,125	0,084	0,056	0,113	0,053	0,085	0,378	,707 _a	0,024	0,054
Q1.39	-0,065	-0,047	0,087	-0,193	-0,122	0,056	-0,010	0,053	0,057	0,011	0,039	0,060	0,045	0,024	,696 _a	0,632
Q1.40	-0,163	-0,108	0,063	0,064	0,169	0,066	-0,020	0,134	0,052	0,093	0,017	0,022	0,019	0,054	0,632	,687 _a

a. Measures of Sampling Adequacy(MSA)

TotalVarianceExplained

Component	InitialEigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	4,821	30,131	30,131	4,821	30,131	30,131	4,319	26,991	26,991
2	2,716	16,975	47,106	2,716	16,975	47,106	2,582	16,138	43,129
3	1,353	8,456	55,562	1,353	8,456	55,562	1,989	12,433	55,562
4	0,996	6,222	61,784						
5	0,846	5,290	67,074						
6	0,769	4,805	71,879						
7	0,674	4,213	76,092						
8	0,608	3,799	79,891						
9	0,586	3,663	83,554						
10	0,524	3,272	86,826						
11	0,515	3,217	90,043						
12	0,455	2,844	92,887						
13	0,382	2,385	95,272						
14	0,325	2,032	97,304						
15	0,246	1,540	98,843						
16	0,185	1,157	100,000						

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Πίνακες αξιοπιστίας της πολυμεταβλητής Q2

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
0,953	27

Item-Total Statistics

		Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Q2.1	1. Αναζήτηση πληροφοριών στο διαδίκτυο σχετικά με αγαθά και υπηρεσίες	87,05	580,205	0,680	0,951
Q2.2	2. Ανάκτηση πληροφοριών από ιστοσελίδες δημόσιων φορέων	87,21	582,478	0,657	0,951
Q2.3	3. Ανάγνωση ή λήψη διαδικτυακών ειδήσεων	86,94	586,319	0,593	0,952
Q2.4	4. Αντιγραφή ή μετακίνηση αρχείου ή φακέλου	87,00	577,983	0,690	0,951
Q2.5	5. Αποστολή / λήψη μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου	86,73	585,300	0,629	0,951
Q2.6	6. Αναζήτηση πληροφοριών σχετικών με την υγεία	87,15	587,270	0,540	0,952
Q2.7	7. Τηλεφώνημα μέσω διαδικτύου/βιντεοκλήσεις μέσω διαδικτύου	87,10	579,727	0,626	0,951
Q2.8	8. Συμμετοχή σε κοινωνικά δίκτυα	87,54	574,334	0,662	0,951
Q2.9	9. Ανταλλαγή μηνυμάτων (chatting) με χρήση έξυπνων τηλεφώνων (smartphones)	87,36	572,985	0,671	0,951
Q2.10	10. Ανάρτηση μηνυμάτων σε διαδικτυακές τοποθεσίες ανταλλαγής μηνυμάτων	87,81	570,406	0,679	0,951
Q2.11	11. Δημιουργία, ανάρτηση και διαμοιρασμός περιεχομένου σε ιστοσελίδες	87,98	571,783	0,693	0,951
Q2.12	12. Δημιουργία ιστοσελίδων ή blogs	88,46	580,503	0,569	0,952
Q2.13	13. Σύνταξη προγράμματος υπολογιστή χρησιμοποιώντας κάποια γλώσσα προγραμματισμού	88,93	596,702	0,338	0,954
Q2.14	14. Χρησιμοποίηση των εργαλείων αντιγραφής και επικόλλησης για δημιουργία αντιγράφων ή μετακίνηση πληροφοριών σε ένα έγγραφο	87,11	573,154	0,717	0,951
Q2.15	15. Δημιουργία διαδικτυακών παρουσιάσεων με χρήση λογισμικού παρουσίασης, οι οποίες να περιλαμβάνουν πολυμέσα π.χ. εικόνες, ήχος, βίντεο ή γραφήματα	87,75	569,315	0,691	0,951

Q2.16	16. Χρησιμοποίηση των βασικών αριθμητικών τύπων πρόσθεσης, αφαίρεσης, πολλαπλασιασμού ή διαίρεσης αριθμών σε ένα υπολογιστικό φύλλο.	87,41	572,234	0,697	0,951
Q2.17	17. Χρήση κάθε είδους λογισμικού ασφαλείας ή εργαλείου (αντι-ικό , αντι-spm, τείχος προστασίας, κλπ.) με σκοπό την προστασία του υπολογιστή και των δεδομένων	87,60	574,546	0,672	0,951
Q2.18	18. Τακτική ενημέρωση ενός ή περισσότερων προϊόντων ασφαλείας	87,69	573,739	0,720	0,951
Q2.19	19. Σύνδεση και εγκατάσταση νέων συσκευών στον υπολογιστή	87,55	573,155	0,737	0,950
Q2.20	20. Εγκατάσταση ενός νέου ή αντικατάσταση ενός παλιού λειτουργικού συστήματος	88,05	577,421	0,613	0,952
Q2.21	21. Τροποποίηση ή επαλήθευση της ρύθμισης παραμέτρων των εφαρμογών λογισμικού	88,30	576,584	0,656	0,951
Q2.22	22. Συμμετοχή σε διαδικτυακά μαθήματα (π.χ. συμμετοχή σε MOOC)	88,04	577,981	0,579	0,952
Q2.23	23. Αγορά ή παραγγελία αγαθών ή υπηρεσιών για ιδιωτική χρήση χρησιμοποιώντας το διαδίκτυο	87,18	575,511	0,684	0,951
Q2.24	24. Πώληση προϊόντων ή υπηρεσιών διαδικτυακά	88,43	582,450	0,535	0,952
Q2.25	25. Αναζήτηση εργασίας ή αποστολή αίτησης/βιογραφικού	87,60	573,656	0,667	0,951
Q2.26	26. Χρήση διαδικτύου για τραπεζικές συναλλαγές (π.χ. διαδικτυακή πρόσβαση σε τραπεζικό λογαριασμό, πληρωμή λογαριασμών διαδικτυακά κλπ)	87,24	576,666	0,616	0,952
Q2.27	27. Κλείσιμο ραντεβού με επαγγελματίες (ειδικευμένους εργάτες / ειδικούς / τεχνικούς) μέσω μιας ιστοσελίδας	87,80	571,829	0,695	0,951

Πίνακες της διερευνητικής παραγοντικής ανάλυσης για την πολυμεταβλητή Q2

KMO and Bartlett's Test

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		0,938
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	4672,906
	df	325
	Sig.	0,000

	Q21	Q22	Q23	Q24	Q25	Q26	Q27	Q28	Q29	Q210	Q211	Q212	Q213	Q214	Q215	Q216	Q217	Q218	Q219	Q220	Q221	Q223	Q224	Q225	Q226	Q227	
Average Coefficient	Q21	.949	-.0318	-.0176	-.0143	-.0032	-.0255	-.0072	0.0015	0.0029	-.0070	0.0122	0.0014	-.0026	0.0068	0.0084	-.0010	0.0029	-.0079	-.0110	0.0087	-.0076	-.0160	0.0002	-.0085	-.0090	0.0046
	Q22	-.0318	.941	-.0260	-.0076	-.0126	-.0083	0.0182	-.0129	-.0043	0.0129	-.0071	0.0019	0.0010	0.0091	-.0020	0.0075	-.0001	-.0080	-.0064	-.0090	0.0111	-.0058	0.0080	-.0075	-.0045	-.0163
	Q23	-.0176	-.0260	.950	-.0152	-.0128	-.0094	-.0084	0.0128	-.0080	-.0204	0.0005	-.0059	-.0022	0.0028	0.0009	0.0019	0.0120	0.0024	-.0052	0.0014	0.0045	-.0016	0.0132	-.0011	-.0086	0.0029
	Q24	-.0143	-.0076	-.0152	.943	-.0141	-.0051	-.0137	-.0107	0.0075	-.0008	0.0104	-.0075	0.0109	-.0406	-.0143	-.0097	-.0052	0.0069	0.0068	-.0052	-.0057	0.0103	0.0032	0.0024	0.0023	0.0092
	Q25	-.0032	-.0126	-.0128	-.0141	.954	-.0196	0.0008	-.0041	-.0164	0.0096	-.0085	0.0079	-.0033	-.0239	0.0022	-.0055	-.0012	-.0037	0.0023	-.0046	0.0069	-.0007	0.0077	0.0057	-.0162	0.0133
	Q26	-.0255	-.0083	-.0094	-.0051	-.0196	.939	-.0031	-.0067	-.0023	-.0027	0.0093	0.0021	-.0019	0.0015	0.0077	0.0008	-.0014	-.0030	0.0112	0.0186	-.0192	-.0005	-.0054	0.0002	0.0124	-.0163
	Q27	-.0072	0.0182	-.0084	-.0137	0.0008	-.0031	.940	-.0180	-.0385	-.0102	0.0077	0.0005	-.0062	-.0002	0.0023	0.0014	-.0060	0.0086	-.0049	0.0075	-.0045	-.0080	0.0041	0.0090	-.0071	-.0107
	Q28	0.0015	-.0129	0.0128	-.0107	-.0041	-.0057	-.0180	.949	-.0047	-.0334	-.0159	-.0055	0.0061	-.0021	0.0112	-.0096	0.0091	-.0006	-.0017	-.0025	0.0091	-.0031	-.0154	-.0004	0.0041	-.0020
	Q29	0.0029	-.0043	-.0080	0.0075	-.0164	-.0023	-.0385	-.0047	.942	-.0109	-.0184	0.0143	0.0096	0.0061	-.0103	-.0018	0.0062	-.0015	-.0107	-.0047	0.0047	-.0112	-.0133	-.0078	-.0024	0.0123
	Q210	-.0070	0.0129	-.0204	-.0008	0.0096	-.0027	-.0102	-.0334	-.0109	.925	-.0355	-.0063	-.0013	-.0035	-.0113	0.0210	-.0121	-.0061	0.0080	-.0032	0.0155	0.0012	-.0018	-.0086	-.0021	-.0027
	Q211	0.0122	-.0071	0.0005	0.0104	-.0085	0.0093	0.0077	-.0159	-.0184	-.0355	.924	-.0330	0.0049	-.0071	0.0060	-.0094	0.0082	-.0085	-.0018	0.0102	-.0224	0.0027	-.0086	0.0059	0.0061	-.0100
	Q212	0.0014	0.0019	-.0059	-.0075	0.0079	0.0021	0.0005	-.0055	0.0143	-.0063	-.0330	.918	-.0397	0.0064	-.0102	-.0010	-.0135	0.0085	-.0054	-.0003	-.0016	-.0044	-.0063	0.0005	0.0023	-.0031
	Q213	-.0026	0.0010	-.0022	0.0109	-.0033	-.0019	-.0062	0.0061	0.0096	-.0013	0.0049	-.0397	.888	0.0024	-.0097	-.0081	0.0038	-.0066	0.0093	-.0086	-.0240	0.0165	-.0110	0.0008	0.0057	0.0024
	Q214	0.0068	0.0091	0.0028	-.0406	-.0239	0.0015	-.0002	-.0021	0.0051	-.0035	-.0071	0.0064	0.0024	.938	-.0129	-.0179	0.0034	-.0008	-.0231	0.0037	0.0057	-.0184	0.0105	-.0020	0.0016	-.0146
	Q215	0.0084	-.0020	0.0009	-.0143	0.0022	0.0077	0.0023	0.0112	-.0103	-.0113	0.0060	-.0102	-.0097	-.0129	.961	-.0192	-.0021	-.0073	-.0099	0.0046	-.0111	0.0080	-.0191	0.0018	-.0026	-.0043
	Q216	-.0010	0.0075	0.0019	-.0097	-.0055	0.0008	0.0014	-.0096	-.0018	0.0210	-.0094	-.0010	-.0081	-.0179	-.0192	.955	-.0115	-.0153	0.0045	0.0008	-.0001	-.0092	0.0105	-.0230	-.0058	0.0040
	Q217	0.0029	-.0001	0.0120	-.0052	-.0012	-.0014	-.0060	0.0091	0.0052	-.0121	0.0082	-.0135	0.0038	0.0034	-.0021	-.0115	.918	-.0528	-.0176	-.0143	0.0035	-.0153	0.0115	-.0081	-.0084	0.0132
	Q218	-.0079	-.0080	0.0024	0.0069	-.0037	-.0030	0.0086	-.0006	-.0015	-.0051	-.0085	0.0085	-.0066	-.0008	-.0073	-.0153	-.0528	.938	-.0125	0.0008	-.0095	0.0079	-.0023	0.0072	0.0051	-.0084
	Q219	-.0110	-.0064	-.0052	0.0068	0.0023	0.0112	-.0049	-.0017	-.0107	0.0080	-.0018	-.0054	0.0093	-.0231	-.0099	0.0045	-.0176	-.0125	.957	-.0214	-.0146	0.0142	0.0002	-.0056	0.0097	-.0058
	Q220	0.0087	-.0090	0.0014	-.0052	-.0046	0.0186	0.0075	-.0025	-.0047	-.0032	0.0102	-.0003	-.0086	0.0037	0.0046	0.0008	-.0143	0.0008	-.0214	.909	-.0538	-.0056	-.0132	0.0049	-.0108	0.0027
	Q221	-.0076	0.0111	0.0045	-.0057	0.0069	-.0192	-.0045	0.0091	0.0047	0.0155	-.0224	-.0016	-.0240	0.0067	-.0111	-.0001	0.0035	-.0095	-.0146	-.0538	.904	-.0051	0.0038	-.0031	-.0063	-.0050
	Q223	-.0160	-.0058	-.0016	0.0103	-.0007	-.0005	-.0080	-.0031	-.0112	0.0012	0.0027	-.0044	0.0165	-.0184	0.0080	-.0092	-.0153	0.0079	0.0142	-.0056	-.0051	.958	-.0181	-.0053	-.0057	-.0129
	Q224	0.0002	0.0080	0.0132	0.0032	0.0077	-.0054	0.0041	-.0154	-.0133	-.0018	-.0086	-.0063	-.0110	0.0105	-.0191	0.0105	0.0115	-.0023	0.0002	-.0132	0.0038	-.0181	.916	-.0277	-.0125	-.0027
	Q225	-.0085	-.0075	-.0011	0.0024	0.0057	0.0002	0.0090	-.0004	-.0078	-.0086	0.0059	0.0005	0.0008	-.0020	0.0018	-.0230	-.0081	0.0072	-.0056	0.0049	-.0031	-.0053	-.0277	.951	0.0085	-.0261
	Q226	-.0090	-.0045	-.0086	0.0023	-.0162	0.0124	-.0071	0.0041	-.0024	-.0021	0.0051	0.0023	0.0057	0.0016	-.0026	-.0058	-.0084	0.0051	0.0097	-.0108	-.0053	-.0057	-.0125	0.0085	.955	-.0277
	Q227	0.0046	-.0163	0.0029	0.0092	0.0133	-.0163	-.0107	-.0020	0.0123	-.0027	-.0100	-.0031	0.0024	-.0146	-.0043	0.0040	0.0132	-.0084	-.0058	0.0027	-.0050	-.0129	-.0027	-.0261	-.0277	.943

a. Measures of Sampling Adequacy (MSA)

Total Variance Explained

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	12,061	46,388	46,388	12,061	46,388	46,388	6,445	24,788	24,788
2	3,142	12,085	58,474	3,142	12,085	58,474	5,757	22,143	46,931
3	1,637	6,296	64,770	1,637	6,296	64,770	3,507	13,489	60,420
4	0,976	3,752	68,522	0,976	3,752	68,522	2,106	8,102	68,522
5	0,902	3,468	71,990						
6	0,724	2,784	74,774						
7	0,656	2,523	77,297						
8	0,565	2,175	79,472						
9	0,501	1,925	81,397						
10	0,469	1,803	83,200						
11	0,458	1,760	84,959						
12	0,428	1,645	86,604						
13	0,399	1,533	88,138						
14	0,373	1,433	89,571						
15	0,321	1,234	90,805						
16	0,316	1,216	92,021						
17	0,299	1,149	93,170						
18	0,262	1,009	94,180						
19	0,248	0,952	95,132						
20	0,237	0,911	96,043						
21	0,211	0,811	96,854						
22	0,192	0,738	97,593						
23	0,184	0,709	98,301						
24	0,163	0,627	98,928						
25	0,148	0,567	99,496						
26	0,131	0,504	100,000						

Extraction Method: Principal Component Analysis.